

לקוטי תורה • פרשת מסעי • מאמר 5

ביאור על זה

”ביאור עניין זה”

לכל העלאה צריכה להקדים המשכה. המסעות במדבר, הברכה שלפני המצווה ו”כתיבת” המסעות בידי משה מראים כולם שאור מלמעלה צריך לרדת תחילה כדי לתת כוח לעלות; כתיבתו של משה היא ”חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת” — אור החכמה הסתימאה שמאיר ללא שינוי ב”אור פני מלך”, ונמשך בנשמות באמצעות לימוד התורה, כדי שיוכלו לעלות בחזרה למקורן.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/likutei-torah/masei/5](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/masei/5)

הנקודה

לכל העלאת צריכה להקדים המשכה. המסעות במדבר, הברכה שלפני המצווה ו"כתיבת" המסעות בידי משה מראים כולם שאור מלמעלה צריך לרדת תחילה כדי לתת כוח לעלות; כתיבתו של משה היא "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת" – אור החכמה הסתימאה שמאיר ללא שינוי ב"אור פני מלך", ונמשך בנשמות באמצעות לימוד התורה, כדי שיוכלו לעלות בחזרה למקורן.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

הביאור פותח במסעות במדבר. לפני מתן תורה לא היה ארון, ובכל זאת משה וישראל יכלו לכבוש את המדבר הסמוך ליישוב, בדומה לקליפות הקרובות לקליפת נוגה; המדבר הגדול, שבו הרע בתוקפו, היה זקוק לארון. ארבעים ושניים המסעות מכוונים לשם מ"ב, שהוא כוח של העלאת, המונה רק שש בחינות בכל מידה ואינו כולל את מלכות, שהיא גילוי; ואילו העומר, שהוא המשכה, אכן כולל אותה. בכל מסע היו העלאת והמשכה, כפי שיש בכל מצווה; וכשם שהברכה באה "לפני" המעשה, כך האור מלמעלה צריך לבוא תחילה. לכן נאמר: "ומשה כתב את מוצאיהם למסעיהם" – כתיבתו היא "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת", החכמה הסתימאה, שממנה י"ג מידות נמשכות רק כפי ששערות יוצאות מן המוח; היא מאירה ללא שינוי בתיקון השביעי, הפנים החשופות, "אור פני מלך". האמת מתגלית בז"א ובמלכות ונמשכת באמצעות לימוד התורה; היא מעניקה לנשמות את הביטול ואת הכוח לעלות בחזרה למקורן.

מבנה

- 1 הארון ושני המדבריות**
3-11
המסעות שלפני מתן תורה לא נזקקו לארון: את המדבר הסמוך ליישוב, בדומה לקליפות הקרובות לנוגה, משה וישראל יכלו לכבוש בכוחות עצמם, באמצעות המצוות שניתנו במרה; ואילו המדבר הגדול, שבו הרע בתוקפו, נזקק לארון. המדבר הוא מקור הקליפות, והוא עומד כנגד ירושלים; כל יהודי כובש את גופו באמצעות אתכפא או אתהפכא. ארבעים ושניים המסעות מכוונים לאנא בכוח, שש מילים בכל אחת משבע השורות; מדוע, אם כן, העומר מונה שבע?
- 2 שם מ"ב והעומר**
6-41
מלכות היא החוליה שבאמצעותה כל מדרגה נעשית מקור למדרגה הבאה. שם מ"ב הוא העלאת, כמו בארבעים ושניים המילים של אהבת קריאת שמע "בכל מאודך"; לכן הוא מונה רק את עצם כל מידה, שבטל באין סוף. העומר הוא המשכה מ"היד הרמה" של פסח, ולכן הוא מונה גם את המלכות של כל מידה. בסוגריים מובחן אנא בכוח משם מ"ב של שלוש ה"ידיים", והמסעות מלמדים שלפני כל המשכה באה העלאת.
- 3 הברכה שלפני המצווה**
9-71
כל מצווה ממשיכה אור באמצעות בירור קליפת נוגה, אך תחילה הברכה ממשיכה אור מקיף, שבא "לפני" המעשה ומרומם אותו. נוסח הברכה מתאר את השלבים: "ברוך אתה" – המשכה; "אשר קדשנו" – העלאת המצווה; "וציוונו" – המענה הפנימי. התורה והמצוות הן אורות וכלים, וכל אחת מהן עליונה בדרכה שלה.

"ומשה כתב את מוצאיהם" היא המשכה שנותנת כוח להעלאה, וכתיבתו היא חותם האמת. החכמה הסתימאה, שלמעלה מכל טעם ודעת, נמצאת למעלה אפילו מ"ג המידות; הן נמשכות ממנה כפי ששערות יוצאות מן המוח, משום שמידות מניחות את קיומו של עולם. בתיקון השביעי, "ואמת", נפסקות השערות והחכמה הסתימאה מאירה ללא שינוי.

אור פני מלך

5

20-14

כשפניו של חכם מאירות מתוך חידוש בתורה, אור הפנים נושא בתוכו את החכמה עצמה: "כתפוח בעצי היער", השמן שמאיר את הפנים. האמת אינה משתנה ואינה פוסקת מלהאיר, משום ששורשה בעתיק, שבו אין צד שמאל. היא נקראת אמת רק כשהיא מתגלית; וכחותם, היא חיצונית, ובכל זאת היא מקיימת את הכול.

אמת ליעקב והעלאת הנשמות

6

24-21

האמת מתגלית בז"א באמצעות מבטו בפני אריך אנפין, ועוברת למלכות, מקור הבריאה, ושם החותם פועל, כמו בנעילה. משה, שושבניו של המלך, המשיך אותה ממקור הנשמות והביא את הביטול שמאפשר להן לעלות "בכל מאוֹדך", כפי שאב מתכופף כדי להרים את ילדו. האור נמשך באמצעות לימוד התורה, ואז "מסעיהם למוצאיהם" הוא העלייה חזרה הביתה.

מושגים

קליפת נוגה קליפת נוגה

"הקליפה המאירה", תערוכת של טוב ורע העומדת בין הקדושה לשלוש הקליפות הטמאות לגמרי. את מה שקרוב אליה אפשר עדיין לברר, כשם שאפשר היה לכבוש את המדבר הסמוך ליישוב בלי הארון.

שם מ"ב שם מ"ב

התפילה בת ארבעים ושתיים המילים "אנא בכוח", שבע שורות ובהן שש מילים בכל אחת: כוח של העלאה אל האין סוף, המונה רק את עצם כל מידה ולא את גילוייה, מלכות שלה.

העלאה והמשכה העלאה והמשכה

שתי התנועות שבכל מסע ובכל מצווה: עלייה מלמטה והמשכת אור מלמעלה. המשכה מלמעלה צריכה לבוא תחילה כדי לאפשר את ההעלאה.

מקיף (אור מקיף) מקיף

אור נעלה מכדי להיכנס לכלי; הוא מקיף אותו ומרומם אותו. הברכה על המצווה ממשיכה אותו "לפניי" המעשה.

מיינ נוקבין ומיינ דוכריין מיינ נוקבין ומיינ דוכריין

"המים הנוקביים" הם ההתעוררות העולה מלמטה, ו"המים הזכריים" הם המענה הבא מלמעלה בתגובה אליה, מאיר בפנימיות וממדרגה גבוהה יותר מזו של ההתעוררות הראשונה.

החכמה הסתימאה חכמה סתימאה

החכמה שלמעלה מכל טעם ודעת, "חכם, אך לא בחכמה ידועה". היא כפי שהוא בעצמו, למעלה מן המידות, שקיימות רק ביחס לעולמות.

י"ג תיקוני דיקנא י"ג תיקוני דיקנא

דימוי מן האידרא ל"ג מידות הרחמים, הנמשכות מן המוח הסתום רק כפי ששערות יוצאות ממנו, בטפסוף מצומצם. בתיקון השביעי, "ואמת", נפסקות השערות והפנים מתגלות.

חותמו של הקב"ה אמת חותמו של הקב"ה אמת

אור החכמה הסתימאה המתגלה ב"פנים", ללא שינוי וללא הפסק. כחותם, הוא חיצוני, ובכל זאת הוא מקיים את הכול; "כתיבתו" של משה ממשיכה אותו אל הנשמות.

הארון ושני המדבריות

1 ביאור על זה

ביאור על כך

הכותרת מציינת שמה שבא בהמשך הוא ביאור — הסבר המפתח את הרעיונות של המאמר שקדם לו, העוסק במסעות בני ישראל במדבר. הוא יעסוק במסעות, בשם מ"ב ובפסוק "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם".

2 הנה גבי המסעות¹ כתיב ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה² ה' ויפוצו אויביו כו'. וצ"ל ענין המסעות שהיו עד מתן תורה שלא היה עדיין הארון.

והנה, לגבי המסעות נאמר: "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה: קומה הוי' ויפוצו אויביו וגו'". ויש להבין את ענין המסעות שהיו עד מתן תורה, כשעדיין לא היה הארון.

בכל פעם שהארון יצא לדרך, אמר משה: "קומה הוי' ויפוצו אויביו" (במדבר י', לה); מסעו של הארון הוא שהניס את הכוחות המתנגדים. אך רשימת המסעות שבפרשת מסעי כוללת גם את המסעות שהתקיימו לפני מתן תורה, כשעדיין לא נבנה הארון. מה הכניע את אותם כוחות אז?

אך הענין כי המסעות הראשונות היו במדבר הקרוב לישוב ולכן היו יכולים להכניעו משה רבינו ע"ה [עליו השלום] וישראל בעצמם

אלא שהמסעות הראשונים היו במדבר הסמוך ליישוב, ולכן משה רבינו וישראל עצמם היו יכולים להכניעו,

התשובה נפתחת בכך שהמסעות הראשונים, ממצרים עד סיני, עברו במדבר הסמוך ליישוב. שם היה בכוחם של משה והעם להכניע בעצמם את המדבר ואת כל מה שהוא מסמל.

הגם שלא היה עדיין הארון עמהם משא"כ המסעות שאח"כ בתוך המדבר הרחוק מיישוב היה צריך כדי להכניעו גם לארון דייקא וזהו ויהי בנסוע הארון כו'.

אף שהארון עדיין לא היה עמם. לעומת זאת, במסעות שלאחר מכן, בתוך המדבר, הרחק מיישוב, היה צורך גם בארון דווקא כדי להכניעו. וזהו "ויהי בנסוע הארון וגו'".

המסעות המאוחרים עברו עמוק במדבר, הרחק מכל יישוב, ושם לא הספיקו משה וישראל לבדם; היה צורך שהארון עצמו יוביל. לכן הפסוק "ויהי בנסוע הארון" מתייחס למסעות האלה.

3 וכן הענין ג"כ למעלה כי הנה נוגה היא הממוצע בין הקדושה ובין קליפות הטמאות כי היא כלולה מטוב ורע

כך הוא גם למעלה. הרי קליפת נוגה היא הממוצע בין הקדושה לבין הקליפות הטמאות, משום שהיא כלולה מטוב ומרע.

אותו מבנה קיים כעת גם במישור הרוחני. קליפה היא כוח שמסתיר את האלוקות; קליפת נוגה, ה"בהירה", מעורבת מטוב ומרע, ולכן היא עומדת בין הקדושה לבין שלוש הקליפות הטמאות לחלוטין.

והוא מ"ש במרכבת יחזקאל רוח סערה³ וענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב שאחר ק"נ [קליפת נוגה] מתחיל השתלשלות שלש קליפות הנ"ל שע"י ק"נ [קליפת נוגה] נמשך להם יניקה מהקדושה.

וזהו שכתוב בחזון המרכבה של יחזקאל: "רוח סערה, ענן גדול ואש מתלקחת, ונוגה לו סביב". אחרי קליפת נוגה מתחילה ההשתלשלות של שלוש הקליפות שהוזכרו לעיל, והן מקבלות את יניקתן מהקדושה באמצעות קליפת נוגה.

בחזון המרכבה של יחזקאל (Ezekiel 1:4) נזכרים רוח סערה, ענן גדול ואש מתלקחת, ולאחריהם "נוגה לו סביב". שלושת הראשונים הם שלוש הקליפות הטמאות; ככל שהמדרגות יורדות, הן באות אחרי נוגה, וכל יניקה שהן מקבלות מהקדושה מגיעה אליהן רק באמצעותה.

ולכן לא כולם שוים שהקרום לנוגה יותר אין הרע בו בתוקף כ"כ [כל כך] כמו בהרחוק מנוגה

לכן אין כולן שוות: בקליפה הקרובה יותר לנוגה, הרע אינו חזק כל כך כמו בקליפה הרחוקה ממנה.

הקליפות הטמאות אינן דומות זו לזו. ככל שהקליפה קרובה יותר לנוגה, הרע שבה חלש יותר; וככל שהיא רחוקה יותר, הרע שבה חזק יותר.

(וז"ש [וזהו שכתוב] גבי עמלק ואחריתו עדי אובד⁴ וכמשנ"ת [וכמו שנתבאר] בד"ה חייב אינש לבסומי⁵ בפורי [בפורים] ע"ש וזהו דלפעמים אמר שטן ופנינה לש"ש [לשם שמים] נתכוונו⁶ ובמ"א אמרו נתן עיניו במקדש ראשון^{7,8} כו' וכמ"ש במ"א).

(וזהו שכתוב על עמלק: "ואחריתו עדי אובד", כפי שנתבאר במאמר המתחיל "חייב אינש לבסומי בפוריא"; עיין שם. וזה הטעם שפעם נאמר "השטן ופנינה לשם שמים נתכוונו", ואילו במקום אחר אמרו "נתן עיניו במקדש ראשון" וכו', כפי שנתבאר במקום אחר.)

עמלק, שעליו נאמר "ואחריתו עדי אובד" (Numbers 24:20), הוא דוגמה לרע בשיא תוקפו, שאפשר רק ללכתו; מאמר הפורים הנזכר כאן מסביר שלקליפה יש "ראשית" ו"אחרית" משלה. בגמרא נאמר במקום אחד שהשטן ופנינה "נתכוונו לשם שמים" (Bava Basra 16a), ובמקום אחר שיצר הרע "נתן עיניו במקדש ראשון" והחריב אותו (Sukkah 52a): האמירה הראשונה מתייחסת לרע הסמוך לשורשו, והשנייה לרע המרוחק ממנו.

ולכן אותן המסעות שהיו במדבר הסמוך ליישוב היינו התחלת השתלשלות קליפות הטמאות הקרובים עדיין לנוגה ע"כ היו יכולים ס"ר נש"י [נשמות ישראל] ומשה ואהרן להכניעם גם קודם מ"ת [מתן תורה] ע"י שבעה מצות שנצטוו במרה⁹ שמירת שבת וכבוד אב

לכן המסעות שהיו במדבר הסמוך ליישוב — כלומר, בראשית ההשתלשלות של הקליפות הטמאות, שעדיין קרובות לנוגה — יכלו שש מאות אלף נשמות ישראל, ומשה ואהרן, להכניען אפילו קודם מתן תורה, באמצעות המצוות שנצטוו עליהן במרה: שבע המצוות, שמירת שבת וכיבוד אב

המסעות הראשונים, בסמוך ליישוב, מקבילים לתחילת ההשתלשלות של הקליפות הטמאות, שעדיין קרובות לנוגה. לכן עוד לפני סיני יכלו בני ישראל, יחד עם משה ואהרן, להכניען באמצעות המצוות שניתנו במרה; לפי הגמרא (Sanhedrin 56b), ניתנו שם עשר מצוות: שבע המצוות שנצטוו בהן בני נח, ונוספו עליהן דינים, שבת וכיבוד הורים.

ואם וכמו שנא' [שנאמר] בהם בדברות האחרונות כאשר צוך¹⁰ ה' אלקיך ופירש"י [ופירש רש"י] דכאשר צוך היינו במרה.¹¹

ואם, וכמו שנאמר עליהן בעשרת הדיברות שבמשנה תורה: "כאשר צוך ה' אלקיך", ורש"י פירש ש"כאשר צוך" פירושו במרה.

הראיה לכך ששבת וכיבוד הורים נצטוו במרה היא שבעשרת הדיברות שבמשנה תורה (Deuteronomy 5) נאמר בשתי המצוות הללו "כאשר צוך ה' אלקיך", ורש"י מסביר שהכוונה לציווי הקודם שניתן במרה.

אבל המסעות שנסעו אח"כ בתוך המדבר הרחוק מיישוב ששם מדור הקליפות הרחוקים מנוגה שהם תוקף הרע היה צריך כדי להכניעם ע"י בנסוע הארון ויאמר משה¹² כו'.

אבל במסעות שנסעו לאחר מכן, בעומק המדבר הרחוק מיישוב, שבו שוכנות הקליפות הרחוקות מנוגה, שהן הרע בשיא תוקפו, היה צורך להכניען באמצעות "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה" וכו'.

המסעות המאוחרים הגיעו לעומק המדבר, מקום משכנן של הקליפות הרחוקות מנוגה, שבו הרע בשיא תוקפו. כדי להכניע אותן נדרשו הארון וקריאתו של משה: "קומה ה"י".

וכל עיקר הכוונה בענין המסעות במדבר הוא להכניע אותו לפי שהוא מקור הקליפות לעומת בחי' ירושלים בקדושה

כל עיקר הכוונה במסעות במדבר היא להכניעו, משום שהוא מקור הקליפות, כנגד בחינת ירושלים שבקדושה.

מטרת כל המסעות הייתה להכניע את המדבר עצמו, משום שהמדבר הוא מקור הקליפות. הוא המקביל, בצד הטומאה, לירושלים שבצד הקדושה.

(ועיין בזהר תרומה קנ"ז א' תצוה קפ"ד א' ב' ובע"ח [ובעץ חיים] שער הארת המוחין ז"ינ [זעיר אנפין ונוקבא] פ"ה)

(ועינינו בזהר, Terumah, 157a; Tetzaveh, 184a; וב־Etz Chaim, Sha'ar Haaras HaMochin שער הארת המוחין) של זעיר אנפין ונוקבא, פרק 5).

הטקסט מביא את מראי המקומות. בזהר על Terumah (2:157a) מתואר כיצד ה' חילק את הארץ לאזור מיושב ולאזור שממה, כשארץ הקודש במרכזה, ירושלים במרכז הארץ וקודש הקודשים במרכז ירושלים; הטקסט מציין גם את הזהר על Tetzaveh ואת שער הארת המוחין שב־Etz Chaim.

והוא סימן לדורות שעי"ז יוכל כל אחד מישראל לעבוד את ה' ולהכניע גופו באתכפיא או אתהפכא שזהו עיקר העבודה¹³ כו'.

וזהו סימן לדורות: שבאמצעות כך יכול כל אחד מישראל לעבוד את ה' ולהכניע את גופו, באתכפיא או באתהפכא, שהיא עיקר העבודה וכו'.

המסעות הם סימן לכל דור: כל יהודי יכול להכניע את גופו באחת משתי דרכים. אתכפיא היא הכנעת רצונות הגוף; אתהפכא היא הפיכתם לקדושה, שעליה משבח הזהר (1:4a, כפי שמוכח בהערת קה"ת) שהיא "הפיכת חושך לאור ומר למתוק".

והנה מ"ב מסעות הם כנגד שם מ"ב תיבות דאנא בכח גדולת כו' שהוא שבעה מדות עליונות חג"ת [חסד גבורה תפארת] נה"י [נצח הוד יסוד] ומלכות וכל אחת מהן כלולה מששה בחי' חג"ת [חסד גבורה תפארת] נה"י [נצח הוד יסוד] לבד

והנה, ארבעים ושניים המסעות מכוונים כנגד שם בן מ"ב התיבות שב"אנא בכח גדולת" וכו', שהוא שבע המדות העליונות — חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות — וכל אחת מהן כלולה משש בחינות בלבד: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד ויסוד.

ארבעים ושניים המסעות המנויים בפרשת מסעי מכוונים כנגד התפילה "אנא בכח", שם בן ארבעים ושניים תיבות, המסודרות כשבע שורות של שש תיבות. שבע השורות הן שבע המדות מחסד ועד מלכות, ושש התיבות שבכל שורה הן שש בחינות — חסד עד יסוד — שבתוך אותה מדה.

לכן הוא שבעה פסוקים וכל פסוק יש בו רק ששה תיבות שבחי' השביעית שבכל מדה אינה

לכן יש שבעה פסוקים, ובכל פסוק שש תיבות בלבד, משום שהבחינה השביעית שבכל מדה אינה

כלומר, בכל אחת משבע המדות נמנות רק שש בחינות. הבחינה השביעית, המלכות שבאותה מדה, אינה נכללת.

בחשבון דשם מ"ב וצי"ל מפני מה בספירת העומר הם מ"ט ימים דהיינו שכל מדה משבעה מדות עליונות כלולה משבעה שסופרין ג"כ בחי' מלכות שבכל מדה.

נכללת במניין של שם בן מ"ב. ויש להבין מדוע בספירת העומר יש ארבעים ותשעה ימים, כלומר, כל אחת משבע המדות העליונות כלולה משבע; שהרי אנו סופרים גם את בחינת המלכות שבכל מדה.

מכאן מתעוררת שאלה: בספירת העומר אנו סופרים ארבעים ותשעה ימים, שבע כפול שבע, ולכן שם כל מדה אכן כוללת את המלכות שלה; מדוע המלכות נמנית שם, אך אינה נמנית בשם בן מ"ב?

קטע 2 • 41-6

שם מ"ב והעומר

4 והענין כי הנה בחי' מלכות הוא הממוצע מלכות דאצילות נעשה עתיק לבריאה ומלכות דבריאה עתיק ליצירה כוי ומלכות דא"ס עתיק לאצילות שבחי' מלכות לבד שבעליון יורדת להיות עתיק ומקור לתחתון.

ההסבר הוא שמלכות היא הממוצע: מלכות דאצילות נעשית עתיק לבריאה, ומלכות דבריאה נעשית עתיק ליצירה, וכן הלאה; ומלכות דאין סוף נעשית עתיק לאצילות. שכן רק בחינת המלכות של העליון יורדת ונעשית עתיק ומקור לתחתון.

התשובה פותחת במלכות, המדה האחרונה בכל מערכת, שהיא החוליה המקשרת בין המדרגות. מלכות של כל עולם עליון נעשית העתיק, השורש הפנימי, של העולם שמתחתיו: מלכות דאצילות עבור בריאה, מלכות דבריאה עבור יצירה, ומלכות דאין סוף — אין סוף כפי שהוא פונה אל מה שלמטה — עבור אצילות. רק המלכות יורדת ונעשית מקור המדרגה הבאה.

5 והנה שם מ"ב הוא בחי' עליות מלמטה למעלה שלכן כפי שמע יש בה מ"ב תיבות¹⁴ מואהבת עד ובשעריך.

והנה שם מ"ב הוא בחינת עלייה מלמטה למעלה, ולכן בפרשת שמע יש ארבעים ושתיים מילים, מ"ואהבת" ועד "ובשעריך".

שם מ"ב הוא כוח של עלייה, מן התחתון אל העליון. לכן בפרשה הראשונה של קריאת שמע, מ"ואהבת" ועד "ובשעריך", יש ארבעים ושתיים מילים.

ולכאורה אינו מובן¹⁵ דהא פ' שמע הוא חסד ואהבת ושם מ"ב הוא גבורה אלא מפני שאהבה דפ' שמע נאמר בכל מאדך¹⁶ בלי גבול הכלי והוא בחי' העלאה והיינו ע"י שם מ"ב.

לכאורה הדבר אינו מובן: פרשת שמע עוסקת בחסד וב"ואהבת", ואילו שם מ"ב שייך לגבורה. אלא שאהבת ה' שבפרשת שמע נאמרת "בכל מאדך", ללא גבול הכלי; בחינה זו היא עלייה, הנעשית באמצעות שם מ"ב.

הדבר נראה תמוה: הפרשה הראשונה של קריאת שמע, העוסקת באהבה, שייכת לחסד, ואילו שם מ"ב שייך לגבורה. התשובה היא שהאהבה שבה היא "בכל מאדך" — אהבה שאין כלי יכול להגביל. אהבה בלתי מוגבלת כזאת היא עלייה, הנעשית באמצעות שם מ"ב.

משא"כ בפי' והיה אם שמוע¹⁷ שלא נאמר בכל מאדך והוא בחי' המשכה הוא שם ע"ב [שם ע"ב] וכמ"ש במ"א.

לעומת זאת, בפרשת "והיה אם שמוע" לא נאמר "בכל מאדך", והיא בחינת המשכה; שייכת לה שם ע"ב, כפי שנתבאר במקום אחר.

בפרשה השנייה, "והיה אם שמוע", לא נאמר "בכל מאדך". עניינה הוא המשכה, והיא שייכת לשם ע"ב.

6 ולפיכך השבעה מדות דשם מ"ב כלולים כ"א רק משה בחי' שהם בחי' העצמיות של כל מדה והם המתעלים משא"כ הבחינה שביעית שבכל מדה שהוא ענין גילוי המדה כו'

לכן כל אחת משבע המדות של שם מ"ב מורכבת משש בחינות בלבד, שהן בחינת עצמותה של כל מדה, והן שעולות; ואילו הבחינה השביעית שבכל מדה היא עניין גילוי המדה וכו'.

כך מתורצת השאלה. שש הבחינות הנמנות בכל אחת מהמדות של שם מ"ב הן עצמותה של אותה מדה, ואלה הן שעולות. הבחינה השביעית, המלכות שלה, היא גילוי המדה כלפי חוץ, ולכן העלייה אינה כוללת אותה.

והיינו לפי שהעליות הוא באור א"ס ב"ה שהוא סתימו דכל סתימין שתהיינה הז' מדות בטלים בו ית' דלאו מכל אינון מדות איהו כלל כמ"ש לך ה' הגדולה כו'

והיינו מפני שהעליות הן אל אור אין סוף ברוך הוא, שהוא "סתימו דכל סתימין", כך ששבע המדות בטלות בו יתברך, שהרי הוא אינו אף אחת מן המדות הללו כלל, כמו שנאמר: "לך ה' הגדולה" וכו'.

העלייה היא אל אור אין סוף, "סתימו דכל סתימין", שבו המדות בטלות, שהרי הוא אינו אף אחת מן המדות הללו כלל. הפסוק "לך ה' הגדולה" (דברי הימים א' כט, יא), הממשיך ומונה את המדות בזה אחר זה, מתאר אותן כשייכות כולן אליו.

והוא הפך מבחי' גילוי המדה שהוא בחי' יש כו' (ואפשר דלכן שם מ"ב הוא גי' בהויות דע"ב [דשם ע"ב] ס"ג [שם ס"ג] מ"ה [שם מ"ה] משא"כ בשם ב"ן [שם ב"ן] אין בו בחי' מ"ב כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] שער כסה"כ [כסא הכבוד] ספ"ז ובפע"ח [ובפרי עץ חיים] שער הקדישים פ"א

והדבר הפוך מבחינת גילוי המדה, שהיא בחינת יש וכו'. (ואפשר שלכן שם מ"ב נמצא גם בהויות דע"ב, ס"ג ומ"ה, ואילו בשם ב"ן אין בחינת מ"ב, כמו שכתוב בעץ חיים, שער כסא הכבוד, סוף פרק ז', ובפרי עץ חיים, שער הקדישים, פרק א':

גילוי הוא ההפך מביטול: מדה המתגלה כלפי חוץ נעשית יש, דבר שיש לו מציאות משל עצמו. הדברים שבסוגריים מציעים שאולי משום כך שם מ"ב נמצא בצירופי שם הוי' הנקראים ע"ב, ס"ג ומ"ה, אך לא בשם ב"ן, כפי שנאמר בעץ חיים ובפרי עץ חיים.

כי שם מ"ב הוא בחינות עליות וזהו הפך שם ב"ן [שם ב"ן] שהוא בחי' מל' להיות גילוי כו'. ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] ש"ו [שער ו'] פ"ד¹⁸ בענין ראשו כתם¹⁹ פ"ז [פרק ז'] מ"ה [שם מ"ה] מ"ב²⁰ כו' ועיין במק"מ [במקדש מלך] פ' שמות)

כי שם מ"ב הוא בחינת עלייה, והדבר הפוך משם ב"ן, שהוא בחינת מלכות, שתפקידה להיות גילוי וכו'. ועיין בפרי עץ חיים, שער ו', פרק ד', בענין "ראשו כתם פז": פז (87) הוא מ"ה (45) [ו] מ"ב וכו'. ועיין במקדש מלך, פרשת שמות).

שם מ"ב ענינו עלייה, ואילו ב"ן הוא שם המלכות, שתפקידה לגלות; לכן אין שני העניינים מתאימים זה לזה. פרי עץ חיים (בשער הזמירות, כפי שמצוין בהערות קה"ת) מפרש את "ראשו כתם פז" כך: פז שווה 87, שהם מ"ה (45) ומ"ב יחד.

(בדף ח') גבי עטרת פז.²¹ ועמ"ש בענין קי"ס [קריעת ים סוף] סד"ה הים ראה^{22,23} וינוס ההרים רקדו כו' ע"ש.

(בדף ח'), בענין "עטרת פז". ועיין במה שכתוב בענין קריעת ים סוף, בסוף המאמר המתחיל "הים ראה וינוס ההרים רקדו" וכו'; עיין שם.

להרחבה, הדברים מפנים למקדש מלך על "עטרת פז", וכן לסוף מאמר בלקוטי תורה על קריעת ים סוף, המתחיל "הים ראה וינוס".

אבל ספירת העומר הוא בחי' המשכות היום יום א' כו' יום לשון הארה וגילוי שנמשך מאצילות לבריאה ומבריאה ליצירה ומיצירה לעשיה עד שנמשך בנפש האדם
אבל ספירת העומר היא בחינת המשכה: "היום יום אחד" וכו'. "יום" הוא לשון הארה וגילוי, הנמשכים מאצילות לבריאה, מבריאה ליצירה, ומיצירה לעשיה, עד שהם נמשכים בנפש האדם.

ספירת העומר היא ההפך משם מ"ב: ענינה המשכה. בכל ספירה נאמר "היום יום אחד", והמילה "יום" מציינת אור וגילוי, כמו בפסוק "ויקרא אלקים לאור יום" (בראשית א, ה). אור זה נמשך דרך ארבעת העולמות ועד לנפש האדם.

ולכן בכל מדה סופרין ז' בחינות שהרי העיקר בזה הוא להיות גילוי והמשכה למטה שזהו בחי' השביעית שבכל מדה גילוי המדה (וגם עומר שעורים הוא שם ב"ן [שם ב"ן]).

ולכן סופרים בכל מדה שבע בחינות, שהרי העיקר כאן הוא שיהיו גילוי והמשכה למטה, וזהו ענינה של הבחינה השביעית שבכל מדה — גילוי המדה. (וגם עומר השעורים הוא שם ב"ן.)

מכיוון שתכלית ספירת העומר היא להוריד את האור ולגלותו, סופרים בכל מדה גם את הבחינה השביעית שלה, המלכות, שהיא גילוי המדה. הדברים שבסוגריים מוסיפים שעומר השעורים הוא שם ב"ן, שם המלכות.

ומהיכן מתחילים לספור מיום ראשון של פסח והוא עצמו אינו מהמספר כי הוא מקור שממנו ממשיכים האורות שהוא ענין הספירה היום יום כנ"ל

ומאימתי מתחילים לספור? מיום ראשון של פסח; אך יום זה עצמו אינו בכלל המספר, כי הוא המקור שממנו נמשכים האורות, וזהו ענין הספירה — "היום יום..." — כנזכר לעיל.

הספירה מתחילה מיום ראשון של פסח, אך אותו יום עצמו אינו נמנה. הוא המקור שממנו נמשכים האורות של כל ארבעים ותשעת הימים.

כי ביום א' דפסח כתיב ובני ישראל יוצאים ביד רמה²⁴ פ"י שהוא בבחינת רוממות למעלה מהחכמה.

על היום הראשון של פסח נאמר: "ובני ישראל יצאו ביד רמה"; כלומר, מדובר בבחינת רוממות, שלמעלה מחכמה.

על היום הראשון נאמר בתורה שבני ישראל יצאו "ביד רמה" (שמות יד, ח). המאמר מפרש זאת כבחינת רוממות שלמעלה מחכמה, כלומר למעלה מן השכל עצמו.

וזהו וספרתם לכם ממחרת השבת²⁵ פ"י מבחינה שלמעלה מהשבת ששבת הוא מוחין דאבא ויד רמה הוא בחינה שלמעלה מזה, ומבחינה זו תספרו מ"ט יום להיות בכל מדה ז' בחינות דוקא.²⁶

וזהו "וספרתם לכם ממחרת השבת": כלומר, מבחינה שלמעלה משבת. שכן שבת היא המוחין של אבא, ו"יד רמה" היא בחינה שלמעלה מכך; ומבחינה זו תספרו ארבעים ותשעה ימים, כך שבכל מידה יהיו דווקא שבע בחינות.

לכן "ממחרת השבת" (ויקרא כג, טו) פירושו מן הבחינה שלמעלה משבת. שבת היא המוחין של אבא, כלומר של חכמה; "יד רמה" גבוהה אף יותר, וממנה נמשכות שבע בחינות בכל מידה — ארבעים ותשע בחינות בסך הכול.

(ועיין לעיל בדי"ה לבאר ענין המסעות²⁷ נתבאר ענין שם מ"ב דמסעות שהם ו' מדות כל אחד כלול מו', והוא אינו כמשי"כ [כמה שכתוב] שהם ז' מדות כ"א [כל אחד / כל אחת] כלול מששה.

(ועיינו לעיל, במאמר הפותח "לבאר ענין המסעות", שם הוסבר עניינו של שם מ"ב של המסעות: שש מידות, שכל אחת מהן כלולה משבע; ואין זה כפי שנכתב כאן, שהן שבע מידות שכל אחת מהן כלולה משש.)

הערה בסוגריים על סתירה לכאורה. במאמר הקודם, "לבאר ענין המסעות", תואר שם מ"ב של המסעות כשש מידות שכל אחת מהן כוללת שבע בחינות, ואילו כאן הוא מתואר כשבע מידות שכל אחת מהן כוללת שש.

ויש לומר עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער הקדישים רפ"ב וז"ל [וזה לשונו] כי שם מ"ב של כוונת הקדיש אינו שם מ"ב הנודע אצלנו שהוא אנא בכח רק שם מ"ב דהויות כו'

ויש לומר על פי מה שכתוב בפרי עץ חיים, שער הקדישים, תחילת פרק ב, וזו לשונו: "כי שם מ"ב של כוונת הקדיש אינו שם מ"ב הידוע לנו, שהוא אנא בכוח, אלא שם מ"ב של הויות וכו'.

היישוב לכך עולה מפרי עץ חיים: שם מ"ב שבכוונת הקדיש אינו אנא בכוח המוכר, אלא שם מ"ב אחר, המורכב מהויות, כלומר מצורות כתיבה של השם.

ועייש דמ"ב דהויות היינו ג' ידות יד הגדולה יד החזקה²⁸ יד הרמה²⁹ אשר כל יד הוא ב' פעמים ז'. נמצא מ"ב דהויות היינו ו' בחינות כל אחד כלולה מז'.

ועיינו שם: שם מ"ב של ההויות הוא שלוש הידיים — היד הגדולה, היד החזקה והיד הרמה; כל יד היא פעמיים שבע. נמצא ששם מ"ב של ההויות הוא שש בחינות, שכל אחת מהן כלולה משבע.

שם זה הוא שלוש "הידיים" שבתורה: "היד הגדולה" (שמות יד, לא), "היד החזקה" (שמות ו, א) ו"היד הרמה" (שמות יד, ח). ערכה המספרי של המילה "יד" הוא ארבע-עשרה, פעמיים שבע; לכן שלוש הידיים הן שש קבוצות של שבע, ארבעים ושתיים בסך הכול.

והיינו מה שפ"י שם בענין שם מ"ב. וענין ג' ידות אלו מבואר במ"א בדרוש פורים גבי כי יד על כס³⁰ כו'. ועמ"ש מזה ג"כ בביאור ע"פ נשא³¹ את כו' ע"ש.

וזהו מה שהוסבר שם בענין שם מ"ב. עניינן של שלוש הידיים הללו מוסבר במקום אחר, במאמר לפורים, על הפסוק "כי יד על כס" וכו'. ועיינו גם במה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "נשא את" וכו'.

כלומר, המאמר הקודם עסק בשם מ"ב השני הזה. שלוש הידיים מוסברות במאמר לפורים על הפסוק "כי יד על כס" (שמות יז, טז), וכן בביאור על הפסוק "נשא את" בפרשת נשא.

ומה שפ"י כאן בענין שם מ"ב זהו אנא בכח כו'. ועיינן עוד מענין שם מ"ב בפע"ח [בפרי עץ חיים] גבי כוונת פ' ראשונה דק"ש [דקריאת שמע] שבה שם מ"ב מבואר דשם מ"ב הוא בראש ז"א בכח"ב [בכתר חכמה בינה] כו'. ועיינן בזהר פ' תרומה)

ומה שהוסבר כאן בענין שם מ"ב, הכוונה לאנא בכוח וכו'. ועיינו עוד בענין שם מ"ב בפרי עץ חיים, בענין כוונת הפרשה הראשונה של קריאת שמע, שבה מופיע שם מ"ב; שם מוסבר ששם מ"ב נמצא בראש ז"א, בכתר, בחכמה ובכינה וכו'. ועיינו בזהר, פרשת תרומה.

לעומת זאת, כאן הכוונה בשם מ"ב היא לאנא בכוח. בפרי עץ חיים, בענין הפרשה הראשונה של קריאת שמע, שם מ"ב ממוקם בראש ז"א, בכתר, בחכמה ובכינה שלו.

(דקל"ב ע"ב)³² שמא דמ"ב אתוון רזא דיליה אבהן דקא מתעטרן בעלמא עילאה³³ כו' עד דעתעטרא באין סוף ועמ"ש ע"ז בפרדס שער שלשים פ"ז [פרק ז'].

(קל"ב ע"ב): "שם מ"ב האותיות — סודו האבות, המתעטרים בעולם העליון" וכו', עד "שהוא מתעטר באין סוף". ועיינו במה שנכתב על כך בפרדס, שער שלושים, פרק ז'.

הזהר (2:132b) מכנה את שם מ"ב האותיות סוד האבות, המתעטרים בעולם העליון עד שהם מתעטרים באין סוף, ומוסיף שהוא "עולה ואינו יורד": שם של עלייה. הפרדס (שער שלושים, פרק ז') מבאר עניין זה.

ועיין עוד בזהר פ' אחרי (דע"ח א') וברע"מ [וברע"א מהימנא] פרשת בהר (דק"ח ע"ב) ובהרמ"ז [ובהרב משה זכות] ר"פ תצא ובפ' בראשית (דף ד' ע"א).

ועיין עוד בזהר, פרשת אחרי (78a), וברע"א מהימנא, פרשת בהר (108b), וברמ"ז בתחילת פרשת כי תצא, ובפרשת בראשית (folio 4a).

מקורות נוספים על שם מ"ב: הוזהר בפרשת אחרי, רע"א מהימנא בפרשת בהר, והרמ"ז (רבי משה זכות) בתחילת פרשת כי תצא ובפרשת בראשית.

והנה המסעות היה בכל אחד מהם חנייה אחר כך והוא המשכות האור למטה להכניע הקליפות

והנה, לאחר כל אחד מהמסעות הייתה חנייה, והיא המשכת האור למטה כדי להכניע את הקליפות.

חוזרים למסעות: אחרי כל מסע באה חנייה. החנייה הייתה המשכת אור כדי להכניע את הקליפות שבאותו מקום.

אך כדי שיהיה ההמשכה ממקום עליון מאד שע"ז יוכנעו לזאת היה תחלה ההעלאה וכן בשם מ"ב שש כנפים³⁴ כו'

אבל כדי שההמשכה תהיה ממקום נעלה מאוד, כך שבאמצעותה יוכנעו, לשם כך הייתה תחילה העלאה. וכך גם בשם מ"ב: "שש כנפיים" וכו'.

אבל כדי שהאור יבוא ממקום נעלה מאוד, בעוצמה המספיקה להכניע אותן, הייתה צריכה להיות תחילה העלאה; לכן היציאה לדרך קדמה לחנייה. הטקסט רואה את אותו דפוס גם בשם מ"ב וכ"ש הכנפיים של השרפים (ישעיהו ו, ב).

(ובשתים יעופף ובשתים דוקא העלאה והמשכה וזהו ג"כ ענין לויים וכהנים ובד"ה לבאר ענין המסעות נתבאר בענין קומה הוי' ויפוצו אויבך כו' שגם ע"י ההעלאה היה הכנעת הקליפות ע"ש):^{35, 36, 37}

("ובשתיים יעופף", "ובשתיים" דווקא: העלאה והמשכה. וזהו גם ענינם של הלויים והכהנים. ובמאמר המתחיל "לבאר ענין המסעות" הוסבר, בענין "קומה הוי' ויפוצו אויבך" וכו', שגם באמצעות ההעלאה הייתה הכנעת הקליפות; עיין שם.)

מבין הכנפיים, "ובשתיים יעופף": דווקא בשתיים — העלאה והמשכה. הטקסט רואה את אותו צמד בלויים וכהנים, ומזכיר שבמאמר הקודם הוסבר שגם ההעלאה עצמה, "קומה הוי'", הכניעה את הקליפות.

הברכה שלפני המצווה

7 ב והנה מבואר בפנים דענין מוצאיהם למסעיהם ומסעיהם למוצאיהם³⁸ יש להבין מענין ברכת המצות,

דהנה כמו שבמסעות היה נסיעה וחנייה כך במעשה המצוה יש ג"כ העלאה והמשכה

2. כעת מוסבר בגוף המאמר שאפשר להבין את עניין "מוצאיהם למסעיהם" ו"מסעיהם למוצאיהם" מתוך עניין ברכת המצות. שהרי כשם שבמסעות היו יציאה לדרך וחנייה, כך גם בקיום מצווה יש העלאה והמשכה.

זהו החלק השני של הביאור. במאמר העיקרי נאמר שאפשר להבין את "מוצאיהם למסעיהם" ו"מסעיהם למוצאיהם" (במדבר לג, ב) מתוך ברכת המצווה: כשם שבכל מסע היו יציאה לדרך וחנייה, כך בכל מצווה יש העלאה והמשכה.

והיינו שהמשכת אור אי"ס ב"ה שנמשך ע"י מעשה המצוה כמו טלית וציצית המשכת המקיף ובחי"ל נ"ב נתיבות חכמה ובתפילין המשכת מוחין.

כלומר, אור אין סוף, ברוך הוא, נמשך באמצעות קיום המצווה. כך, בטלית ובציצית נמשכים האור המקיף ובחינת ל"ב נתיבות חכמה, ובתפילין נמשכים המוחין.

באמצעות מעשה המצווה נמשך אור אין סוף: באמצעות טלית וציצית נמשכים אור מקיף ול"ב נתיבות חכמה; באמצעות תפילין נמשכים המוחין.

הנה המשכה זו הוא ע"י בירור ק"נ [קליפת נוגה] שהקלף דתפילין והצמר דציצית נלקחו מק"נ [מקליפת נוגה] וע"י קיום המצוה מבררים ק"נ [קליפת נוגה] ומעלים הניצוצים לשרשן.

המשכה זו נעשית באמצעות בירור קליפת נוגה. קלף התפילין וצמר הציצית נלקחו מקליפת נוגה, ובאמצעות קיום המצווה אנו מבררים את קליפת נוגה ומעלים את הניצוצות לשרשם.

אור זה נמשך באמצעות בירור קליפת נוגה. קלף התפילין וצמר הציצית באים מבעלי חיים, השייכים לקליפת נוגה; השימוש בהם למצווה מברר את קליפת נוגה ומעלה את ניצוצות הקדושה שבה לשרשם.

8 והנה כדי שיהיה בירור והעלאה זו צ"ל תחלה המשכה מלמעלה כי אלמלא עוזרו כו' אתעדל"ע [אתערותא

דלעילא] לעורר אתעדל"ת [אתערותא דלתתא]

והנה, כדי שבירור והעלאה אלה יוכלו להתקיים, צריכה תחילה להיות המשכה מלמעלה, כי "אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו" וכו': אתערותא דלעילא מעוררת אתערותא דלתתא.

לפני שיוכלו להתרחש בירור והעלאה, צריכה תחילה להיות המשכה מלמעלה. כפי שאומרים חז"ל על מאבקו של אדם ביצר הרע: "אלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו", לא היה יכול להתגבר עליו. תחילה באה אתערותא דלעילא, והיא מעוררת את האתערותא דלתתא.

וזוהו ענין ברכת המצות שהוא המשכת המקיף היינו הארת סוכי' שהוא המעלה ומגביה כו' (ועמ"ש במ"א בפי' מקץ בדי"ה המגביהי לשבת³⁹ כו' שכל בחי' מקיף הוא המעלה למעלה)

וזוהו ענין ברכת המצות: היא המשכת המקיף, כלומר הארת סובב כל עלמין, והיא המעלה ומרוממת וכו'. (ועיינו כמה שנכתב במקום אחר, בפרשת מקץ, בדיבור המתחיל "המגביהי לשבת" וכו', שכל בחינת מקיף היא המעלה למעלה.)

הברכה שאומרים לפני קיום מצווה היא המשכה ראשונית זו. היא ממשיכה אור מקיף, הארה של סובב כל עלמין, והמקיף הוא שמעלה את הדברים למעלה, כפי שמוסבר במאמר על הפסוק "המגביהי לשבת" (תהלים קיג, ה).

ולכן הברכות על המצות הם מדרכנן שהם המשכת מקיפים ועי' ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] ערבים עלי ד"ס^{40,41} עלי דוקא שהוא בחי' מקיף כו' וכמ"ש במ"א (בפי' שמות).⁴²

לכן הברכות על המצוות הן מדרכנן, שכן הן המשכת מקיפים. ועל כך אמרו חז"ל: "ערבים עלי דברי סופרים" — "עלי" דווקא, שהיא בחינת מקיף וכו', כפי שנכתב במקום אחר (בפרשת שמות).

זו הסיבה שהברכות על המצוות הן מדרכנן, כלומר "דברי סופרים": הן ממשיכות מקיפים. משום כך אומרים חז"ל בשם כנסת ישראל שדברי סופרים ערבים "עלי" — "עלי" פירושו למעלה ומסביב, לשון מקיף.

וזוהו ענין מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן דלכאורה הלי"ל [הוה ליה למימר] כפשוטו קודם לעשייתן. ולמה אמרו לשון עובר ונצרכו אח"כ להוכיח דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא⁴³ אלא

וזוהו ענין מאמר חז"ל: "כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן". לכאורה היה לו לומר בפשטות "קודם לעשייתן". מדוע נקטו לשון "עובר", עד שנצרכו אחר כך להוכיח ש"עובר" הוא לשון הקדמה? אלא,

בגמרא (פסחים ז, ב) נאמר שעל כל מצווה מברכים "עובר לעשייתן", כלומר לפני עשייתה, ולאחר מכן נדרשת הוכחה ש"עובר" פירושו "לפני". מדוע לא השתמשו בפשטות במילה הרגילה "קודם"?

כי עובר לעשייתן הפי' שהוא בחי' מקיף למעשה המצוה המעלה העשייה (וכענין מ"ש נחלה עבר על⁴⁴ נפשנו⁴⁵ עמ"ש מזה סד"ה להבין ענין הפסוק מי אל כמוך,⁴⁶ וכענין פי' עובר לסוחר⁴⁷ באד"ר [באדרא רבא])

"עובר לעשייתן" פירושו שהברכה היא בחינת מקיף למעשה המצווה, המעלה את העשייה. (וכמו שנאמר "נחלה עבר על נפשנו"; ראו מה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "להבין ענין הפסוק מי אל כמוך"; וכמו פירוש "עובר לסוחר" באידרא רבא.)

"עובר" — לשון מעבר — נושא גם משמעות של מעבר מעל ומסביב: הברכה היא מקיף על המעשה, והיא מעלה אותו. השווה "המים הזידונים עברו על נפשנו" (תהלים קכד, ד) ואת פירוש האידרא רבא ל"עובר לסוחר" (בראשית כג, טז).

(קכ"ח ב') ועיין בספר קול ברמה שם מלשון סחור סחור⁴⁸ כו' וכענין ויעבור ה' על פניו כו', ועיין בזהר פ' לך לך דע"ט ע"ב.

(קכ"ח ב'), ועיינו בספר קול ברמה שם, שקושר זאת ללשון "סחור סחור" וכו'; וכן ל"ויעבור ה' על פניו" וכו'. ועיינו בזהר, פרשת לך לך, עט ע"ב.

הקול ברמה, פירוש על האידרא, קושר את "סחור" ל"סחור" — בארמית: מסביב. "ויעבור ה' על פניו" (שמות לד, ו) הוא דוגמה נוספת ל"מעבר" מסוג זה, והמאמר מוסיף ומפנה לזהר בפרשת לך לך.

וזהו ג"כ ענין ההפרש בין ההמשכה שבתחלה לעורר המ"ן [המ"ן נוקבין] ובין המשכת מ"ד [מ"ן דוכרין] שנמשך אח"כ ע"י העלאת המ"ן [המ"ן נוקבין], שההמשכה ההיא שאח"כ מאיר ומתגלה בבחי' פנימית משא"כ ההמשכה שבתחלה מאיר רק בבחינת מקיף וחיצוניות

וזהו גם ההבדל בין ההמשכה שבתחילה, המעוררת את המ"ן, לבין המשכת המ"ד שנמשכת אחר כך באמצעות העלאת המ"ן: ההמשכה המאוחרת מאירה ומתגלה בפנימיות, ואילו ההמשכה שבתחילה מאירה רק בבחינת מקיף ובחיצוניות.

הדבר מסביר גם את ההבדל בין שתי המשכות. הראשונה, המעוררת את המ"ן — המים הנוקבין, כלומר אתערוטא דלתא — מאירה רק כמקיף, מבחוץ. השנייה, המ"ד — המים הדוכרין — הנמשכת בעקבות העלאת המ"ן מלמטה, מאירה בפנימיות ומתגלית.

וכמו וימינו תחבקני⁴⁹ שמחבקה בחיצוניותה ועי"ז אשה מזרעת ומעלה מ"ן [מ"ן נוקבין] ועי"ז נמשך אח"כ מ"ד [מ"ן דוכרין] טפת דכר בפנימיותה להיות מזה הולדה

וכמו "וימינו תחבקני": הוא מחבק אותה מבחוץ, ועל ידי כך "אשה מזרעת" ומעלה מ"ן; ועל ידי כך נמשכים אחר כך מ"ד, טיפת הזכר, אל תוך פנימיותה, ומכך נולדת הולדה.

המשל הוא משיר השירים: "וימינו תחבקני" (ב, ו). החיבוק הראשון הוא מבחוץ, והוא מעורר את תגובתה של האישה, את העלאת המ"ן שלה. רק לאחר מכן נמשכת פנימה ההמשכה הפנימית, וממנה נולד ילד.

וגם ע"י שאשה מזרעת תחלה⁵⁰ יולדת זכר לפי שהמשכת מ"ד [מ"ן דוכרין] ואתעדל"ע [ואתערוטא דלעילא] הנמשך ע"י קדימת האתעדל"ת [האתערוטא דלתא] הוא מבחי' גבוה יותר מהאתעדל"ע [מהאתערוטא דלעילא] שבתחלה.

וכמו כן, כאשר "האישה מזריעה תחילה" — יולדת זכר, משום שההמשכה של מי דוכרין ואתערוטא דלעילא, שנמשכת בעקבות הקדמת האתערוטא דלתא, היא מבחינה גבוהה יותר מן האתערוטא דלעילא שבתחילה.

הגמרא אומרת: "אם האישה מזריעה תחילה, יולדת זכר" (Berachos 60a). במושגי המאמר, המענה מלמעלה שמגיע לאחר אתערוטא דלתא הוא ממדרגה גבוהה יותר מן האתערוטא דלעילא הראשונה, שקדמה לה.

9 וכיזי [וכל זה] מבואר בענין ברכת המצות שהברכה יש בה לשון נוכח ברוך אתה כו' והוא ההמשכה לעורר המיין [המיין נוקבין] ואח"כ לשון נסתר אשר קדשנו במצותיו שלשון נסתר מורה על בחי' גבוה יותר כענין הוא עשנו⁵¹

כל זה מוסבר בעניין ברכת המצות. בברכה יש לשון נוכח: "ברוך אתה" וכו', והיא ההמשכה המעוררת את העלאת מיין; ולאחר מכן לשון נסתר: "אשר קידשנו במצותיו", שכן לשון נסתר מורה על בחינה גבוהה יותר, כמו "הוא עשנו".

נוסח הברכה על כל מצווה מציג את השלבים. היא פותחת בלשון נוכח, "ברוך אתה", שהיא ההמשכה הראשונה המעוררת את העלאת מיין; ובהמשך באה לשון נסתר, "אשר קידשנו במצותיו", שכן דיבור על ה' כ"הוא" מצביע על בחינה גבוהה מכדי לפנות אליה ישירות, כמו "הוא עשנו" (תהילים ק, ג).

והיינו ההעלאת מיין [מיין נוקבין] של מעשה המצוה שעולה למעלה מעלה וכמיין בענין עלי באר^{52, 53} כו' אח"כ וצונו הוא ענין המשכת מ"ד [מיין דוכרין] שנמשך אח"כ עיי' העלאת המיין [המיין נוקבין] כלומר, העלאת מיין של מעשה המצווה עולה למעלה מעלה, כפי שמוסבר בענין "עלי באר" וכו'. לאחר מכן, "וציונו" הוא ענין המשכת מ"ד, הנמשכת בעקבות העלאת מיין.

הבחינה הגבוהה מושגת באמצעות העלאת מיין שמעשה המצווה מעלה למעלה מעלה, כפי שמוסבר על הפסוק "עלי באר" (במדבר כא, יז). לאחר מכן, "וציונו" הוא בחינת מ"ד הנמשכת כמענה.

כי וצונו לשון צוותא והתחברות שנמשך המ"ד [המיין דוכרין] בבחי' פנימיות כו' (וכמיין בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' בראשית בסוף ההקדמה לטעמי מצות שעיי' המצוה נעשה ייחוד זו"נ [זעיר אנפין ונוקבא]). המילה "וציונו" היא מלשון צוותא והתחברות, כלומר, מ"ד נמשכים באופן פנימי וכו' (וכפי שכתוב בלקוטי תורה של האריז"ל, פרשת בראשית, בסוף ההקדמה לטעמי מצוות, שעל ידי המצווה נעשה ייחוד ז"א ונוקבא).

את "וציונו" דורשים מלשון "צוותא" — שותפות והתחברות: האור המשיב נמשך פנימה. בלקוטי תורה של האריז"ל נאמר שכל מצווה מביאה לייחוד ז"א ונוקבא.

וכ מ"כ הוא ג"כ בענין הקרבנות שהן בחי' העלאת מיין [מיין נוקבין] מנפש הבהמית שבנוגה כו' ועיי' נמשכים ויורדים מ"ד [מיין דוכרין] (עיי' באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה למה נסמכה).

וכך גם בענין הקרבנות: הם בחינת העלאת מיין מן הנפש הבהמית שבנוגה וכו', ועל ידי כך נמשכים ויורדים מ"ד (עיינו באגרת הקודש, בדיבור המתחיל "למה נסמכה").

הקרבנות פועלים באותו אופן. קרבן מן החי מעלה מיין מן הנפש הבהמית, ששורשה בנוגה, ובמענה לכך יורדים מ"ד; כאן מפנים לאגרת הקודש המתחילה "למה נסמכה".

אך ג"כ כדי שיהיה העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] הוא ע"י הכהן המקריב שהוא חסד עליון הנמשך להעלות המ"ן [המ"ן נוקבין] כו'.

אך גם כאן, העלאת מ"ן מתאפשרת באמצעות הכוהן המקריב [את הקרבן], שהוא חסד עליון הנמשך כדי להעלות את מ"ן וכו'.

אף על פי כן, גם העלאת זו נעשית באמצעות הכוהן המקריב, והכוהן הוא חסד עליון הנמשך מלמעלה. שוב, דווקא המשכה מלמעלה מאפשרת את העלייה.

וענין ההפרש בין תורה למצות שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ויתר הקב"ה⁵⁴ כו' ולא ויתר על ביטול תורה⁵⁵ שהתורה היא בחי' אברים הפנימיים שבהם תולה עיקר החיות ונקיבתם במשהו.

וענין ההבדל בין תורה למצוות הוא כפי שאמרו חז"ל: "ויתר הקב"ה" וכו', "ולא ויתר על ביטול תורה". התורה היא בחינת האברים הפנימיים, שבהם תלויה עיקר החיות, ונקיבתם פוסלת אף במשהו.

כעת מדובר בהבדל בין תורה למצוות. בתלמוד הירושלמי (חגיגה א, ז) נאמר שה' ויתר אפילו על עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכות דמים, אך לא על ביטול תורה, משום שהתורה היא כמו האברים הפנימיים, שהחיים תלויים בהם, ואפילו נקב קטן פוסל את הבהמה ומונע ממנה לחיות (טריפה).

והמצות רמ"ח אברים דמלכא הם בחי' אברים החיצונים. הענין הוא כי יש למעלה אורות וכלים

והמצוות, המכונות "רמ"ח איברים דמלכא", הן בחינת האברים החיצוניים. הענין הוא שלמעלה יש אורות וכלים.

המצוות, המכונות "רמ"ח איברים דמלכא", דומות לאברים החיצוניים. הסיבה לכך היא שלמעלה יש אורות וכלים.

והנה התורה שהיא בחי' חכמה ושכל היינו שהיא מבחי' אורות והמצוות שהן בחי' עשייה היינו שהן מבחי' כלים

והנה התורה, שהיא בחינת חכמה ושכל, היא מבחינת האורות; ואילו המצוות, שהן בחינת עשייה, הן מבחינת הכלים.

התורה, שהיא חכמה והבנה, שייכת לאורות; המצוות, שהן מעשים, שייכות לכלים.

(ועיין בע"ח [בעץ חיים] שמ"א פ"ז [פרק ז'] דיחוד אור א"ס בחכמה נקי' איהו וחיותו חד ונודע דחיותו פ"י אורות וגרמוהי פ"י כלים).

(ועינינו בעץ חיים, שער מ"א, פרק ז', שם נאמר שהייחוד של אור אין סוף עם חכמה נקרא "הוא וחיותו אחד"; וידוע ש"חיותו" פירושו אורות, ו"גרמוהי" פירושו כלים).

בעץ חיים נקרא הייחוד של אור אין סוף עם חכמה "הוא וחיותו אחד". "חיותו" הן האורות, ו"גרמוהי", בביטוי המקביל "הוא וכליו אחד", הם הכלים.

אך לפי שמ"מ שרש הכלים למעלה מן האורות. לכן פעמים אמרו שהמצות הם למעלה מהתורה וכל הלומד שלא לעשות נוח לו שנתהפכה שלייתו⁵⁶ כו'

אך מכיוון ששורש הכלים גבוה בכל זאת מן האורות, אמרו לפעמים שהמצוות גבוהות מן התורה, וש"כל הלומד שלא לעשות, נוח לו שנתהפכה שלייתו על פניו" וכו'.

שורש הכלים גבוה מן האורות. לכן חז"ל מדרגים לפעמים את המצוות מעל התורה, ואומרים שמי שלומד בלי כוונה לקיים, מוטב היה לו אילו נהפכה שלייתו על פניו (ויקרא רבה לה, ז), כך שלא היה נולד.

כי המצוות שהן מבחי' כלים הן לגבי התורה שהיא בחי' האורות כמשל השליא שמקפת את הולד שנוצרה תחלה מהטפה

כי המצוות, שהן מבחינת כלים, דומות ביחס לתורה, שהיא בחינת האורות, לשליה המקיפה את הוולד, שנוצרה תחילה מן הטיפה.

המצוות ביחס לתורה הן כמו השליה ביחס לוולד: היא מקיפה את הוולד ונוצרה תחילה מן הטיפה. כך גם הכלים מקיפים את האורות וקדמו להם.

(וכמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש]⁵⁷ ד"ה איהו וחיותו כו' וזהו גם כן ענין כברייתו של עולם⁵⁸ ברישא חשוכא שהוא שרש הכלים והדר נהורא בחי' אורות ועמ"ש מענין זה בביאור ע"פ וקבל היהודים⁵⁹ כו').

(כמו שכתוב באיגרת הקודש, במאמר הפותח במילים "הוא וחיותו" וכו'. וזהו גם ענין "כברייתו של עולם: ברישא חשוכא", שהיא שורש הכלים, "והדר נהורא", בחינת האורות. ועיינו במה שנכתב בענין זה בביאור על הפסוק "וקבל היהודים" וכו').

איגרת הקודש מבארת זאת באיגרת "הוא וחיותו". כך גם מאמר חז"ל "כברייתו של עולם: תחילה חושך, ואחר כך אור" (שבת עז ע"ב): החושך, שקדם לאור, הוא שורש הכלים, והאור הוא האורות.

והענין כי התורה הוא בחי' פנימיות והמצוות הן בחי' חיצוניות אך שהוא חיצוניות עליון שלפיכך לא יוכל להתגלות רק החיצוניות כענין שתוק כך עלה במחשבה⁶⁰ והוא בחי' גלגלתא

והענין הוא שהתורה היא בחינת פנימיות, והמצוות הן בחינת חיצוניות; אלא שזו חיצוניות עליונה, ולכן רק החיצוניות יכולה להתגלות, כמו בענין "שתוק, כך עלה במחשבה", והיא בחינת גולגלתא.

התורה היא הפנימיות והמצוות הן החיצוניות, אך החיצוניות שלהן נעלית כל כך, שרק החיצוניות שלה יכולה להתגלות, כמו בתשובת ה' למשה: "שתוק, כך עלה במחשבה" (מנחות כט ע"ב). זוהי בחינת גולגלתא, ה"גולגולת", המכסה על המוח העליון.

ולכן לפי שהן חיצוניות עליון מאד ע"כ מצד זה הן למעלה מהתורה (ועמ"ש בפי מקץ בענין שמונה נסיכי אדם)⁶¹

ולכן, מכיוון שהן חיצוניות נעלית מאוד, מבחינה זו הן גבוהות מן התורה (ועיינו במה שנכתב בפרשת מקץ בענין "שמונה נסיכי אדם"),

מצד זה, בהיותן חיצוניות נעלית מאוד, המצוות גבוהות מן התורה. כאן מפנה המאמר לדיון שלו ב"שמונה נסיכי אדם" (מיכה ה, ד) בפרשת מקץ.

כמו שהגולגולת מקפת על המוח שהוא בחי חכמה (ועיינן בפע"ח [בפרי עץ חיים] שכ"ב פי"ה⁶² בדפוס שקלאב) אך מ"מ לפי שהתורה היא מבחי מוחא בחי חכמה שהוא בחי פנימיות

כמו שהגולגולת מקיפה את המוח, שהוא בחינת חכמה (ועיינו בפרי עץ חיים, שער כ"ב, פרק ה', בדפוס שקלאב). אך בכל זאת, מכיוון שהתורה היא מבחינת מוחא, בחינת חכמה, שהיא בחינת פנימיות,

כפי שהגולגולת מקיפה את המוח, שהוא חכמה, כך המצוות מקיפות את התורה. בהערת קה"ת מוצע שאולי המקור הוא עץ חיים, שער מוחין דצלם (שער כ"ג, פרק א', וסוף פרק ב'), אף שבדפוס שקלאב משנת תק"ס המקור מוכא כפי שהוא מצוטט כאן. כעת המאמר פונה לצד השני: התורה באה מן המוח עצמו, חכמה, שהיא הפנימיות.

לכן אמרו שהתורה היא למעלה מהמצות (ועמ"ש בפי אחרי ע"פ כי ביום הזה יכפר⁶³ כו' וגבי שבועות ע"פ וידבר אלקים)

לכן אמרו שהתורה גבוהה מן המצוות (ועיינו במה שנכתב בפרשת אחרי על הפסוק "כי ביום הזה יכפר" וכו', ובענין שבועות על הפסוק "וידבר אלקים").

מצד זה, בהיותה פנימיות, אמרו חז"ל שהתורה גדולה מן המצוות. המאמר מפנה למאמרים שלו על "כי ביום הזה יכפר" (ויקרא טז, ל) בפרשת אחרי, ועל "וידבר אלקים" לשבועות.

ולכן התורה היא מזון לנפש שהתגלותה בגי'ע [בגן עדן] בבחי פנימית בטעם ושכל משא"כ מהמצות נעשים לבושים⁶⁴ שאינן יכולים להאיר רק בדרך לבוש שהוא בחי חיצוניות כו':

ולכן התורה היא מזון לנפש, שהתגלותה בגן עדן היא באופן פנימי, בטעם ובשכל; ואילו מן המצוות נעשים לבושים, שיכולים להאיר רק באופן של לבוש, שהוא בחינת החיצוניות וכו'.

כלומר, התורה היא המזון של הנפש: בגן עדן היא מתגלה באופן פנימי, בתור טעם והבנה. המצוות נעשות שם לבושי הנפש, והן מאירות רק כפי שלבוש מאיר — מבחוץ; הערת קה"ת מפנה בעניין זה לזוהר (2:210a) ולעץ חיים (שער 44, פרק 3).

כתיבתו של משה והחכמה הסתימאה

10 ג ומעתה נחזור לעניננו לענין המסעות שהיה בהם נסיעה וחנייה העלאה והמשכה. וכמו שבמצות צ"ל עוד המשכה בתחלה כדי להיות ההעלאה וזהו ענין ברכת המצות עובר לעשייתן.

ג. וכעת נחזור לעניננו, לענין המסעות, שבהם היו יציאה לדרך וחנייה, עלייה והמשכה. וכשם שבקיום המצוות צריכה להיות תחילה גם המשכה, כדי שתוכל להתרחש העלייה, וזהו ענינה של ברכת המצוות, הנאמרת "עובר לעשייתן" — לפני קיום המצווה,

סעיף ג חוזר לעסוק במסעות. בקיום המצוות יש להקדים המשכה; הברכה נאמרת לפני המעשה כדי שלאחר מכן תוכל לבוא העלייה. כעת מיישם הטקסט את אותו סדר גם במסעות.

כמו כן הוא בענין המסעות. וזהו ענין ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם שהוא המשכה תחלה מלמעלה מבחי" מוצאיהם דנשי" [דנשמות ישראל] למסעיהם היינו ליתן כח ועוז להיות ההעלאה.

כך גם בענין המסעות. וזהו ענין "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם": תחילה יש המשכה מלמעלה, מבחינת מוצאיהם של נשמות ישראל, "למסעיהם" — כלומר, לתת כוח ועוז כדי שהעלייה תוכל להתרחש.

זהו הפסוק "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם" (במדבר לג, ב): תחילה נמשכת השפעה מלמעלה, מבחינת ה"מוצאיהם" — מקורן של נשמות ישראל — "למסעיהם", כדי לתת לעם כוח לעלות.

ופי' ויכתוב משה היינו חותמו של הקב"ה אמת (עיין ברבות שמות פ' ה' ע"פ חסד ואמת נפגשו⁶⁵ ואמת זה משה ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] פ' ואתחנן) (דרס"א ע"א) וזו משה אמת כו'

ופירוש "ויכתוב משה" הוא ש"חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת" (ראו שמות רבה, פרשה ה, על הפסוק "חסד ואמת נפגשו": "ואמת זה משה"; וראו רמ"ז, פרשת ואתחנן) (רס"א ע"א): "וזו משה אמת" וכו';

ה"כתיבה" של משה היא "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת". הטקסט מביא את המדרש (שמות רבה ה) על "חסד ואמת נפגשו", המזהה את האמת עם משה, וכן את הרמ"ז על פרשת ואתחנן, שאומר זאת גם הוא.

ע"ש, וגם ויכתוב היינו כמו כתב סופר⁶⁶ שבמשנה סוף גיטין⁶⁷ ופי' בגמרא חתם סופר^{68, 69} וכן בקרא וכתב דגבי ספר כריתות לפ"ד ר' [רבי] מאיר בגמרא פירוש חתמו^{70, 71} כו'.

ראו שם. ועוד, "ויכתוב" פירושו גם כמו "כתב סופר" שבמשנה בסוף מסכת גיטין, שהגמרא מפרשת "חתם סופר"; וכן בפסוק "וכתב" בענין ספר כריתות, לפי דעת רבי מאיר בגמרא, פירושו "חתמו" וכו'.

גם "כתיבה" יכולה להתפרש כחתימה, כפי שעושה חותם. המשנה בסוף גיטין מכשירה מסמך גירושין שנכתב עליו "כתב סופר ועד", והגמרא מפרשת זאת כ"חתם סופר". גם את הפסוק "וכתב לה" בענין ספר כריתות מפרשת הגמרא כחתימה, לפי דעת רבי מאיר, הסובר שעדי החתימה הם שמחילים את הגירושין.

ויובן בהקדים כי יש ב' בחי' חכמה וכמ"ש באד"ר [באדרא רבא] (קכ"ח ב') היינו כי חכמה דאצילות אתפשט ונפיק לל"ב שבילין⁷² ועי"ז נאמר ונהר יוצא מעדן⁷³

העניין יובן בהקדמת הדברים שיש שתי בחינות חכמה, כמו שכתוב באדרא רבא (קכ"ח ע"ב): חכמה דאצילות מתפשטת ויוצאת לל"ב שבילים, ועל כך נאמר "ונהר יוצא מעדן".

כדי להסביר את עניין החותם, הטקסט מקדים שיש שתי בחינות חכמה. החכמה הגלויה דאצילות מתפשטת לל"ב שבילים, כפי שנאמר באדרא רבא, ועל כך נאמר "ונהר יוצא מעדן" (בראשית ב, י).

אך חכמה סתימאה הוא בחי' דלא אתפתח שהוא למעלה מהשכל וההשגה וזהו ענין שתוק כך עלה במחשבה⁷⁴ (מנחות כ"ט ב') שאין הפי' כך עלה בלי טעם ח"ו [חס ושלום].

אבל חכמה סתימאה היא בחינה ש"לא אתפתח", כלומר, למעלה מן השכל וההשגה. וזהו עניין "שתוק", כך עלה במחשבה" (מנחות כ"ט ע"ב), שאין פירושו שכך עלה בלי טעם, חס ושלום.

למעלה ממנה נמצאת חכמה סתימאה, ש"לא אתפתח" — לא נפתחה — והיא מעבר לשכל ולהשגה. כשאמר ה' למשה "שתוק", כך עלה במחשבה" (מנחות כ"ט ע"ב), לא התכוון לומר שאין לכך טעם, חס ושלום.

אלא שהטעם ההוא נעלם מאד ולא ניתן להשגה עד שנראה למטה כי אין טעם ברצון, והוא בחי' חכמה סתימאה

אלא שהטעם הזה נעלם מאוד ואינו ניתן להשגה, עד שלמטה נראה שאין טעם ברצון; וזהו בחינת חכמה סתימאה.

הטעם קיים, אבל הוא נעלם כל כך עד שאי אפשר להשיגו כלל, ולמטה נדמה כאילו אין טעם ברצון. הטעם הנעלם הזה הוא חכמה סתימאה.

(שנק' מחשבה בזהר פ' נח) (דס"ה ע"ב) ועמ"ש מזה בביאור ע"פ אם בחקותי⁷⁵ ובד"ה ענין ק"ש [קריאת שמע].⁷⁶

(שנקראת "מחשבה" בזוהר, פרשת נח) (דס"ה ע"ב). וראו מה שנכתב על כך בביאור על הפסוק "אם בחוקותי", ובמאמר המתחיל "עניין קריאת שמע".

הטקסט מציין שבזוהר, פרשת נח, נקראת חכמה סתימאה זו "מחשבה". הוא מפנה גם לביאורים על "אם בחוקותי" ועל "עניין קריאת שמע".

ולכן גם משה שקיבל התורה ואורייתא מחכמה נפקת⁷⁷ הוא בחי' חכמה דאצי' לא יוכל להשיג כלל הטעם שבמחשבה העליונה שהיא בחי' א"ס שכל העולמות דאבי"ע [דאצילות בריאה יצירה עשיה] אינן ערוך אליו ית'.

לכן גם משה, שקיבל את התורה, ו"התורה יוצאת מחכמה" — בחינת חכמה דאצילות — לא יכול להשיג כלל את הטעם שבמחשבה העליונה, שהיא בחינת אין סוף, שכל עולמות אבי"ע אינם בערך אליו יתברך.

לכן גם משה, שקיבל את התורה, ש"יוצאת מחכמה" (זוהר 2:121a) — חכמה דאצילות — לא יכול להשיג את הטעם שבמחשבה העליונה. מחשבה זו שייכת לאין סוף, שכל ארבעת העולמות אינם בערך אליו.

(וזהו ענין מאד עמקו מחשבותיך⁷⁸ וכדלקמן). והנה י"ג מדות הרחמים שהן י"ג ת"ד [תיקוני דיקנא] הן נמשכים ממוחא סתימאה

(וזהו עניין "מאוד עמקו מחשבותיך", כפי שיתבאר להלן). והנה י"ג מידות הרחמים, שהן י"ג תיקוני דיקנא, נמשכות ממוחא סתימאה.

זהו "מאוד עמקו מחשבותיך" (תהילים 92:6), כפי שיתבאר להלן. י"ג מידות הרחמים, הנקראות באידרא י"ג תיקוני דיקנא, נמשכות ממוחא סתימאה, המוח הנעלם.

(ולכן גם למטה באדם צמיחת הזקן הוא אחר שיש לו גדלות המוחין וכמבואר בש"ע א"ח [אורח חיים]) (סי' נ"ג ס"ח) שהשנים שראוי להתמלאות בהם זקנו הוא אחר עשרים שנה.⁷⁹

(ולכן גם למטה, באדם, צמיחת הזקן באה לאחר שהמוחין שלו גדלו, כמבואר בשולחן ערוך, אורח חיים, סימן נ"ג, סעיף ח': הגיל הראוי להתמלאות הזקן הוא לאחר עשרים שנה.)

גם למטה, אצל האדם, הזקן מתמלא רק לאחר שהוא מגיע לגדלות המוחין. בשולחן ערוך, אורח חיים 53, מדובר על הגיל שבו הזקן מתמלא — לאחר עשרים שנה. הערת קה"ת מוסיפה את מסכת סופרים ואת הטור והשולחן ערוך בחושן משפט.

ומבואר בע"ח [בעץ חיים] סוף שכ"ד⁸⁰ בענין הטעם דלמכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה⁸¹ שאז נתיישבה דעתו כמ"ש בגמרא (ב"ב [בבא בתרא] קנ"ו ב') ובהרמב"ם [ובהרבי משה בן מימון]⁸²

ומבואר בעץ חיים, בסוף שער כ"ד, בעניין הטעם לכך שאין למכור מנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה, שאז דעתו מתיישבת, כמו שכתוב בגמרא (בבא בתרא 156b) וברמב"ם:

בעץ חיים, בסוף שער כ"ד (דרושי הצלם, כפי שמציינת הערת קה"ת), מוסבר הטעם להלכה שאין למכור קרקע שירש אדם מאביו עד גיל עשרים, שאז דעתו מתיישבת, כפי שפסקו התלמוד (בבא בתרא 156a; בדפוס נכתב 156b) והרמב"ם.

והיינו לפי שאז נמשכים בו ב' מקיפים דאבא ל' [לשון] מ' כו' ואחר שנכנסו אלו המקיפים אז נתמלא זקנו כמ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים] ש"י [שער י'] פ"ו⁸³ שלכך אומרים יג"מ [י"ג מדות] אחר שמ"ע [שמונה עשרה] כו'.

והיינו מפני שאז נמשכים בו שני המקיפים של אבא, ל' ומ' וכו', ולאחר שמקיפים אלה נכנסים בו, אז מתמלא זקנו, כמבואר בפרי עץ חיים, שער י', פרק ו', ולכן אומרים י"ג מידות לאחר שמונה עשרה וכו'.

בגיל עשרים, כך נאמר, נכנסים בו שני המקיפים של אבא, ל' ומ', ורק לאחר מכן מתמלא זקנו. פרי עץ חיים מביא זאת כטעם לאמירת י"ג מידות לאחר שמונה עשרה.

אך מ"מ המשכתן ממו"ס [ממוחא סתימאה] הוא רק בבחי' שערות לבד והיינו לפי כי הגם שהן מדות עליונות מאד מ"מ להיות התהוות בחי' מדות מאור א"ס ב"ה דלאו מכל אליון מדות⁸⁴ איהו כלל,⁸⁵ אינו אך אף על פי כן, המשכתן ממוחא סתימאה היא רק בבחינת שערות. הטעם לכך הוא שאף שהן מידות נעלות מאוד, הרי שהתהוות בחינת מידות מאור אין סוף ברוך הוא, שעליו נאמר "אינו אף אחת מהמידות האלה", אינה

עם זאת, י"ג מידות הרחמים נמשכות ממוחא סתימאה רק בדוגמת שערות, כהמשכה מצומצמת ביותר. אף שהן נעלות מאוד, מידות אינן יכולות להתהוות בפשטות מאור אין סוף, שעליו נאמר בתיקוני זוהר: "אינו אף אחת מהמידות האלה".

אלא ע"י צמצומים עצומים כי הרי לא שייך בחי' מדות רחום וחנון, אלא א"כ שייך בחי' עולם ובריות שתפול עליהם מדת הרחמים.⁸⁶

אפשרית אלא על ידי צמצומים עצומים. הרי אין שייכות למידות "רחום וחנון" אלא אם שייכים עולם ונבראים, שעליהם יכולה לחול מידת הרחמים.

התהוותן אפשרית רק על ידי צמצומים עצומים. למידה כגון "רחום וחנון" אין משמעות אלא כשיש עולם ונבראים, שעליהם יכולה לחול מידת הרחמים.

11 וכמ"ש באוצ"ח [באוצרות חיים] בתחלתו כי אם אין בעולם מי שיקבל רחמים ממנו איך יקרא רחום. וזהו זכור רחמין⁸⁷ ה' וחסידיך

כפי שנכתב בתחילת אוצרות חיים: אם אין בעולם מי שיקבל ממנו רחמים, כיצד אפשר לקרוא לו רחום? וזהו "זכור רחמין, הוי", וחסידיך,

אוצרות חיים מסביר: אם אין בעולם מי שיקבל רחמים, כיצד אפשר לקרוא לה' רחום? לכן נאמר בפסוק: "זכור רחמין, הוי", וחסידיך" (תהלים כ"ה, ו').

כי מעולם המה שהמדות אלו הם בגדר עלמין וכמ"ש במ"א שאפילו בחי' סוכ"ע זהו בגדר עלמין וא"כ לגבי מהותו ועצמותו ית' שאינו בגדר עלמין כלל.

כי מעולם המה" — כלומר, המידות הללו הן בגדר עולמות; וכפי שמוסבר במקום אחר, גם הבחינה של סוכב כל עלמין היא בגדר עולמות. ואם כן, ביחס למהותו ועצמותו יתברך, שאינו בגדר עולמות כלל,

הפסוק מסתיים במילים "כי מעולם המה", שבדרך כלל פירושן "מאז ומעולם", וכאן הן נקראות "מן העולם": מידות אלו קיימות בגדר עולמות. גם סוכב כל עלמין קשור לעולמות, ולכן אין המידות יכולות לתאר את עצמותו של ה', שהיא למעלה מעולמות לגמרי, כפי שיוסבר בפסקה הבאה.

12 וגם עכשיו אפילו שנתהוו העולמות מ"מ כולא קמיה כלל חשיב⁸⁸ דהיינו שבאמת הוא לבדו הוא וגם עכשיו, אף שהעולמות כבר התהוו, בכל זאת "כולא קמיה כלל חשיב" — הכול לפניו נחשב כאין; כלומר, באמת הוא לבדו הוא,

גם עכשיו, כשהעולמות קיימים, "הכול לפניו נחשב כאין" (זוהר א, יא ע"ב). באמת, הוא לבדו קיים.

כמו קודם שנברא העולם וכל הנבראים בטלים במציאות כביטול זיו השמש כשהוא תוך גוף השמש ואין נופל עליהם שם יש כלל כמ"ש באריכות בסש"ב [בספר של בינונים] ח"ב [חלק ב'] פ"ג [פרק ג'] וח"א [וחלק א'] פ"כ.

כמו קודם שנברא העולם, וכל הנבראים בטלים במציאותם ממש, כביטול זיו השמש כשהוא בתוך גוף השמש; ואין חל עליהם כלל שם "יש", כפי שמבואר באריכות בספר של בינונים, חלק ב, פרק ג, וחלק א, פרק כ.

הדבר דומה למצב שקדם לבריאה: כל הנבראים בטלים במציאותם ממש, כמו קרן אור השמש כשהיא עדיין בתוך גוף השמש, ואינה מציאות בפני עצמה כלל. הדברים מבוארים באריכות בספר של בינונים (תניא), חלק ב, פרק ג, וחלק א, פרק כ.

א"כ קמיה ית' ממש כמו שהוא לבדו הוא לא שייך כלל מדות אלו אף שהם מדות היותר עליונים דמ"מ מעולם המה.

אם כן, לפניו יתברך, כפי שהוא באמת לבדו, אין שייכות כלל למדות האלה, אף שהן המדות העליונות ביותר, שכן בכל זאת הן "מעולם".

לכן, כפי שהוא באמת, אין שייכות לפניו אפילו למדות העליונות ביותר, שכן הן עדיין "מן העולם". קיומן הוא רק ביחס לעולמות.

משא"כ בחי' חכמה סתימאה הוא בחי' חכים ולא⁸⁹ בחכמה ידיעא⁹⁰ שהוא כמו שהוא ית' לבדו הוא גם אלו לא ברא העולמות כלל (עיי' מזה סד"ה ואלה שמות).

אבל בחינת חכמה סתימאה היא בחינת "חכים ולא בחכמה ידיעא" — חכם, אך לא בחכמה ידועה; היא כפי שהוא יתברך לבדו הוא, גם אילו לא ברא את העולמות כלל. (ראו על כך בסוף המאמר המתחיל "ואלה שמות").

חכמה סתימאה שונה מכך. היא "חכים ולא בחכמה ידיעא" (תיקוני זוהר יז ע"ב): חכמה כפי שהוא לעצמו, כפי שהייתה גם אילו לא ברא עולמות כלל.

וזוהו פי' וענין קדש מלה בגרמיה⁹¹ המבואר בזהר אמור (דף צ"ד) שהיא בחינה שאינה שייכה לעולמות כלל והיינו מלה בגרמיה.

וזוהו פירוש וענין "קדש מלה בגרמיה", המבואר בזוהר, פרשת אמור (דף צד): בחינה שאין לה שייכות לעולמות כלל, וזוהו "מלה בגרמיה" — דבר בפני עצמו.

זהו פירוש דברי זוהר "קדש מלה בגרמיה" — הקדושה היא דבר בפני עצמו (זוהר ג, צד ע"ב). מדובר בבחינה שאין לה שייכות לעולמות כלל.

ולא כמו המדות שהם תוארים פעול מאחרים כמ"ש בהג"ה [בהגהה] באוצ"ח [באוצרות חיים] בתחלתו בשם המפרשים. ולכן המשכת י"ג מדות מח"ס [מחכמה סתימאה] אינה

וזה אינו כמו המדות, שהן תיאורים הנוצרים על ידי אחרים, כפי שנכתב בהגהה בתחילת אוצרות חיים בשם המפרשים. לכן, המשכת י"ג מדות מחכמה סתימאה אינה

לעומת זאת, המדות הן תיאורים הנוצרים ביחס לאחרים, למי שמקבלים אותן, כפי שנכתב בהגהה שבתחילת אוצרות חיים בשם המפרשים. לכן י"ג מדות נמשכות מחכמה סתימאה רק באופן מוגבל, כפי שמוסבר בחלק הבא.

אלא בבחי' י"ג ת"ד [תיקוני דיקנא] עד"מ שהשערות אין להם ערך ויחוס כלל עם המוחין שבראש ואין עיקר חיות המוחין מתפשט בהם כלל

אלא בבחינת י"ג תיקוני דיקנא; על דרך משל, לשערות אין כל ערך ויחס למוחין שבראש, ועיקר חיות המוחין אינו מתפשט בהן כלל,

הן נמשכות רק באופן של י"ג תיקוני דיקנא. לשערות אין יחס למוח שבראש, וחיותו העיקרית של המוח אינה מתפשטת בהן.

שהרי אם יחתוך האדם שער ראשו לא ירגיש המוח כאב כלל שאין מתפשט בהם אלא הארה מצומצמת בעלמא להיות להם רק יניקה ואחיזה במוחין.

שהרי אם אדם גוזז את שער ראשו, המוח אינו חש כאב כלל, כי מתפשטת בהן רק הארה מצומצמת בלבד, כדי שתהיה להן יניקה מן המוחין ואחיזה בהם.

כשאדם גוזז את שערו, המוח אינו חש כאב, מפני שמגיעה לשערות רק הארה חלשה ומצומצמת. די בה כדי שהשערות יינקו מן המוח ויהיה להן בו אחיזה.

כך הוא עד"מ ההארה הנמשכת מח"ס [מחכמה סתימאה] להיות התהוות יג"מ [י"ג מדות] שהן מקור לבחי' עלמין אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] כו'

כך גם, בדרך משל, ההארה הנמשכת מחכמה סתימאה כדי להביא לידי התהוותן של י"ג המידות, שהן המקור לבחינת העולמות אצילות, בריאה, יצירה ועשיה וכו';

בדומה לכך, נמשכת רק הארה מחכמה סתימאה כדי להביא לידי התהוותן של י"ג המידות. הן מצדן המקור לעולמות אצילות, בריאה, יצירה ועשיה.

ולחיות התהוות בחי' יש ושהיש בטל כו' הוא רק מבחי' זיו והארה בעלמא ע"י צמצומים עצומים כו' (ועיין בסש"ב [בספר של בינונים] ח"ב [חלק ב'] פ"ט בהג"ה [בהגהה]).

וכדי שתתהווה בחינת יש, ושהיש יהיה בטל וכו', די בבחינת זיו והארה בלבד, באמצעות צמצומים עצומים וכו' (ועיינו בספר של בינונים, חלק ב, פרק ט, בהגהה).

כדי ליצור יש, דבר שנדמה כאילו הוא קיים בפני עצמו, ולאחר מכן להביא את היש הזה לידי ביטול, די בזיו והארה בלבד, העוברים דרך צמצומים עצומים. כאן מפנה הטקסט להגהה בתניא, חלק ב, פרק ט.

וזהו זכור רחמך⁹² כו' שהזכרון אינו שייך אלא על דבר הרחוק ממנו במקום או במעלה כו', וזהו מה גדלו מעשיך⁹³ ה' מאד עמקו מחשבותיך כי

וזהו "זכור רחמך" וכו', שהרי זכרון שייך רק בדבר שרחוק ממנו במקום או במעלה וכו'. וזהו "מה גדלו מעשיך ה', מאד עמקו מחשבותיך". כי

לכן נאמר בפסוק "זכור רחמך": אדם זוכר רק דבר שרחוק ממנו, במקום או במעלה, והמידות רחוקות מעצמותו. וכך גם נאמר "מה גדלו מעשיך ה', מאד עמקו מחשבותיך" (תהלים צ"ב, ו').

הנה התהוות כל העולמות עליונים ותחתונים אבי"ע [אצילות בריאה יצירה עשיה] אשר זהו ענין מה גדלו מעשיך הוא מהמדות עליונות שהם מקורות לבחי' עלמין. והם לגבי מחשבתו ית' כמו שער האדם לגבי מוחין שלו עדי"מ.

התהוות כל העולמות, העליונים והתחתונים, אצילות, בריאה, יצירה ועשיה, שהיא עניינו של "מה גדלו מעשיך", היא מן המידות העליונות, שהן מקורות לבחינת העולמות. ביחס למחשבתו יתברך, הן כמו שערות האדם ביחס למוחו, בדרך משל.

כל העולמות, העליונים והתחתונים, "מעשיך", מתהווים מן המידות העליונות, שהן מקורות העולמות. המידות האלה ביחס למחשבתו הן כמו שערות האדם ביחס למוחו.

א"כ מזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו ית' ומעלתה לאין קץ ותכלית על מעלת חיות כל העולמות כו' ועיין מזה באג"ה [באגרת הקודש] בסופו ד"ה דוד זמירות קרית להו.

אם כן, מכך נוכל להתבונן בגדולתה של עומק מחשבתו יתברך ובמעלתה, שאין לה קץ ותכלית, על פני מדרגת החיות של כל העולמות וכו'. ועיינו בעניין זה בסוף איגרת הקודש, במאמר הפותח במילים "דוד זמירות קרית להו".

מכך אפשר להתבונן בעומקה האינסופי של מחשבתו, שהיא למעלה מחיותם של כל העולמות. הטקסט מפנה לאיגרת שבסוף איגרת הקודש, הפותחת במילים "דוד זמירות קרית להו".

13 והנה תיקון השביעי מ"ג ת"ד [תיקוני דיקנא] הוא ואמת⁹⁴ שהוא מדה השביעי דיג"מ [די"ג מדות] שאמר משה. ויש להבין על דרך שהקשה בזהר⁹⁵ ר"פ ויקרא ואי תימא שאר אתוון לאו אינון אמת כו'.

והנה, התיקון השביעי מ"ג תיקוני דיקנא הוא "ואמת", והוא המידה השביעית מ"ג המידות שאמר משה. ויש להבין זאת על דרך הקושיה שהעלה הזוהר בתחילת פרשת ויקרא: "ואם תאמר, האם שאר האותיות אינן אמת?" וכו'.

התיקון השביעי מ"ג תיקוני דיקנא הוא "ואמת", המידה השביעית מ"ג המידות שאמר משה (שמות לד, ו). אך האם גם שאר המידות אינן אמת? שאלה דומה מופיעה בזוהר בתחילת ויקרא, כשהוא מכנה את האות ו' "אות אמת": האם שאר האותיות אינן אמת?

אך העניין כי בתיקון השביעי נמשך ומתגלה אור החיים [החכמה סתימאה] שלא עיי צמצום דבחי שערות וכמ"ש באדרא (קל"א ע' [עיינן וקל"ג ב']) תיקונא שביעאה פסיק שערא ואתחזין תרין תפוחין⁹⁶ כו'

אך העניין הוא שבתיקון השביעי נמשך ומתגלה אור החכמה הסתימאה, שלא באמצעות הצמצום שבכחינת שערות, וכמו שכתוב באידרא (קלא, ע'; קלג, ב'): "תיקונא שביעאה, פסיק שערא ואתחזין תרין תפוחין" וכו';

התשובה היא שבתיקון השביעי אור החכמה הסתימאה מאיר בלי לעבור דרך הצמצום של השערות. באידרא נאמר: "התיקון השביעי: השערות נפסקות ושני תפוחים נראים" — הלחיים החשופות של הפנים.

הה"ד [הדא הוא דכתיב] באור פני מלך חיים,⁹⁷ פי פסיק שערא היינו כמו שבפנים אין שום צמיחת שערות וע"כ נקרא בחי' זו ואמת היינו גילוי האמת

כמו שנאמר: "באור פני מלך חיים". פירוש "פסיק שערא" הוא שכמו שבפנים אין כלל צמיחת שערות, ולכן בחינה זו נקראת "ואמת", כלומר, גילוי האמת,

האידרא דורשת על התיקון הזה את הפסוק "באור פני מלך חיים" (משלי טז, טו). "פסיק שערא" פירושו שהשערות נפסקות בפניו של המלך, שכן בפנים עצמן אין צמיחת שערות; לכן בחינה זו היא "אמת" — האמת מתגלה כפי שהיא.

כמו שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה שנק' מלה בגרמיה וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פלי"ה בהגיה [בהגהה] שמעתי ממורי כו'

כפי שהוא לבדו ואין זולתו. וזו מדרגת החכמה, הנקראת "מילה בפני עצמה", וכמו שכתוב בספר של בינונים, פרק לה, בהגהה: "שמעתי ממורי" וכו';

האמת הזאת היא שהוא לבדו קיים ואין זולתו, והיא בחינת החכמה הנקראת "מילה בפני עצמה". בתניא, פרק לה, מופיעה הגהה על כך, הפותחת במילים "שמעתי ממורי".

ע"ש ובחי' זו נמשך ומתגלה בתיקון הז' כיון שבו מאיר אור החיים [החכמה סתימאה] שלא עיי צמצום השערות.

עיינן שם. בחינה זו נמשכת ומתגלה בתיקון השביעי, כיוון שבו מאיר אור החכמה הסתימאה שלא באמצעות צמצום השערות.

בחינה זו מתגלה בתיקון השביעי, משום ששם אור החכמה הסתימאה מאיר בלי לעבור דרך השערות.

משא"כ בשאר תיקונים שהם בחי' המדות אף שהם מדות היותר עליונות ורב חסד כו' מ"מ כיון ששייכים לבחי' עלמין אין בהם גילוי עצמיות חכמה סתימאה שהוא

מה שאין כן בשאר התיקונים, שהם בחינת המידות. אף שהן המידות העליונות ביותר, "ורב חסד" וכו', מכל מקום, מאחר שהן שייכות לבחינת העולמות, אין בהן גילוי של עצמיות החכמה הסתימאה, שהיא

שאר התיקונים הם בחינת המידות. גם הגבוהות שבהן, כמו "ורב חסד", שייכות לעולמות, ולכן אין מתגלה בהן עצמיות החכמה הסתימאה.

כמו שהוא לבדו הוא אחד האמת ואין עוד כלל והיינו לפי שהמשכה רק ע"י בחי' שערות כנ"ל,

כפי שהוא לבדו, אחד האמת, ואין עוד כלל. והיינו משום שהמשכה היא רק באמצעות בחינת השערות, כנ"ל,

עצמיות זו היא שהוא לבדו אחד האמת ואין עוד כלל. בשאר התיקונים היא אינה מתגלה, משום שהאור נמשך בהם רק באמצעות השערות.

(וקרוב לזה כתב הרמב"ם [הרבי משה בן מימון]⁹⁸ בפ"י אמת וז"ל [וזה לשונו] הוא שהנביא אומר⁹⁹ וה' אלקים

אמת,¹⁰⁰ כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו שכל הנמצאים צריכים לו והוא ברוך הוא אין צריך

להם ולא לאחד מהם לפיכך אין אמיתתו כאמיתת אחד מהם עכ"ד [עד כאן דבריו])

(וקרוב לזה כתב הרמב"ם בפירוש המילה "אמת", וזו לשונו: "הוא שהנביא אומר: 'וה' אלקים אמת', כלומר, אין שם

מצוי אמת מלבדו כמותו, שכל הנמצאים צריכים לו, והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם. לפיכך אין

אמיתתו כאמיתת אחד מהם". עד כאן דבריו.)

הרמב"ם אומר דבר קרוב לכך (הלכות יסודי התורה א, ד): "וה' אלקים אמת" (ירמיהו י, י) פירושו שאין שום מצוי אמיתי כמותו; כל

הנמצאים צריכים לו, והוא אינו צריך להם. בהערת קה"ת מצוין שהציטוט מחבר מילים מהלכה ד עם מילים מההלכה שלפניה, ומודגש

שהמחבר כתב במדויק "עד כאן דבריו" ולא "עד כאן לשונו".

(ועיין ברבות וישלח פרשה פ"א מענין חותמו של הקב"ה אמת ובשה"ש [ובשיר השירים] רבה ע"פ לסוסתי

ברכבי שהוא ע"ש אני ראשון ואני אחרון כו' ועמ"ש מזה בד"ה ראשי המטות):^{101, 102}

(ועיינו בבראשית רבה, וישלח, פרשה פ"א, בענין "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת", ובשיר השירים רבה על

הפסוק "לסוסתי ברכבי", שהוא על שם "אני ראשון ואני אחרון" וכו'. ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל

"ראשי המטות".)

המדרש אומר: "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת" (בראשית רבה על וישלח, ושיר השירים רבה על "לסוסתי"). המילה "אמת" מורכבת

מהאות הראשונה, האמצעית והאחרונה באלף-בית, כנגד "אני ראשון ואני אחרון".

קטע 5 • 14-20

אור פני מלך

14 ד וענין פ"י ההארה שבתיקון השביעי שנק' באור פני מלך יובן ע"ד דאיתא צהבו פניו של¹⁰³ רבי אבהו

מחמת שמצא תוספתא חדתא¹⁰⁴ (וכ"ה בנדרים) (דמ"ט ב') גבי ר' יהודה חכמת אדם תאיר

פניו^{105, 106, 107}

4. משמעות ההארה שבתיקון השביעי, הנקראת "באור פני מלך", תובן על פי המסופר: פניו של רבי אבהו צהבו

משום שמצא תוספתא חדשה (וכך גם בנדרים, דף מ"ט ע"ב). על רבי יהודה נאמר: "חכמת אדם תאיר פניו".

סעיף ד' עוסק בשאלה מהי ההארה של התיקון השביעי, "אור פני מלך". התשובה נפתחת בדברי חז"ל: בתלמוד הירושלמי מסופר שפניו של

רבי אבהו צהבו משום שמצא תוספתא, ובגמרא בנדרים מסופר על פניו הזוהרות של רבי יהודה, והדבר מוסבר בפסוק: "חכמת אדם תאיר

פניו" (קהלת ח', א').

ולכן היי [היה] פניו צהובין הרי אור החכמה והשכל מאיר פניו ממש, והגם דמה שתאיר פניו אינו רוחני לכן פניו זהרו: אור החכמה והשכל מאיר ממש את פניו. ואף שהדבר שמאיר את פניו אינו רוחני,

פניו זהרו משום שאור החכמה וההבנה מאיר ממש את הפנים. הוזהר הזה אינו דבר רוחני כמו המחשבה עצמה.

כמו השכל שבמוח כ"א הארה גשמיות מ"מ היא למעלה הרבה מבחי' היניקה מהמוח שבשערות שהם רק מותרי מוחין לבד

כמו השכל שבמוח, אלא הוא הארה גשמית; אף על פי כן, הוא נעלה הרבה מבחינת היניקה מן המוח שבשערות, שהן רק מותרי מוחין,

זוהי הארה גשמית, בשונה מן השכל שבמוח. ואף על פי כן, היא נעלית הרבה מן החיות שהשערות יונקות מן המוח, שכן השערות אינן אלא מותרי המוחין.

וגם שהם רק בחי' צומח לבד שאינן ערוך לעצמות בחי' המדבר משא"כ הארה שהחכמה תאיר פניו הרי היא נמשכת דוקא מעצמות החכמה ממש שלפי שמצא תוספתא חדתא ע"כ דוקא יאירו פניו

וגם הן אינן אלא מבחינת הצומח, ואין להן ערך לעצמות בחינת המדבר. לעומת זאת, ההארה שבה החכמה מאירה את פניו נמשכת דוקא מעצמות החכמה ממש; משום שמצא תוספתא חדשה, דווקא לכן פניו זהרו.

גם השערות הן בבחינת "צומח" בלבד, דבר הגדל, ואין להן כל ערך לעצמותו של האדם כ"מדבר". לעומת זאת, זוהר הפנים נובע מעצמות החכמה ממש: דווקא משום שמצא חידוש בתורה, פניו זהרו.

וגם שההארה היא בפנים שזהו עיקר מקום גילוי החיות כו', ועד"מ זה יובן למעלה ענין באור פני מלך חיים¹⁰⁸ שהוא התגלות הארה עליונה מחכמה סתימאה ממש למעלה מעלה מבחי' שערות כו'.

נוסף על כך, ההארה היא בפנים, שהן המקום העיקרי שבו מתגלה החיות וכו'. ועל פי משל זה יובן למעלה ענין "באור פני מלך חיים": זוהי התגלות של הארה עליונה מחכמה סתימאה ממש, נעלית לאין ערוך מבחינת השערות וכו'.

הוזהר מתגלה גם בפנים, שהן המקום העיקרי שבו ניכרת החיות. כך גם למעלה, "אור פני מלך" הוא הארה גלויה מחכמה סתימאה עצמה, הנעלית בהרבה מבחינת השערות.

וזהו כי באור פניך נתת לנו¹⁰⁹ תורת חיים. (ולכן אע"ג [אף על גב] דתיקון ג' מ"ג תי"ד [תיקוני דיקנא] ג"כ פנוי משערות כמ"ש בזהר)

וזהו "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים". (ולכן, אף שהתיקון השלישי מתוך י"ג תיקוני דיקנא גם הוא פנוי משערות, כפי שכתוב בזהר)

על כך אנו אומרים בברכת "שים שלום": "כי באור פניך נתת לנו תורת חיים". ההערה שבסוגריים מציינת שגם התיקון השלישי שבתיקוני הדיקנא פנוי משערות, לפי הוזהר.

(שם קל"א א') מ"מ שאני תיקון השביעי שבו נמשך ומתגלה אור הח"ס [החכמה סתימאה] כמו שחכמת אדם תאיר פניו פניו דייקא ע"כ נק' ואמת.

(שם, דף קל"א ע"א), בכל זאת התיקון השביעי שונה, משום שבו נמשך ומתגלה אור החכמה הסתומה, כפי שנאמר: "חכמת אדם תאיר פניו" — פניו דווקא; לכן הוא נקרא "ואמת".

הזהר (חלק ג', דף קל"א ע"א) מתאר את התיקון השלישי כנתיב שמתחת לאף, שבו השערות מסתיימות. אולם התיקון השביעי שונה, שכן בו נמשך אור החכמה הסתומה אל הפנים עצמן, כדברי הפסוק "חכמת אדם תאיר פניו" — פניו דווקא; משום כך הוא נקרא "ואמת".

וכן בתורה כתיב תורת אמת היתה בפיהו¹¹⁰ אמת קנה^{111, 112} כו'. והרמ"ז [והרב משה זכות] ר"פ ויקרא כתב שדעת דעתיק המאיר ברישא דאריך מאיר בתיקון השביעי דדעת אסהיד באנפין כו'.

וכן נאמר בתורה: "תורת אמת היתה בפיהו", וכן "אמת קנה" וכו'. והרמ"ז כתב בתחילת פרשת ויקרא שדעת דעתיק, המאירה בראש דאריך, מאירה בתיקון השביעי, משום ש"דעת אסהיד באנפין" וכו'.

גם התורה נקראת אמת: "תורת אמת היתה בפיהו" (מלאכי ב', ו'), וכן "אמת קנה" (משלי כ"ג, כ"ג). הרמ"ז כותב שדעת דעתיק, המאירה בראש דאריך אנפין, מאירה בתיקון השביעי, משום ש"דעת מעידה בפנים".

15 ועיין מ"ש במבוא שערים ש"ג ח"ב [חלק ב'] פ"ב [פרק ב'] והנה בעתיק אין בו שערות כו'. וזהו ענין כתפוח בעצי היער¹¹³ דפיי הרח"ו [הרבי חיים ויטאל] הובא בספר נשמת דוד על

ועיינו במה שנכתב במבוא שערים, שער ג, חלק ב, פרק ב: "הנה בעתיק אין בו שערות וכו'". וזהו עניינה של "כתפוח בעצי היער", כפי שפירש רבי חיים ויטאל, והובא בספר נשמת דוד על

מבוא שערים אומר שבעתיק אין שערות. הדבר מסביר את "כתפוח בעצי היער" (שיר השירים ב, ג), כפי שפירש רבי חיים ויטאל, וכפי שהובא בספר נשמת דוד על שיר השירים.

שיר השירים בעצי היער הם שערות דדיקנא והתפוח הוא תיקון השביעי ובו מתגלית הארה כל שבעה תיקונים דגלגלתא. כן דודי ז"א כו' כי הארת פנים דא"א מאיר בפנים דז"א כדלקמן.

שיר השירים: "עצי היער" הם שערות הזקן, ו"התפוח" הוא התיקון השביעי, ובו מתגלית הארה מכל שבעת תיקוני הגולגולת. "כן דודי" הוא ז"א וכו', שכן הארת הפנים של אריך אנפין מאירה בפניו של ז"א, כפי שיתבאר להלן.

"עצי היער" הם שערות הזקן, ו"התפוח" הוא התיקון השביעי, שבו מתגלה האור של כל שבעת תיקוני הגולגולת. "כן דודי" הוא ז"א, שכן אור פניו של אריך אנפין מאיר בפניו של ז"א, כפי שיתבאר.

16 ומה שנמשלו לעצי היער היינו כמו שהשערות עד"מ הם רק בחי' צומח לכד שבמדבר ואינן ערוך למהות האדם עצמו בחי' מדבר

הסיבה לכך שהם נמשלו לעצי היער היא שהשערות, לשם משל, הן רק בחינת צומח בתוך האדם, ואינן דומות כלל למהותו של האדם עצמו, בחינת מדבר.

השערות נמשלו לעצי היער משום שהן בבחינת צומח, כמו צמחים, ואילו האדם הוא בבחינת מדבר. אין לשערות כל שייכות למהותו האמיתית של האדם.

ואמנם תיקון הז' נקי תפוח שיש בו טוב טעם ומראה וריח¹¹⁴ וכך ההארה דבחי' אור פני כו'

אך התיקון השביעי נקרא "תפוח", משום שיש בו טוב טעם, מראה וריח; וכך גם ההארה מבחינת "אור הפנים" וכו', התיקון השביעי נקרא "תפוח" משום שהתפוח טוב בטעמו, במראהו ובריחו. בדומה לו, הזוהר של "אור הפנים" נושא את החכמה עצמה, ולא רק טיפה ממנה.

שחכמת אדם ממש תאיר פניו כו' להצהיל פנים משמן¹¹⁵ הוא בחי' שמן משחת קדש¹¹⁶ שהוא ח"ס [חכמה סתימאה]¹¹⁷ כו'.

שכן חכמתו של האדם עצמו מאירה את פניו וכו'; "להצהיל פנים משמן" הוא בחינת "שמן משחת קודש", שהוא חכמה סתימאה וכו'.

"להצהיל פנים משמן" (תהלים קד, טו): השמן הוא "שמן משחת קודש" (שמות ל, כה), והוא מסמל את החכמה הסתומה. לכן הפנים מאירות מכוח החכמה הסתומה עצמה.

וזוהו ענין תפארת שיבה (משלי ט"ז ל"א) שהוא בחי' הדרת פנים עמ"ש מזה במ"א בפ' וישב בד"ה בכ"ה בכסלו¹¹⁸ וע"ש פי' עטרת תפארת שיבה¹¹⁹

וזוהו ענין "תפארת שיבה" (משלי טז, לא), שהיא בחינת "הדרת פנים". ראו מה שנכתב על כך במקום אחר, בפרשת וישב, במאמר המתחיל "בכ"ה בכסלו", ושם ראו את הביאור ל"עטרת תפארת שיבה":

גם זהו "תפארת שיבה" (משלי טז, לא), שהיא "הדרת פנים". מאמר החנוכה "בכ"ה בכסלו" שבתורה אור מבאר כיצד "עטרת תפארת שיבה" קשורה לכך.

שהוא ענין כובע ישועה¹²⁰ להמשיך בחי' הדרת פנים, וכ"ז [וכל זה] בדרך צדקה תמצא שבה ועל ידה נמשך בחי' עטרת תפארת (ע' [עיינן] בזהר ח"ג [חלק ג'] מ"ב ב' ודל"ו סע"א [סוף עמוד א])

וזוהו ענין "כובע ישועה", כדי להמשיך את בחינת הדרת פנים; וכל זה "בדרך צדקה תמצא", שכן בה ועל ידה נמשכת בחינת "עטרת תפארת" (ראו בזוהר, חלק ג, מב, ב, ולו, סוף ע"א).

שם הדבר נקרא "כובע ישועה" (ישעיהו נט, יז), הממשיך את הדרת הפנים. הפסוק ממשיך "בדרך צדקה תמצא", שכן באמצעות הצדקה והנתינה נמשכת "עטרת תפארת"; הטקסט מפנה לזוהר, חלק ג, מב, ב, ולו, ע"א.

ועיין באג"ה [באגרת הקודש] סד"ה וילבש צדקה¹²¹ כשריון ועמ"ש בביאור ע"פ שוש אשיש¹²² כו' כי הלבישני בגדי ישע¹²³ כו'.

ועיינו באגרת הקודש, בסוף המאמר המתחיל "וילבש צדקה כשריון"; וראו גם את מה שנכתב בביאור על הפסוק "שוש אשיש" וכו', "כי הלבישני בגדי ישע" וכו'.

להרחבה, הטקסט מפנה לאגרת שבאגרת הקודש על "וילבש צדקה כשריון", וכן לביאור על "שוש אשיש... כי הלבישני בגדי ישע" (ישעיהו סא, י').

והנה בפ"י האדרא מתלמידי האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] בספר קול ברמה פ"י ענין ואמת לפי שאינו משתנה כלל וכבר נודע שכל אמת תליא בעתיקא עכ"ל [עד כאן לשוננו], פ"י כמ"ש אני הו"י לא ש ניתי שאין שום שינוי כו'.

והנה, בפירוש האידרא מאת תלמידי האריז"ל, בספר קול ברמה, מבואר שענין "ואמת" הוא שאינה משתנה כלל, ו"כבר נודע שכל אמת תליא בעתיקא", עד כאן לשוננו. פירוש הדבר הוא כפי שכתוב: "אני הו"י לא שְׁנִיתִי" — שאין שום שינוי כו'.

קול ברמה, פירוש לאידרא מאת תלמידי האריז"ל, מבאר ש"ואמת" פירושו דבר שאינו משתנה לעולם, ומוסיף ש"כל אמת תליא בעתיקא". זהו "אני הו"י לא שְׁנִיתִי" (מלאכי ג, ו).

וגם ע"ד מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו¹²⁴ הרי האמת הוא שאין שום הפסק להשפעתו לאפוקי נהרות המכזבים בפ"ח [בפרק ח'] דמסכת פרה.

וכן גם על דרך "מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו": הרי האמת היא שאין שום הפסק להשפעתם, בניגוד ל"נהרות המכזבים" שבפרק ח במסכת פרה.

האמת דומה גם ל"מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו" (ישעיהו נח, יא): זרימת המים אינה פוסקת לעולם. ההפך הוא "מים המכזבים" — נחלים שמתייבשים, שהמשנה (פרה ח, ט) פוסלת למי חטאת.

וזהו שאמרה השונמית לאלישע אל תכזב בשפחתך.¹²⁵ דאין ר"ל [רוצה לומר] שלא האמינה לדבריו אלא דכוונתה שלא יומשך נשמתו ממקום שאין לו קיום והמשכה.

וזהו שאמרה האשה השונמית לאלישע: "אל תכזב בשפחתך". אין פירוש הדבר שהיא לא האמינה לדבריו, אלא כוונתה הייתה שנשמתו של בנה לא תימשך ממקום שאין בו קיום והמשכיות.

האשה השונמית אמרה לאלישע: "אל תכזב בשפחתך" (מלכים ב' ד, טז). היא לא פקפקה בדבריו; היא ביקשה שנשמת בנה לא תבוא ממקור שאין בו קיום, מקור שעלול להיפסק.

ויוֹבֵן עַפְמִי"ש [על פי מה שכתוב] בַּעֲנִין זֶה בּוֹהֵר בְּשֵׁלַח¹²⁶ (דמ"ד ע"ב). וז"ש [וזהו שכתוב] דְּכָל אֲמַת תְּלִיָא בַּעֲתִיקָא¹²⁷ כִּי לְמִטָּה בּוֹיָא שִׁישׁ יְמִינָא וּשְׁמַאלָא

הדברים יובנו על פי מה שכתוב בעניין זה בזהר, פרשת בשלח (דף מ"ד ע"ב). וזהו שאומר הוזהר, ש"כל אמת תלויה בעתיקא": שהרי למטה, בוי"א, יש ימין ושמאל,

בזהר על פרשת בשלח (2:44b) נאמר שהילד מת מפני שניתן לה ולא לבעלה, ולכן נקשר לצד הנקבי, שבו מיתה מצויה. "כל אמת תלויה בעתיקא", משום שלמטה, בוי"א, יש צד ימין וצד שמאל.

לכן לפעמים מדת הדין מעכבת וגורם מניעת השפע ח"ו [חס ושלום]. משא"כ בע"ק [בעתיקא קדישא] דלית שמאלא בהאי עתיקא¹²⁸ ע"כ אין שום הפסק ומניעה להשפעתו

ולכן לפעמים מידת הדין מעכבת וגורמת למניעת השפע, חלילה. אך בעתיקא קדישא, מכיוון ש"אין שמאל בעתיקא זו", אין כלל הפסק או מניעה בהשפעתו.

במקום שיש צד שמאל, מידת הדין יכולה לעכב את השפע, חלילה. בעתיקא קדישא "אין שמאל" (זהו ג, קכ"ט ע"א), ולכן דבר אינו מפסיק או מעכב את השפעתו.

וזהו ענין מקור מים חיים¹²⁹ שתמיד נובעים, ועי"ז ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] כל מקום שנאמר לי¹³⁰ אין לו הפסק לעולם וכמ"ש במ"א בענין וארשתיך לי לעולם^{131, 132} כו' וזהו אהבת עולם אהבתנו¹³³ כו', ועיין מ"ש בפי יתרו בדי"ה

וזהו עניינו של "מקור מים חיים", שמימיו נובעים תמיד. ועל כך אמרו חז"ל: "כל מקום שנאמר לי אין לו הפסק לעולם", כפי שמוסבר במקום אחר בענין "וארשתיך לי לעולם" וכו'; וזהו "אהבת עולם אהבתנו" וכו'. ראו גם את מה שכתוב בפרשת יתרו, כמאמר המתחיל

זהו "מקור מים חיים" (ירמיהו ב, יג), שמימיו נובעים תמיד. חז"ל אמרו שכל מקום שנאמר בו "לי", הדבר אינו נפסק לעולם (ויקרא רבה ב, ב), כמו "וארשתיך לי לעולם" (הושע ב, כא); וכך אנו אומרים: "אהבת עולם אהבתנו".

הנה להבין שרש ענין מתן תורה בפ"י וענין כי לא אדם הוא להנחם¹³⁴ ולכן נקי בחי' זו אמת.^{135, 136, 137, 138, 139, 140}

"הנה להבין שורש ענין מתן תורה", בביאור ענינו של "כי לא אדם הוא להנחם". ולכן בחינה זו נקראת "אמת".

הכוונה למאמר שבפרשת יתרו על שורש ענין מתן תורה, ועל הפסוק "כי לא אדם הוא להנחם" (שמואל א' טו, כט). מכל הסיבות הללו בחינה זו נקראת "אמת".

17 והנה מזה יובן תוספת ביאור למה שנתבאר למעלה דח"ס [דחכמה סתימאה] עצמה היא בחי' דלאו מכל אלין

מדות ¹⁴¹ איהו כלל ¹⁴²

והנה, מכאן תובן תוספת ביאור למה שהתבאר לעיל: חכמה סתימאה עצמה היא הבחינה של "הוא אינו כלל מכל המדות הללו",

הדברים מוסיפים על מה שנאמר לעיל: חכמה סתימאה עצמה היא הבחינה של "הוא אינו כלל מכל המדות הללו", כלשון תיקוני הזוהר. בחינה זו היא אמת.

וזהו בחי' אמת, אין הכוונה ח"ו [חס ושלום] שמבחי' אמת לא נמשכו הפעולות והטובות הבאות מהמדות רחום וחנון לפי דכולא קמיה כלא חשיב.

וזהו בחינת אמת. אין הכוונה, חס ושלום, שהפעולות והטובות הבאות מן המדות "רחום וחנון" אינן נמשכות מבחינת אמת, משום ש"כולא קמיה כלא חשיב".

אבל אין הכוונה, חס ושלום, שהאמת אינה מעניקה את הטוב הבא מן המדות "רחום וחנון", כאילו משום ש"כולא קמיה כלא חשיב" לא נמשך ממנו דבר אל העולמות.

דחלילה לחשוב כן וכמ"ש הרמב"ם [הרבי משה בן מימון] שכל הנמצאים ¹⁴³ לא נמצאו אלא מאמתת המצאו ¹⁴⁴ דייקא. וכנ"ל דפ"י אמת היינושאין טובו והשפעתו פוסק לעולם ולא יכזבו מימיו ¹⁴⁵ ח"ו [חס ושלום].

שהרי חלילה לחשוב כך, וכפי שכתב הרמב"ם, שכל הנמצאים נמצאו דווקא מאמתת מציאותו. וכפי שהוזכר לעיל, פירוש המילה "אמת" הוא שטובו והשפעתו אינם פוסקים לעולם, ו"מימיו לא יכזבו", חס ושלום.

חלילה לחשוב כך. כפי שכותב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה א, א), כל הקיים קיים רק מאמתת מציאותו; ואמת, כפי שהתבאר לעיל, פירושה שטובו אינו פוסק לעולם, כמים שאינם אוזלים.

וכן מבואר בזהר באריכות שם (דקל"ג ב') וכל טיבו לא פסיק ¹⁴⁶ כו' וכדכתיב באור פני מלך חיים, ¹⁴⁷ רק הכוונה שההשפעה והאור נמשך שלא ע"ד ההשפעה הנמשכת מבחי' מדות שהעולמות תופסים מקום עד ששייך שם מדות אלו,

וכך מבואר באריכות בזהר שם (קל"ג ב'): "וכל טיבו לא פסיק" וכו', וכמו שכתוב: "באור פני מלך חיים". אלא שהכוונה היא שההשפעה והאור נמשכים שלא בדרך ההשפעה הנמשכת מבחינת המדות, שבה העולמות תופסים מקום, עד שהמדות הללו שייכות שם,

האידרא אומרת זאת באריכות: "וכל טיבו לא פסיק" (זוהר ג, קל"ג ב'), כמו בפסוק "באור פני מלך חיים". הכוונה היא רק שההשפעה הזאת אינה נמשכת בדרך שבה המדות משפיעות, דרך המניחה שהעולמות תופסים מקום בפני עצמם ולכן המדות שייכות בהם.

אלא שבאות כל הטוב והאור שלא ע"י בחי התפעלות המדות כלל, וזהו ענין באור פני מלך חיים

אלא כל הטוב והאור באים בלי שום התפעלות של המדות כלל; וזהו ענין "באור פני מלך חיים".

אלא כל הטוב והאור באים בלי שום התעוררות של המדות כלל. זהו "באור פני מלך חיים".

וזהו ענין דבחי אמת היינו לא שנית¹⁴⁸ שאין שום שינוי והתפעלות כו' והוא מקור הטוב דכל טיבו לא פסק כו'

וזהו ענינה של בחינת אמת: "אני הוי' לא שנית" — אין שום שינוי והתפעלות כלל וכו'; והיא מקור הטוב, שהרי "כל טיבו לא פסיק" וכו'.

לכן בחינת אמת היא "אני הוי' לא שנית" (מלאכי ג, ו): אין בה שום שינוי או התעוררות כלל. והיא גם מקור כל הטוב, שכן "כל טיבו לא פסיק".

והגם שבאמת גם המדות דאצילות אינן כלל מערך וסוג המדות דבי"ע ואין המדה בחי התפעלות ושינוי ח"ו [חס ושלום] וכמ"ש באג"ה [באגרת הקודש] ד"ה להבין משל ומליצה בשם המגיד נ"ע [נשמתו עדן] כפי מ"ש אברהם ואנכי עפר ואפר¹⁴⁹ כו' ע"ש.

ואף על פי שגם המדות דאצילות אינן כלל מאותו סדר ומין של המדות דבי"ע, והמדות שם אינן בבחינת התפעלות ושינוי, חס ושלום, כפי שנכתב באגרת הקודש, במאמר המתחיל "להבין משל ומליצה", בשם המגיד נ"ע, בפירוש דברי אברהם: "ואנכי עפר ואפר" וכו'; עיינו שם.

אכן, גם מדות דאצילות אינן דומות כלל לרגשות שבעולמות התחתונים, ואין בהן שינוי או התעוררות, חס ושלום. הדבר מוסבר באגרת הקודש, במאמר "להבין משל ומליצה", בשם המגיד, בביאור דברי אברהם "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז).

18 ועמ"ש מזה כפי יתרו בדרוש הראשון שע"פ זכור את יום השבת¹⁵⁰ כו' ועמ"ש במ"א בד"ה פתח אליהו כפי וירא שהשתלשלות המדות דבי"ע ממדות דאצילות הוא ע"ד משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] אין לך¹⁵¹ כל עשב כו'

ועיינו במה שנכתב על כך בפרשת יתרו, במאמר הראשון על הפסוק "זכור את יום השבת" וכו'; וכן במה שנכתב במקום אחר, במאמר המתחיל "פתח אליהו" בפרשת וירא, שהשתלשלות המדות של בריאה, יצירה ועשיה מן המדות של אצילות היא על דרך דברי חז"ל: "אין לך כל עשב" וכו',

הטקסט מפנה למאמר הראשון על "זכור את יום השבת" בפרשת יתרו, ולמאמר "פתח אליהו" בפרשת וירא. שם מוסבר שהמדות שבעולמות התחתונים משתלשלות מן המדות של אצילות, בדומה לדברי חז"ל: "אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדלי" (בראשית רבה י, ו).

ע"ש וכ"ש [וכל שכן] וק"ו [וקל וחומר] המדות שלמעלה מהאצילות שגבהו דרכיהן למעלה מעלה מהמדות דאצילות וכמ"ש במ"א ע"פ ה' יחתו מריביו.¹⁵²

ראו שם. ועל אחת כמה וכמה, בקל וחומר, המדות שלמעלה מאצילות, שדרכיהן נעלות הרבה מאוד מעל המדות של אצילות, כפי שמוסבר במקום אחר על הפסוק "הוי' יחתו מריביו".

אם גם המדות של אצילות נעלות כל כך מן המדות שבעולמות התחתונים, על אחת כמה וכמה שהמדות שלמעלה מאצילות גבוהות מהן עוד יותר. הטקסט מפנה להסבר על הפסוק "הוי' יחתו מריביו" (שמואל א' ב, י).

אך עכ"ז [עם כל זה] לגבי אמתת אור א"ס ב"ה בעצמו לא שייך כלל גם מהות מדות שלמעלה מהאצי כניל והמשכת הי"ג מדות הוא ע"י בחי' שערות כו'

אבל אף על פי כן, ביחס לאמיתת אור אין סוף ברוך הוא עצמו, אין שייכות כלל אפילו למהות המדות שלמעלה מאצילות, כנזכר לעיל; והמשכת י"ג המדות היא באמצעות בחינת שערות וכו',

אף על פי כן, ביחס לאמיתת אור אין סוף עצמו אין שייכות אפילו למדות שלמעלה מאצילות. י"ג המדות נמשכות בדומה לשערות, כפי שהוסבר לעיל.

כניל וזהו הטוב כי לא כלו רחמיך¹⁵³ שבחינת ובטובו הוא עדיין למעלה מהמדות הנק' כי לא כלו רחמיך שהן יג"מ [י"ג מדות]

כנזכר לעיל. וזהו "הטוב כי לא כלו רחמיך": בחינת "ובטובו" עדיין למעלה מן המדות הנקראות "כי לא כלו רחמיך", שהן י"ג המדות;

כך מתבארות מילות ברכת מודים: "הטוב כי לא כלו רחמיך". "ובטובו", כלומר הטוב, הוא למעלה מן המדות, ואילו "רחמיך" הן י"ג המדות.

אלא שמבחי' ובטובו נמשכים היג"מ [הי"ג מדות] להיות כי לא כלו רחמיך ופ"י כי לא כלו היינו כמ"ש באדרא (דקל"ג ע"ב)

אלא שמבחינת "ובטובו" נמשכות י"ג המדות, כדי שיהיה "כי לא כלו רחמיך". ופירוש "כי לא כלו" הוא כפי שנכתב באדרא (קל"ג ע"ב),

מן הטוב הזה נמשכות י"ג המדות, כדי שיהיה "כי לא כלו רחמיך". את פירוש "לא כלו" מבארת האדרא.

דחסד דעתיק הוא חסד דקשוט¹⁵⁴ דהיינו חסד של אמת ופ"י תלמידי האריז"ל [האריז' זכרוננו לברכה] שאינו נפסק לעולם כו'.

שחסד דעתיק הוא "חסד דקשוט", כלומר חסד של אמת; ותלמידי האריז"ל פירשו שאינו נפסק לעולם וכו'.

האדרא (זוהר ג, קל"ג ע"ב) מכנה את החסד של עתיק "חסד דקשוט", ותלמידי האריז"ל מסבירים שאינו נפסק לעולם. זהו חסד שאינו חדל.

ואפשר ג"כ הפי' שתיקון ואמת עם היותו למעלה מהמדות¹⁵⁵ אעפ"כ [אף על פי כן] מאיר ג"כ הארתו בכל המדות וכמ"ש חסד ואמת נפגשו¹⁵⁶

ואפשר גם לפרש שהתיקון "ואמת", אף שהוא למעלה מן המדות, מאיר בכל זאת את אורו גם בכל המדות, כפי שנאמר: "חסד ואמת נפגשו";

אפשר לפרש גם שהתיקון "ואמת", אף שהוא למעלה מן המדות, מאיר בכולן. זהו הכתוב: "חסד ואמת נפגשו" (תהלים פה, יא).

וזהו ענין כתפוח בעצי היער¹⁵⁷ כנ"ל ולכן נקרא החסד חסד דקשוט חסד של אמת ממש.

וזהו ענין "כתפוח בעצי היער", כנזכר לעיל. לכן נקרא החסד "חסד דקשוט" — חסד של אמת ממש.

זהו גם ענין "כתפוח בעצי היער": אור התפוח מגיע לשערות שסביבו. לכן נקרא החסד "חסד דקשוט", חסד של אמת ממש.

19 וזהו ענין חותמו של הקב"ה אמת¹⁵⁸ כי הנה עיקר בחי' אמת היינו כשמשיג החכמה ויודע שכן הוא

משא"כ כשהיא עדיין בבחי' העלם ועין לא ראתה¹⁵⁹ הרי אין ידוע האמת,

וזהו עניינה של "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת". שהרי עיקר עניינה של בחינת אמת הוא כאשר משיגים את החכמה ויודעים שכך הוא; אבל כל עוד הוא בהעלם, ו"עין לא ראתה", האמת אינה ידועה.

כעת מתבאר ש"חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת". אמת במלוא מובן המילה היא כאשר משיגים את החכמה ויודעים שכך הוא; כל עוד היא נסתרת, "עין לא ראתה" (ישעיהו סד, ג), והאמת אינה ידועה.

ולכן חכמה סתימאה עצמה כמו שהיא נעלמת ולא שכיח ולא אתפתח אין שייך לקרותה עדיין אמת עד שנמשך ממנה הארה וגילוי בבחי' תרין תפוחין שהוא בחי' אור פני מלך.

לכן אי אפשר עדיין לקרוא לחכמה סתימאה עצמה, כפי שהיא בהעלם, "לא שכיח ולא אתפתח", אמת; זאת עד שנמשכת ממנה הארה וגילוי בבחינת תרין תפוחין, שהיא בחינת "אור פני מלך".

לכן אי אפשר עדיין לקרוא לחכמה סתימאה הנעלמת עצמה "אמת", שהרי היא "לא שכיח ולא אתפתח". היא נעשית אמת כאשר אורה נמשך ומתגלה בתרין תפוחין, "אור פני מלך".

20 וע"כ נק' חותמו כמו חותם האדם שהוא רק בחי' עשייה. וכך עדי"מ ההארה שבפנים היא כמו עשייה

לגבי עצם החכמה שבמוח האדם שממנה תאיר פניו.

ולכן הוא נקרא "חותמו", כמו חותם של אדם, שאינו אלא בחינת עשייה. כך גם, על דרך משל, ההארה שבפנים היא כמו עשייה ביחס לעצם החכמה שבמוחו של האדם, שממנה מאירות פניו.

לכן הוא נקרא "חותמו". חותם של אדם הוא רק מעשה, דבר חיצוני; וכך גם זוהר הפנים הוא כמו מעשה ביחס לחכמה עצמה שבמוח, שממנה מאירות פניו.

אלא שמ"מ הרי החותם הוא קיום על כל דבר והכל הולך אחר החיתום.¹⁶⁰ וכמ"כ [וכמו כן] למעלה בחי הארת פנים נמשך מכח עצמיות הח"ס [החכמה סתימאה] כנ"ל במשל

אף על פי כן, החותם הוא שמקיים כל דבר, ו"הכול הולך אחר החיתום". וכך גם למעלה, בחינת הארת הפנים נמשכת מכוח עצמות החכמה הסתומה, כפי שהוסבר לעיל במשל;

אף על פי כן, החותם הוא שמקיים את המסמך, ו"הכול הולך אחר החיתום" (ברכות יב ע"א). כך גם אור הפנים נמשך מכוח עצמותה של החכמה הסתומה, כפי שהראה המשל.

לכן הגם שנחשב בחי עשייה לגבי מהות ועצמיות הח"ס [החכמה סתימאה] מ"מ זהו קיום הכל וזהו ענין וחתמנו בספר החיים וחתמנו בספר פרנסה כו' כי באור פני מלך חיים:¹⁶¹

לכן, אף שהיא נחשבת בחינת עשייה ביחס למהות ולעצמות החכמה הסתומה, בכל זאת היא שמקיימת הכול. וזהו ענין "וחתמנו בספר החיים", "וחתמנו בספר פרנסה" וכו', כי "באור פני מלך חיים".

לכן, אף שהיא נחשבת "עשייה" ביחס לחכמה הסתומה עצמה, היא שמקיימת הכול. משום כך אנו מתפללים "וחתמנו בספר החיים", "בספר פרנסה": "באור פני מלך חיים".

קטע 6 • 21-24

אמת ליעקב והעלאת הנשמות

21 ה והנה כתיב תתן אמת ליעקב¹⁶² פי' יעקב הוא ז"א ובו הוא עיקר בחי אמת כי היג"מ [הי"ג מדות] אל רחום כו' ואמת כו'

5. והנה נאמר: "תיתן אמת ליעקב". פירוש הדבר הוא שיעקב הוא ז"א, ובו נמצאת בחינת האמת העיקרית. שהרי שלוש עשרה המידות — "ה' רחום" וכו', "ואמת" וכו',

סעיף 5 פותח בפסוק "תיתן אמת ליעקב" (מיכה ז, כ). יעקב מסמל את ז"א, המידות הרגשיות, ובו נמצאת בחינת האמת העיקרית.

שאמר משה היינו שהמשיך היג"מ [הי"ג מדות] מא"א [מאריך אנפין] לז"א להיות גם בו י"ג מדות (כמ"ש באדרא דנשא דקל"א ע"ב ודקל"ח ע"א) ואז נק' ואמת.

שאמר משה פירשו שהוא המשיך את שלוש עשרה המידות מאריך אנפין לז"א, כדי שגם בו יהיו שלוש עשרה מידות (כמובא באדרא דנשא, דף קל"א ע"ב ודף קל"ח ע"א), ואז הוא נקרא "ואמת".

כאשר משה אמר את שלוש עשרה המידות — "ה' רחום וחנן... ואמת" (שמות לד, ו) — הוא המשיך אותן מאריך אנפין אל ז"א, כך שגם בז"א יהיו שלוש עשרה מידות, כפי שמתואר באדרא דנשא. ואז הוא נקרא "ואמת".

והגם שהאמת הוא למעלה בעתיקא ושם דייקא מקור האמת וכנ"ל אך אינו בגילוי עדיין אבל כשנמשך בז"א הוא מתגלה ואז שייך לקרותו ואמת שאז נודע האמת,

ואף שהאמת נמצאת למעלה, בעתיקא, ושם דווקא מקורה, כפי שהוזכר לעיל, היא עדיין אינה גלויה; אך כאשר היא נמשכת לז"א, היא מתגלה, ואז אפשר לקרוא לה "ואמת", משום שאז האמת נודעת.

האמת עצמה נמצאת למעלה, בעתיקא, ושם מקורה, אך שם היא עדיין אינה גלויה. כשהיא נמשכת לז"א היא מתגלה ונודעת, ורק אז אפשר לקרוא לה אמת.

וזהו ענין אסתכלותא דז"א בפנים דא"א¹⁶³ ועיי' מקבל ק"נ [קליפת נוגה] ור"כ נהורין כו' (ועיי' בפ' נשא) מתרי תפוחין כו' (קל"א א')

וזהו ענין הסתכלות ז"א בפנים של אריך אנפין, שבאמצעותה הוא מקבל ק"נ ור"כ אורות וכו' (ועיי' שם בפרשת נשא) (קל"א ע"א): "משני תפוחים" וכו',

הדבר נעשה באמצעות "הסתכלות" ז"א בפנים של אריך אנפין, שבאמצעותה הוא מקבל אורות — ק"נ ור"כ, וביחד 370 האורות שבפנים אלה. באדרא נאמר שמתוך שני התפוחים היפים שבפנים אלה מאירות פניו של ז"א.

נהירין אנפוי¹⁶⁴ דז"א¹⁶⁵ וכ"ה דקל"ג ב' ודקל"ו ב' נהירין אנפוי כו' ועיי' (דקל"ה סע"ב [סוף עמוד ב]) ואריכין כו'

"מאירות פניו של ז"א"; וכך גם בדף קל"ג ע"ב ובדף קל"ו ע"ב: "מאירות פניו" וכו'. ועיי' (דף קל"ה, סוף ע"ב): "ונארכין" וכו',

הטקסט מביא עוד שני מקומות באדרא שבהם נאמר שפניו מאירות. בדף קל"ה ע"ב נאמר באדרא שכאשר הדבר נדרש, פניו של ז"א מתפשטות ומתארכות.

בגין דאשגח¹⁶⁶ כו' והיינו שז"א נמשך לו ק"נ [קליפת נוגה] מהש"ע [מהש"ע (370)] נהורין שבפנים דא"א וע"כ נקי זעיר לפי שנשאר אריך אורות

"משום שמשגיח" וכו'. כלומר, לז"א נמשכים ק"נ מתוך ש"ע האורות שבפניו של אריך אנפין, ולכן הוא נקרא זעיר, קטן, משום שנותרים אריך אורות

באדרא נאמר שהדבר קורה "משום שהוא משגיח" בפנים של עתיקא קדישא ומרחם על העולם. בדרך כלל ז"א מקבל ק"נ מתוך ש"ע האורות שבפניו של אריך אנפין, ולכן הוא נקרא זעיר, קטן; ר"כ האורות שנותרים הם האורות הארוכים.

מהשי"ע [מהשי"ע (370)] נהורין שלא נמשכו בו אכן לפעמים משפיע לו אי"א כל השי"ע [השי"ע (370)] נהורין וזהו ואריכין כו' ועי' בעי"ח [בעץ חיים] סוף שער אי"א ¹⁶⁷ ועיין באדר"ז [באדרא זוטא] דרפ"ח ב'. ¹⁶⁸

מתוך שי"ע האורות שלא נמשכו אליו. אך לפעמים משפיע לו אריך אנפין את כל שי"ע האורות, וזהו "ונארכין" וכו'. ועיין בעץ חיים, סוף שער אריך אנפין, ובעיין באדרא זוטא, דף רפ"ח ע"ב.

אולם לפעמים אריך אנפין נותן לו את כל שי"ע האורות, ואז פניו נעשות "ארוכות". כאן מפנה הטקסט לסוף שער אריך אנפין בעץ חיים ולאדרא זוטא.

22 ועוד יש דברים בגו והוא כי מז"א נמשך ג"כ למל' שהיא מקור דבי"ע הארת פנים שנמשך בו מא"א
[מאריך אנפין].

ויש כאן עניין נוסף: מז"א נמשכת גם למלכות, שהיא מקורם של בריאה, יצירה ועשיה, הארת הפנים שנמשכה בו מאריך אנפין.

יש כאן עניין נוסף. ז"א מעביר למלכות, מקורם של העולמות בריאה, יצירה ועשיה, את הארת הפנים שקיבל מאריך אנפין.

וזהו עיניך יונים ¹⁶⁹ כמו זוג יונים שמסתכלים תמיד זה על זה ומתענגים כו', וכך המל' מקבלת הארת פנים דז"א מה שמאיר בו פנים דא"א

וזהו "עיניך יונים": כמו זוג יונים המביטים תמיד זה בזה ומתענגים וכו'. כך מקבלת מלכות את הארת הפנים של ז"א — את האור שפני אריך אנפין מאירים בו.

זהו "עיניך יונים" (שיר השירים א, טו): כמו זוג יונים המביטים תמיד זה בזה בהנאה, כך מקבלת מלכות את הארת הפנים של ז"א, את האור שפני אריך אנפין מאירים בו.

(וזהו ענין יאר ה' פניו אליך ^{170, 171} כדפי באדרא פ' נשא) (קל"ג ב') ובוזהר ואתחנן (דרס"א א') גבי פנים בפנים דבר ¹⁷² כו' כפי הרמ"ז [הרב משה זכות] ¹⁷³ שהפנים דא"א נתלבשו בפנים דז"א ודבר עמכם.

(וזהו ענין "יאר ה' פניו אליך", כפי שמבואר באדרא, פרשת נשא) (קל"ג ב'); ובוזהר, ואתחנן (דרס"א א'), על "פנים בפנים דבר" וכו', בפירוש הרמ"ז: פני אריך אנפין התלבשו בפני ז"א, והוא דיבר עמכם.

זהו גם "יאר ה' פניו אליך" (במדבר ו, כה), כפי שמבואר באדרא. הרמ"ז מפרש את דברי הזוהר על "פנים בפנים דבר" (דברים ה, ד): פני אריך אנפין התלבשו בפני ז"א, וכך דיבר עם ישראל.

ובמקדש מלך [ובמקדש מלך] פי' ז"א נתלבש במלי' כו' והוא הארת פנים דא"א שנמשך לישראל ע"י ז"ינ [זעיר אנפין ונוקבא] כו' ושם במלי' הוא עיקר החותם וזהו שבנעילה דיוהכ"פ [דיום הכפורים] אומרים וחתמנו בספר החיים כו'.

ובמקדש מלך מבואר שז"א התלבש במלכות וכו'; וזוהי הארת הפנים של אריך אנפין הנמשכת לישראל באמצעות ז"א ונוקבא וכו'. עיקר החותם הוא שם, במלכות; וזוהי הסיבה שבתפילת נעילה ביום הכיפורים אומרים: "וחתמנו בספר החיים" וכו',

המקדש מלך מוסיף שז"א התלבש במלכות, וכך מגיעה לישראל הארת פני אריך אנפין באמצעות ז"א ונוקבא. עיקר החותם הוא במלכות, ולכן בתפילת נעילה ביום הכיפורים אומרים "וחתמנו בספר החיים".

כי מלי' דאצילות היא מקור הנבראים ועלייתה בנעילה הוא למעלה מעלה עד דיקנא דא"א ומבחי' הארת פנים נמשך בה בחי' חותמו של הקב"ה אמת וזהו תתן אמת ליעקב¹⁷⁴ כו'.

שהרי מלכות דאצילות היא מקור הנבראים, ובנעילה היא עולה מעלה מעלה, עד לזקן דאריך אנפין; ומבחינת הארת הפנים נמשכת בה בחינת "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת". וזהו "תתן אמת ליעקב" וכו'.

מלכות דאצילות היא מקורם של כל הנבראים, ובנעילה היא עולה עד לזקן דאריך אנפין. מהארת הפנים נמשכת בה בחינת "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת"; זהו "תתן אמת ליעקב".

(לפי' זה) א"ש [אתי שפיר] כפשוטו שנק' חותם שהוא בחי' עשייה כי המלי' היא בחי' עשייה שבאצי' לגבי הכתר שנק' אצילות שבאצילות.

(לפי זה מובן היטב גם בפשטות מדוע הוא נקרא "חותם", שהוא בחינת עשייה: שהרי מלכות היא בחינת עשייה שבאצילות ביחס לכתר, שנקרא אצילות שבאצילות.)

כך מובן בפשטות מדוע האמת נקראת "חותם", שהוא פעולה: מלכות היא בחינת "עשייה" שבאצילות, ביחס לכתר, שנקרא "האצילות שבאצילות".

ועיין בפע"ח [בפרי עץ חיים] שער¹⁷⁵ תפלת ר"ה [ראש השנה]¹⁷⁶ פ"ד בכוונת מלך עוזר ומושיע ומגן כי יש לה עתה אור כל הש"ע רבוי נהורין שבפנים דא"א כו' נמצא כו' ע"ש ועיין פע"ח [פרי עץ חיים] שער יוה"כ [יום הכפורים] פ"ה).

ועיינו בפרי עץ חיים, שער תפילת ראש השנה, פרק ד, בכוונת "מלך עוזר ומושיע ומגן": שיש לה עתה אור של כל ש"ע ריבוא הנהורין שבפני אריך אנפין וכו'; נמצא וכו', עיינו שם. ועיינו בפרי עץ חיים, שער יום הכיפורים, פרק ה.)

פרי עץ חיים, בעניין הכוונה של "מלך עוזר ומושיע ומגן" בראש השנה, אומר שלמלכות יש אז אור של כל ש"ע ריבוא הנהורין שבפני אריך אנפין. המאמר מפנה גם לפרי עץ חיים בעניין יום הכיפורים.

וזהו ענין ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם¹⁷⁷ כי משה הוא שושבינא דמלכא¹⁷⁸ שמנהיג המשכת אור א"ס והמשיך מבחי" מוצאיהם שהוא ענין מקור נשמות ישראל מלשון מוצא מים, והיינו כי

וזהו ענין "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם": משה הוא שושבינא דמלכא, המנהיג את המשכת אור אין סוף, והוא המשיך מבחינת "מוצאיהם", שהיא מקור נשמות ישראל, מלשון "מוצא מים". כלומר, כי

זהו "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם". משה הוא "שושבינא דמלכא", המנהיג את המשכת אור אין סוף, והוא המשיך אותו מ"מוצאיהם", מקור נשמות ישראל, בדומה לביטוי "מוצא מים".

הנה עצם הנשמות הם עלו במחשבה אכן מקורם הוא בעצמות א"ס ב"ה בעל המחשבה בעל הרצון.¹⁷⁹

הנשמות עצמן "עלו במחשבה", אך מקורן הוא בעצמות אין סוף, ברוך הוא, בעל המחשבה ובעל הרצון.

הנשמות עצמן "עלו במחשבה", אך מקורן גבוה עוד יותר: עצמות אין סוף, בעל המחשבה ובעל הרצון.

23 והמשכה זו ממוצאיהם הוא כדי למסעיהם שעייז יוכלו להתעלות מלמטה למעלה בבחי' בכל מאדך¹⁸⁰

היינו להיות התגברות האהבה דנפש האלקית עד ש גם היצה"ר [היצר הרע]

והמשכה זו ממוצאיהם היא "למסעיהם": באמצעותה יוכלו לעלות מלמטה למעלה, בבחינת "בכל מאדך" — כלומר, שתתגבר אהבת הנפש האלקית עד שאפילו היצר הרע

המשכה זו מן המקור היא "למסעיהם": היא נותנת לנשמות כוח לעלות מלמטה למעלה ולאחזק "בכל מאדך". כלומר, אהבת הנפש האלקית מתחזקת כל כך, עד שהיא גוברת אפילו על היצר הרע.

ישוב לאהבת ה' שאז הוא בחי' טוב מאד, שכדי להיות העלאה זו צ"ל תחלה המשכת כח מלמעלה וכמ"ש ואנכי תרגלתי לאפרים¹⁸¹ קחם על זרועותיו שכאשר

ישוב לאהבת ה', ואז זו בחינת "טוב מאד". כדי שתהיה עלייה זו, צריכה תחילה להימשך מלמעלה השפעת כוח, ככתוב: "ואנכי תרגלתי לאפרים, קחם על זרועותיו"; כאשר

אז אפילו היצר הרע פונה לאהבת ה', והדבר נעשה "טוב מאד". עלייה כזו זקוקה תחילה להמשכת כוח מלמעלה, ככתוב: "ואנכי תרגלתי לאפרים, קחם על זרועותיו" (הושע יא, ג).

האב רוצה להגביה ולעלות בנו הקטן אליו הוא ע"י שמשפיל קומתו אליו ואז מגביהו על זרועותיו כו' ועמ"ש ע"פ זה בד"ה קדש ישראל בפ' פינחס.¹⁸²

אב רוצה להרים את בנו הקטן אליו, הוא מנמיך את קומתו אליו, ואז מרים אותו על זרועותיו וכו'. ראו גם מה שנכתב על פסוק זה במאמר המתחיל "קדש ישראל", בפרשת פינחס.

כשאב רוצה להרים את ילדו הקטן אליו, הוא מתכופף אליו ואז מרים אותו בזרועותיו. כאן מפנה המאמר אל מאמרו "קדש ישראל" בפרשת פינחס, העוסק בפסוק זה.

(והנה הענין שהכח להעלאה הוא ע"י ההמשכה מבחי' חותמו של הקב"ה אמת הוא מוכן ממשניית [ממה שנתבאר] למעלה דבחי' אמת היינו כמו שהוא לבדו הוא ואין זולתו

(הנה, עניין הכוח לעלייה באמצעות ההמשכה מבחינת "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת" מוכן מתוך מה שנתבאר לעיל: בחינת אמת היא כפי שהוא לבדו ואין זולתו;

מדוע הכוח לעלות בא מן הבחינה של "חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת"? מפני שאמת פירושה, כפי שנתבאר לעיל, שהוא לבדו קיים ואין זולתו.

ולכן חכמה עילאה נקי' אמת¹⁸³ לפי שזהו מדרגת החכמה שהיא בחי' ביטול ממש וכמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פל"ה בהג"ה [בהגהה].¹⁸⁴

ולכן חכמה עילאה נקראת אמת, מפני שזו מדרגת החכמה, שהיא בחינת ביטול ממש, ככתוב בספר של בינונים, פרק לה, בהגהה.

לכן חכמה עילאה נקראת אמת, שכן החכמה היא בחינת ביטול גמור, כפי שמוסבר בתניא, בהגהה לפרק לה.

ולכן מבחי' אמת נמשך המשכת הביטול ג"כ למטה להיות ביטול היש ולכן הכח להיות ההעלאה והביטול הוא ע"י ויכתוב משה שהמשיך גם למטה מבחינת אמת וכמ"ש ואמת ה' לעולם.

ולכן מבחינת אמת נמשכת גם למטה המשכת הביטול, כדי לבטל את היש. משום כך הכוח לעלייה ולביטול בא באמצעות "ויכתוב משה", שכן משה המשיך גם למטה מבחינת אמת, ככתוב: "ואמת ה' לעולם".

מן האמת נמשך אפוא גם למטה ביטול, כדי לבטל את היש — תחושת הקיום הנפרד של האדם. הכוח לעלות ולהתבטל בא באמצעות "ויכתוב משה", שכן משה המשיך את האמת גם למטה, ככתוב: "ואמת ה' לעולם" (תהילים קיז, ב).

ועמ"ש עוד במ"א מענין המשכת הביטול מח"ע [מחכמה עילאה] למטה שע"י יהיה הכח להיות ביטול היש והוא ע"פ והיה לכם לציצית¹⁸⁵ כו' ע"ש.

וראו גם מה שנכתב במקום אחר בעניין המשכת הביטול מחכמה עילאה למטה, כדי שמכוחה יהיה כוח לביטול היש; הדברים נאמרו על הפסוק "והיה לכם לציצית" וכו', ועיינו שם.

המאמר מפנה לביאורו על הפסוק "והיה לכם לציצית" (במדבר טו, לט). שם מוסבר כיצד המשכת ביטול מחכמה עילאה למטה נותנת כוח לבטל את היש.

אך להבין ענין שמוצאיהם ושרשם של נש"י [נשמות ישראל] הוא מבחי' אמת, היינו כנ"ל שמוצאיהם ושרשם הוא בעצמות א"ס ב"ה בעל הרצון כו'

אך כדי להבין כיצד מוצאיהם ושורשן של נשמות ישראל הם מבחינת אמת, יש לומר כפי שנתבאר לעיל: מוצאיהם ושורשן הם בעצמות אין סוף ברוך הוא, בעל הרצון וכו',

מדוע המקור והשורש של נשמות ישראל נקראים אמת? משום ששורשן, כפי שנאמר לעיל, הוא בעצמות אין סוף, בעל הרצון.

שהוא בחי' מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו¹⁸⁶ שהוא בחי' אמת וכמ"ש אותי עזבו מקור¹⁸⁷ מים חיים וגם כח היחוד דזו"נ [דועיר אנפין ונוקבא] שמשם נמשכו הנשמות עצמן הוא בא ונמשך ע"י הסתכלות בא"א).

שהיא בחינת "מעייין מים אשר מימיו אינם פוסקים", בחינת האמת, כמו שנאמר: "אותי עזבו, מקור מים חיים". גם כוח הזיווג של ז"א ונוקבא, שממנו נמשכות הנשמות עצמן, בא ונמשך באמצעות ההסתכלות באריך אנפין.

שורש זה הוא "מעייין מים אשר מימיו אינם פוסקים", בחינת האמת, כמו שנאמר: "אותי עזבו, מקור מים חיים" (ירמיהו ב, יג). גם הזיווג עצמו של ז"א ונוקבא, שממנו באות הנשמות, שואב את כוחו מן ההסתכלות באריך אנפין.

(ועיין בזהר שלח קס"ג ב' ¹⁸⁸ אמת כלול דו"נ [דכר ונוקבא] כחדא ¹⁸⁹ כו' ועיין בזח"ב [בזהר חלק ב'] בשלח נ"ז ב' יתרו פ"ט א' צ' סע"א [סוף עמוד א] בענין אמת ליעקב זח"א [זהר חלק א] לך לך צ"ו א' ח"ג [חלק ג'] ויקרא י"ב ב' אחרי ע"ג ב' נשא קל"א ב' קל"ד א'.

(ראו זוהר, שלח, קס"ג ע"ב: "האמת כוללת זכר ונקבה יחד" וכו'. ראו גם זוהר, חלק ב, בשלח, נ"ז ע"ב; יתרו, פ"ט ע"א ו-צ' ע"א, בעניין "תיתן אמת ליעקב"; זוהר, חלק א, לך לך, צ"ו ע"א; חלק ג, ויקרא, י"ב ע"ב; אחרי, ע"ג ע"ב; נשא, קל"א ע"ב וקל"ד ע"א;

הטקסט מציין מקומות בזהר העוסקים באמת, ובהם שלח (ג, קס"ג ע"ב): "האמת כוללת זכר ונקבה יחד", שנאמר על "תיתן אמת ליעקב".

ואתחנן רס"ז א' האזינו רצ"ז א') ועמ"ש ע"פ ואלה המשפטים^{190, 191} איך שמשך ממשיך הדעת לנשיי [לנשמות ישראל] והמשכה זו הוא ענין כי תקנה עבד עברי¹⁹² היינו מבחי' בעבר הנהר ישבו¹⁹³ אבותיכם כו' ע"ש.

ואתחנן, רס"ז ע"א; האזינו, רצ"ז ע"א.) ראו גם את מה שנכתב על הפסוק "ואלה המשפטים": כיצד משה ממשיך דעת לנשמות ישראל; והמשכה זו היא עניין "כי תקנה עבד עברי", כלומר, מבחינת "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" וכו'; ראו שם.

לאחר הרשימה, הטקסט מפנה למאמר על "ואלה המשפטים" (שמות כא, א), שבו משה ממשיך דעת לנשמות ישראל. המשכה זו היא "כי תקנה עבד עברי", מתוך "בעבר הנהר ישבו אבותיכם" (יהושע כד, ב).

וזהו ענין מוצאיהם שמבחי' עבר הנהר כו' והמשכת הדעת הוא ממש מתיקון ואמת וכמ"ש הרמ"ז [הרב משה זכות] ר"פ ויקרא.^{194, 195}

וזהו עניין "מוצאיהם", שמבחינת "עבר הנהר" וכו'; והמשכת הדעת היא ממש מן התיקון "ואמת", כפי שכתב הרמ"ז בתחילת פרשת ויקרא.

כך, "מוצאיהם" הוא מבחינת "עבר הנהר", מן העבר האחר. והמשכת הדעת באה מן התיקון "ואמת" עצמו, כפי שכותב הרמ"ז בתחילת ויקרא.

24 והנה המשכת אתערותא דלעילא זו דבחי ויכתוב משה את מוצאיהם הוא עיי עסק התורה וכמארז"ל
[וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה] **המאור שבה מחזירן למוטב.**

המשכת אתערותא דלעילא זו, של בחינת "ויכתוב משה את מוצאיהם", נעשית באמצעות לימוד התורה, כדברי חז"ל: "המאור שבה מחזירם למוטב".

אתערותא דלעילא זו, "ויכתוב משה את מוצאיהם", נמשכת באמצעות לימוד התורה. כפי שאמרו חז"ל על התורה: "המאור שבה מחזירם למוטב".

ולכן נקי תורת אמת ובאור פניך נתת לנו תורת חיים. וזהו כתבם על לוח לבך^{196, 197} דהיינו כדפי בענין ויכתוב משה שהוא המשכת חותמו של הקב"ה.

לכן היא נקראת "תורת אמת", ו"באור פניך נתת לנו תורת חיים". וזהו "כתבם על לוח לבך": כלומר, כפי שהוסבר בעניין "ויכתוב משה", מדובר בהמשכת חותמו של הקדוש ברוך הוא.

לכן היא נקראת "תורת אמת", ו"באור פניך נתת לנו תורת חיים". "כתבם על לוח לבך" היא אותה כתיבה — המשכת חותמו של הקדוש ברוך הוא.

ועיין מ"ש בפי בראשית סד"ה להבין ענין הברכות בפי חתום תורה בלמודי¹⁹⁸ כו' וזהו ענין חותם בברוך כו'

ועיינו במה שנכתב בפרשת בראשית, בסוף המאמר המתחיל "להבין ענין הברכות", בביאור "חתום תורה בלמודי" וכו'; וזהו עניין החתימה ב"ברוך" וכו';

הכוונה לסוף המאמר על הברכות בפרשת בראשית, העוסק ב"חתום תורה בלמודי" (ישעיהו ח, טז). שם מוסבר מדוע ברכה נחתמת במילה "ברוך".

עיי' (ועיין מזה בזהר ס"פ צו דל"ה א' ועמ"ש בפי מקץ בד"ה רני ושמחי בת¹⁹⁹ בפי תתן אמת ליעקב²⁰⁰ כו' מימי קדם).

עיינו שם. (ועיינו בעניין זה בזהר, סוף פרשת צו, דף ל"ה ע"א; וכן במה שנכתב בפרשת מקץ, במאמר המתחיל "רני ושמחי בת", בביאור "תתן אמת ליעקב" וכו', "מימי קדם").

המאמר מפנה גם לזהר בסוף פרשת צו, וכן למאמרו "רני ושמחי בת" (זכריה ב, יד) בפרשת מקץ, העוסק בפסוק "תתן אמת ליעקב... מימי קדם".

ועוד יובן ענין זה איך שהמשכה זו הוא עיי עסק התורה עפמ"ש [על פי מה שכתוב] במ"א סד"ה וידבר דבמדבר סיני.

עניין זה, כיצד המשכה זו נעשית באמצעות לימוד התורה, יובן גם על פי מה שנכתב במקום אחר, בסוף המאמר המתחיל "וידבר", על "במדבר סיני",

כיצד לימוד התורה ממשיך את ההמשכה הזאת, מוסבר עוד, לפי דברי המאמר בסוף המאמר על "וידבר... במדבר סיני".

ובדי"ה וידבר דעשרת הדברות שע"י עסק התורה נמשך בחי' מזליה ומקור דהנשמה להיות בנשמה המלוך שת בגוף כו' ע"ש וזהו ממש ענין המשכה מבחי' מוצאיהם למסעיהם כו'.

ובמאמר המתחיל "וידבר" על עשרת הדיברות: באמצעות לימוד התורה נמשכת בחינת מזלו ומקורה של הנשמה אל תוך הנשמה המלוכשת בגוף וכו'; עיינו שם. וזהו בדיוק ענין המשכה מבחינת "מוצאיהם למסעיהם" וכו'.

גם במאמר על "וידבר ה'" של עשרת הדיברות מוסבר שבאמצעות לימוד התורה נמשך מזלה של הנשמה, שורשה למעלה, אל תוך הנשמה המלוכשת בגוף. זו בדיוק המשכה מ"מוצאיהם" ל"מסעיהם".

והנה אח"כ נאמר ואלה מסעיהם למוצאיהם²⁰¹ היינו בחי' ההעלאה מלמטה למעלה (ועמ"ש ע"פ יונתי בחגוי²⁰² כו' בפ"י ולכי לך):

לאחר מכן נאמר: "ואלה מסעיהם למוצאיהם", כלומר, בחינת העלייה מלמטה למעלה. (ועיינו במה שנכתב על הפסוק "יונתי בחגוי" וכו', בביאור "ולכי לך".)

לאחר מכן נאמר: "ואלה מסעיהם למוצאיהם" (במדבר לג, ב): העלייה מלמטה בחזרה אל המקור. המאמר מפנה לביאורו על "יונתי בחגוי הסלע" (שיר השירים ב, יד), העוסק במילים "ולכי לך".

בעבודה

המאמר עצמו מסיק את ההוראה: המסעות הם "סימן לדורות", שכל יהודי יכול לכבוש את גופו, באמצעות אתכפיא או אתהפכא. הכוח לכך בא תחילה מלמעלה, ונמשך בעיקר באמצעות לימוד התורה, הכותב את חותם האמת "על לוח לבך"; באמצעותו יכול האדם לעלות באהבה "בכל מאודך", עד שגם היצר הרע נהפך לאהבת ה'.

שאלות לשיחה

1. מדוע יכלו משה וישראל לכבוש את המדבר הסמוך ליישוב בלי הארון, אך לא את המדבר הגדול? מה הדבר מלמד על עוצמותיו השונות של הרע?
2. מדוע שם מ"ב מונה רק שש בחינות בכל מידה, ואילו העומר מונה שבע?
3. מדוע הברכה צריכה לבוא לפני המצווה, ומה מבטאים "ברוך אתה", "אשר קדשנו" ו"וציוונו"?
4. מדוע התיקון השביעי של הזקן, שבו נפסקות השערות, נקרא "אמת", ובאיזה מובן האמת היא "חותם"?
5. כיצד לימוד התורה ממשיך לאדם את הכוח לעלות "בכל מאודך"?

מקורות והפניות

הערות

פסוקה 2

1 הנה גבי המסעות

ההערה מציינת שמאמר זה מופיע גם באור התורה לצמח צדק על במדבר, בשינויים ובהוספות, כדי שהלומד יוכל להשוות בין הנוסחים.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר-ו ע' איתקסו בשינויים והוספות. ראה גם מאמרי אדה"א פ' מסעי ע' תתעב ואילך.

2

דבריו של משה בכל פעם שהאaron יצא לדרך, שבהם ביקש מהו שיפזר את אויביו. המאמר מפרש זאת ככוחו של הארון להכניע את כוחות המדבר העמוק — כוח שהמסעות הקודמים עדיין לא נזקקו לו.

Numbers 10:35 במדבר י':ל"ה

וַיְהִי בְּנִסְעַת הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה' וַיִּפְצְזוּ אֹיְבֶיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנְאֶיךָ מִפְּנֶיךָ:

And it came to pass, when the ark set forward, that Moses said: 'Rise up, O L-RD, and let Thine enemies be scattered; and let them that hate Thee flee before Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 3

3 במרכבת יחזקאל רוח סערה

פתיחת חזון המרכבה של יחזקאל. המאמר מפרש את הרוח הסוערת, הענן הגדול והאש המתלקחת כשלוש הקליפות הטמאות, ואת "הנוגה סביב לוי" כקליפת נוגה.

Ezekiel 1:4 יחזקאל א':ד'

וַאֲרָא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִדֶּהֲצָפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְּלַקְחַת וְנֹגֵה לֹו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעִין הַחֹשֶׁמֶל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

And I looked, and, behold, a stormy wind came out of the north, a great cloud, with a fire flashing up, so that a brightness was round about it; and out of the midst thereof as the colour of electrum, out of the midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, ד.

4 ואחריתו עדי אובד

דברי בלעם על עמלק: "ראשית גוים עמלק, ואחריתו עדי אובד". הם מובאים כדוגמה לרע שאין לו תיקון ויש להשמידו.

Numbers 24:20 במדבר כ"ד:כ'

וַיֵּרָא אֶת־עַמְלֵק וַיֹּשָׁא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֹאשִׁית גּוֹיִם עַמְלֵק וְאַחֲרִיתוֹ עַדִּי אֶבֶד:

And he looked on Amalek, and took up his parable, and said: Amalek was the first of the nations; But his end shall come to destruction.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר כד, כ.

5 כד"ה חייב אינש לבסומי

המאמר על הפורים מסביר את הפסוק "ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד": כשם שבקדושה יש "ראשית" ו"אחרית", כך גם בקליפה; עמלק הוא ה"ראשית", שורש שבעת העמים, שהם שבע המידות הרעות.

הערת קה"ת

בתרא"א זה, א.

6 שטן ופנינה לש"ש נתכוונו

דברי רבי לוי, שהשטן בקטרוגו על איוב ופנינה בהקנטתה את חנה פעלו שניהם לשם שמים. הדבר מראה שהרע עדיין קרוב לשורשו הקדוש.

Bava Batra 16a:9-10 בכא בתרא ט"ז א:ט"י

אָמַר רַבִּי לֵוִי: שֶׁטֶן וּפְנִינָה לְשֵׁם שְׁמַיִם נִתְּפוּנוּ. שֶׁטֶן - כִּינּוּן דְּחִינָא לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא דְּנִטְיָה דְּעִתִּיָּה בְּתַר אִיּוֹב, אָמַר: חֵס וְשְׁלוֹם מִינְשֵׁי לָקָה לְרַחֲמֵנוּתִיהָ דְּאַבְרָהָם. פְּנִינָה - דְּכִתִּיב: "וְכַעֲסָתָה צָרָתָה גַם כָּעַס, בְּעַבּוּר הֶרְעִימָה". דִּרְשָׁה רַב אָחָא בְּרַעְקֵב בְּפִפּוּנָא. אָתָּא שֶׁטֶן, נִשְׁמָיָה לְכַרְעִיהָ. "בְּכָל זֹאת לֹא חָטָא אִיּוֹב בְּשִׁפְתָיו". אָמַר רַבָּא: בְּשִׁפְתָיו לֹא חָטָא, בְּלִבּוֹ חָטָא. מַאי קָאָמַר? "אֶרְץ נִתְּנָה בְּיַד רִשְׁעִי, פְּנֵי שִׁפְטִיָּה יִכָּסֶּה, אִם לֹא אֵיפּוֹ מִי הוּא" - אָמַר רַבָּא: ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ב"ב טז, א. וע"ל (פז, א). וש"נ. [כ].

7 נתן עיניו במקדש ראשון

שם מצבי אדמו"ר הזקן זו לצד זו את שתי האמירות ומסביר ששורש הרע, הדבר שמחיה אותו, הוא טוב, ואילו בהשתלשלותו הוא נעשה רע גמור; לכן, כשבאים על אדם ייסורים, עליו לדעת ששורשם טוב.

הערת קה"ת

סוכה נב, סע"א. ראה לעיל פ' חקת סב, א.

8 נתן עיניו במקדש ראשון

הגמרא מפרשת את נבואת יואל כאומרת שהיצר הרע נתן את עיניו בבית המקדש הראשון והחריב אותו. בצירוף הדברים על השטן, הדבר מראה שאותו כוח, כשהוא רחוק משורשו, נעשה רע ממש.

Sukkah 52a:10 סוכה נ"ב א:י'

"והדחתיו אל ארץ ציה ושוממה" — למקום שאין בני אדם מצויין להתגרות בהן. "את פניו אל הים הקדמוני" — שָׁנְתָן עֵינָיו בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְהִחְרִיבוּ, וְהָרַג תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שָׁבוּ. "וְסוּפּוֹ אֶל הַיָּם הָאֲחֵרוֹן" — שָׁנְתָן עֵינָיו בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי וְהִחְרִיבוּ, וְהָרַג תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שָׁבוּ. "וַיַּעֲלֶה בָאֵשׁ וַתַּעַל צִהְנָתוֹ" — שְׁמַנִּים אוֹמֵת הָעוֹלָם, וּמִתְגַּרָּה בְּשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. "כִּי הִגְדִּיל לַעֲשׂוֹת" — אָמַר אֲבִי: וּבִתְלִמִּידֵי חֲכָמִים יוֹתֵר מְכוּלָּם.

And will drive him into a land barren and desolate" to a "place where there are no men for him to attack; "With his face toward the eastern sea (hadkomoni)": that he set his eyes against the First Temple and destroyed it and slew the scholars who were in it; "And his back part toward the western sea": that he set his eyes against the Second Temple and destroyed it and slew the scholars who were in it. "And the ... stench of it shall go up and the foul smell

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CC0)

פע"ח שער הק"ש פי"ח.

15 ולכאורה אינו מובן

במאמר מצוין כי לכאורה ארבעים ושתיים המילים שבפרשה הראשונה ושם ע"ב שבפרשה השנייה הפוכים זה מזה, שהרי שם מ"ב שייך לגבורה ושם ע"ב לחסד. ההסבר הוא שהאורות והכלים החליפו מקומות: אור החסד שוכן בכלי הגבורה, ולהפך.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת פי' ואתחנן יב, ד. שרש מצות התפלה פרק יב ואילך.

16 בכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך". המאמר מפרש את "בכל מאודך" כאהבה שאין לה גבול, ולכן הקטע הזה קשור לשם מ"ב, כוח העלייה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

17 והיה אם שמוע

תחילתה של הפרשה השנייה של קריאת שמע, המדברת על אהבה "בכל לבבכם ובכל נפשכם", אך לא "בכל מאודכם", ולכן עניינה הוא המשכה.

Deuteronomy 11:13 דברים י"א:י"ג

וְהָיָה אִם-שָׁמַעַתְּ אֶת-שְׁמִיעוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֹתִי: אֲלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ בְּכָל-לִבְכֶם וּבְכָל-נַפְשְׁכֶם:

And it shall come to pass, if ye shall hearken diligently unto My commandments which I command you this day, to love the L-RD your G-d, and to serve Him with all your heart and with all your soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

18 בפע"ח ש"ו פ"ד

ההערה מציינת ששער ו בפרי עץ חיים הוא שער הזמירות, ומפנה גם לאור התורה על ויחי כמקור נוסף לעיון.

הערת קה"ת

שער הזמירות. ראה גם אוה"ת פי' ויחי (בראשית-ב) ע' שפז, ב.

19 ראשו כתם

"ראשו כתם פז". פרי עץ חיים מפרש שפז (87) הוא מה (45) ועוד ארבעים ושתיים.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה:י"א

ראשו כְּתָם פֶּז קְצוֹתָיו תִּלְתָּלִים שְׁחָרוֹת קְעוֹרָב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 פי"ז מ"ה מ"ב

ההערה אומרת שבאור התורה על מסעי יש הגהה על פירוש זה של פז כמ"ה ועוד מ"ב, ומפנה גם לכרך השישי שלו על במדבר.

הערת קה"ת

באוה"ת פי' מסעי ע' אישעז יש הג"ה לכאן. וראה בכרך ו ע' איתתקסח.

9 שבעה מצות שנצטוו במרה

הגמרא מונה עשר מצוות שנצטוו לישראל במרה: שבע מצוות בני נח, ובנוסף להן דינים, שבת וכיבוד הורים. מצוות אלה נתנו לעם כוח להתמודד עם הקליפות לפני סיני.

Sanhedrin 56b:22-23 סנהדרין נ"ו ב:כ"ב-כ"ג

דִּתְנָא דְּבִי מְנַשֶּׁה: שֶׁבַע מִצְוֹת נִצְטְווּ בְּנֵי נֹחַ - עֲבוּדָה זָרָה, וְגִילּוֹי עֲרִיזוֹת, וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, גְּזֻל, וְאִכְלָא מִן הַחַי, סִירוס, וְכָלֵאִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָדָם הָרָאוּשׁ לֹא נִצְטְווֹה אֶלָּא עַל עֲבוּדָה זָרָה בְּלִבְדּוֹ, שְׁנֶאֱמַר "וַיֵּצֵאוּ ה' אֱלֹהִים עַל הָאָדָם". רַבִּי יְהוּדָה בֵּן בִּתְיָרָה אוֹמֵר: אֶף עַל בְּרִכַּת הַשֶּׁם. וְגַם אוֹמְרִים: אֶף עַל הַדִּינִים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה סנהדרין נו, ב.

10 כאשר צוך ה' אלקיך

בנוסח השני של הציווי לכבד הורים נוסף "כאשר צוך הוי' אלקיך"; רש"י מסביר שהכוונה לציווי שכבר ניתן במרה.

Deuteronomy 5:16 דברים ה:ט"ז

כַּבֵּד אֶת-אֲבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ לַעֲשׂוֹת: זֶה הוּא הַיְּמִיד וְלִמְעַן יִיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-יְהי' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

Honour thy father and thy mother, as the L-RD thy G-d commanded thee; that thy days may be long, and that it may go well with thee, upon the land which the L-RD thy G-d giveth thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ה, טז.

11 היינו במרה

בהערה נאמר שבנוסח המאמר שבאור התורה יש כאן תוספת.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר-ו ע' איתתקסו יש לכאן תוספת.

12

הפסוק מובא שוב בהקשר של המסעות המאוחרים יותר, עמוק במדבר, שבהם נדרש הארון כדי להכניע את הרע במלוא עוצמתו.

Numbers 10:35 במדבר י:ל"ה

וַיְהִי בְּנִסְעַת הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה' וַיִּפְצוּ אֹיְבֶיךָ וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֵאִיךָ מִפְּנֶיךָ:

And it came to pass, when the ark set forward, that Moses said: 'Rise up, O L-RD, and let Thine enemies be scattered; and let them that hate Thee flee before Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 או אתהפכא שזהו עיקר העבודה

הערת קה"ת מפנה Zohar I, 4a למילים האלה.

Zohar I, 4a זח"א ד, א

הערת קה"ת

ראה זח"א ד, א.

פסקה 5

14 בפי שמע יש בה מ"ב תיבות

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

21 עטרת פז

"עטרת פז על ראשו". הטקסט מפנה את הקורא למקדש מלך על פרשת שמות, לדיון שלו במילים האלה.

Psalms 21:4 תהילים כ"א:ד'

כִּי־תִקְדָּמְנוּ בְּרִכּוֹת טוֹב תִּשִׁית לְרֹאשׁוֹ עֲטָרַת פָּז:

For Thou meetest him with choicest blessings; Thou settest a crown of fine gold on his head

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

22 סדי"ה הים ראה

בפסקה זו נאמר שארבעים ותשעת ימי העומר, "ממחרת השבת", הם אתערותא דלתתא, שבאמצעותה הייתה נתינת התורה בשבועות "פנים בפנים". עוד מוסבר שים סוף הוא מלכות דאצילות, הדיבור העליון הנושא את האור שבתוכו ובה בעת מסתיר אותו.

הערת קה"ת

לקו"ת צו טו, ד. וראה באוה"ת במדבר-ו ע' איתתקסח השייכות לכאן.

23 "הים ראה וינס". מילות הפתיחה של המאמר בלקוטי תורה על קריעת ים סוף, שאליו מפנה הטקסט.

Psalms 114:3 תהילים קי"ד:ג'

הַיָּם רָאָה וַיִּנָּס הַיַּרְדֵּן שָׁבָה לְאַחֲרָיו:

The sea saw it, and fled; The Jordan turned backward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 ובני יוצאים ביד רמה

בני ישראל יצאו ממצרים "ביד רמה". המאמר רואה ביום הראשון של פסח בחינה זו שלמעלה מחכמה, מקור ספירת העומר.

Exodus 14:8 שמות י"ד:ח'

וַיַּחֲזֶק ה' אֶת־לֵב פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֵּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה:

And the L-RD hardened the heart of Pharaoh king of Egypt, and he pursued after the children of Israel; for the children of Israel went out with a high hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, ח.

25 וספרתם לכם ממחרת השבת

הציווי לספור את העומר "ממחרת השבת", שמתפרש כאן כספירה מן הבחינה שלמעלה משבת — המוחין של אבא.

Leviticus 23:15 ויקרא כ"ג:ט"ו

וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחָרֵת הַשַּׁבָּת מִיּוֹם הַבִּיאָכֶם אֶת־עֹמֶר הַתְּנוּפָה שְׂבַע שָׁבוּעוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה:

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving; seven weeks shall there be complete

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, טו.

26 ז' בחינות דוקא

ההערה אומרת שבאור התורה על מסעי יש הגהה על הנקודה הזאת: בספירת העומר מונים דוקא שבע בחינות בכל מדה.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' מסעי ע' אשעד יש הגיה לכאן.

27 לעיל בד"ה לבאר ענין המסעות

המאמר ההוא מסביר את ארבעים ושניים המסעות כשש מדות שכל אחת מהן מורכבת משבע, מפני שבעת העלייה המלכות עדיין אינה מבנה נפרד משל עצמה. בסוגריים שם מצוין שהמאמר "ועתה בענין המסעות" (המאמר הזה) מסביר את שם מ"ב כשבע מדות שבכל אחת שש מילים, בדומה לשבע השורות של אנא בכוח, ושמאמר זה הוא המאוחר יותר.

הערת קה"ת

פט, ד ואילך. ושם מוסיף שדרוש זה הוא אחרון. וראה בסה"מ תרכ"ז (הוצאת תשנ"ט) ע' קח.

28 יד החזקה

"כי ביד חזקה ישלחם", השנייה מבין שלוש הידיים.

Exodus 6:1 שמות ו':א'

וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה עֲתָה תֵרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעֹה כִּי בְיַד חֲזָקָה יִשְׁלַחֶם וּבְיַד חֲזָקָה יִגְרָשֻׁם מֵאֶרֶצוֹ:

And the L-RD said unto Moses: 'Now shalt thou see what I will do to Pharaoh; for by a strong hand shall he let them go, and by a strong hand shall he drive them out of his land

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 יד הגדולה יד החזקה יד הרמה

"וירא ישראל את היד הגדולה", הראשונה מבין שלוש הידיים המרכיבות את שם מ"ב של ההוויות.

Exodus 14:31 שמות י"ד:ל"א

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת־יַד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת־ה' וַיֹּאמְרֵם בְּה' וּבְמֹשֶׁה עֲבָדוּ:

And Israel saw the great work which the L-RD did upon the Egyptians, and the people feared the L-RD; and they believed in the L-RD, and in His servant Moses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יד, לא. ו, א. יד, ח.

30 בדרוש פורים גבי כי יד על כס

מאמר הפורים ההוא, על הפסוק "כי יד על כס יה", עוסק בהמשכת ה' של השם אל הה', כך שהמחשבה, הדיבור והמעשה מתמלאים במדות הקדושות, ומתחקה אחר שורש ה' והה' אל ה'יוד והה' שמעליהן.

הערת קה"ת

תו"א צה, ג.

31 בביאור ע"פ נשא

ההסבר ההוא, על בני גרשון, עוסק בכך שאהרן מוריד את מדות אריך אנפין אל מדות זעיר אנפין, בכך שגרשון "מגרש" את הכוחות החיצוניים, ובפסוק "ימינך ה'", משום ש"לית שמאלא בהאי עתיקא".

הערת קה"ת

לעיל כג, ב.

32 ועיין בזהר פ' תרומה (דקל"ב ע"ב)

ההערה אומרת שדברי הזוהר על שם בן ארבעים ושתיים האותיות מובאים במלואם במקומות אלה באור התורה.

הערת קה"ת

הלשון נעתק באוה"ת פ' מסעי ע' אשנא. ובפ' משפטים אקטו.

פסוקה 7

38 מוצאיהם למסעיהם ומסעיהם למוצאיהם

"ומשה כתב את מוצאיהם למסעיהם... ואלה מסעיהם למוצאיהם". הביאור מפרש את שני חלקי הפסוק כהמשכה מן המקור וכעלייה חזרה אליו.

Numbers 33:2 במדבר ל"ג:ב

ויכתב משה את־מוצאיהם למסעיהם על־פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם:

And Moses wrote their goings forth, stage by stage, by the commandment of the L-RD; and these are their stages at their goings forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 8

39 המגביהי לשבת

"מי כה' אלקינו, המגביהי לשבת" — מילות הפתיחה של המאמר שהטקסט מצטט כמקור ללימוד שמקיף מעלה כלפי מעלה.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה

מי כה' אֱלֹהֵינוּ הַמְגַבִּיִּהִי לַשַּׁבָּת:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 ערבים עלי ד"ס

שם, "יינה של תורה" הם סודותיה הפנימיים, ודברי סופרים ערבים אף יותר, מפני שכל הגדרים והחומרות של חז"ל נובעים מאהבה גדולה, כמו אב האוהב את בנו ושומר עליו בזהירות יתרה.

Shir HaShirim Rabbah 2:6-7 שיר השירים רבה ב':ו-ז

שמאלו תחת לראשי, אלו לוחות הראשונים. וימינו תחבקני, אלו לוחות השניים. דבר אחר, שמאלו תחת לראשי, זו ציצית. וימינו תחבקני, אלו תפלין. דבר אחר, שמאלו תחת לראשי, זו קריאת שמע. וימינו תחבקני, זו תפלה. דבר אחר, שמאלו תחת לראשי, זו סכה. וימינו תחבקני, זה ענן שכינה לעתיד לבוא, הִדָּא הוא דְּקָתִיב (ישעיה ס, יט): לא יִהְיֶה לָּהּ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְלַיְלָה לַלַּיְלָה לא יֵאֵיר לָּהּ, מִי מֵאִיר לָּהּ (ישעיה ס, יט): וְהָיָה לָּהּ הַיּוֹם לְאוֹר עוֹלָם. דְּבָר ...

“His left is under my head and his right embraces me” (Song of Songs 2:6). “His left is under my head,” these are the first tablets; “and his right embraces me,” these are the second tablets. Alternatively, “his left is under my head,” these are ritual fringes; “and his right embraces me,” these are phylacteries. Alternatively, “his left is under my head” this is the reciting of Shema; and his right embraces me,” this is the Amida prayer. Alternatively, “his left is under my ... head,” this is sukka; “and his

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

שהש"ר א. ע"פ כי טובים דודיק (ב). עי' ע"ז (לה, א) (דברי דודיק" ובפרש"י. ועי' שהש"ר פ"א. ובירוש' ברכות (פ"א, ה"ד). פאה (פ"ב, ה"ד). הגיגה (פ"א, ה"ח). מגילה (פ"ד, ה"א). סנהדרין (פ"א, ה"ד). ובע"ז (פ"ב, ה"ז). [כ]. ועי' לעיל פה, א.

33 שמא דמ"ב אתון רוא דיליה אבהן דקא מתעטרן בעלמא עילאה

הזוהר אומר ששם בן ארבעים ושתיים אותיות הוא סוד האבות, מתעטר בעולם העליון ועולה עד שהוא מתעטר באין סוף, כך שהוא "עולה ואינו יורד". הדבר תומך בנקודת המאמר, שלפיה שם בן ארבעים ושתיים הוא כוח של עלייה.

Zohar, Terumah 10:106-116 ספר הזוהר, תרומה י':ק"ו-קט"ז

34

לשרפים יש שש כנפיים: בשתיים הם מכסים את הפנים, בשתיים את הרגליים, "ובשתיים יעופף". המאמר מוצא בשתי כנפי התעופה הן עלייה והן המשכה למטה.

Isaiah 6:2 ישעיהו ו':ב

שָׂרָפִים עֹמְדִים מֵעַל לוֹ שֵׁשׁ כְּנָפִים שֵׁשׁ כְּנָפִים לְאַחַד בְּשָׂתַיִם יִכְסֶה פָּנָיו וּבְשָׂתַיִם יִכְסֶה רַגְלָיו וּבְשָׂתַיִם יַעֲוֹפֶף:

Above Him stood the seraphim; each one had six wings: with twain he covered his face and with twain he covered his feet, and with twain he did fly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

35 לך ה' הגדולה

ברכת דוד: "לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת..." , שבה הוא מונה את המדות אחת אחת כשייכות לה. היא מובאת כדי להראות שהמדות בטלות בו בעלייה.

I Chronicles 29:11 דברי הימים א כ"ט:יא

לָּךְ ה' הַגְּדֹלָה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאָרָץ לָּךְ ה' הַמְּמַלְכָה וְהַמִּתְנַשֵּׂא לְכָל לְרָאשׁ:

Thine, O L-RD, is the greatness, and the power, and the glory, and the victory, and the majesty; for all that is in the heaven and in the earth is Thine; Thine is the kingdom, O L-RD, and Thou art exalted as head above all

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דח"א כט, יא.

36 יום לי הארה

המילים כאן מצטטות את Genesis 1:5. הקטע מופיע למטה.

Genesis 1:5 בראשית א':ה

וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לַיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד:

And G-d called the light Day, and the darkness He called Night. And there was evening and there was morning, one day

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

כמ"ש ויקרא אלקים לאור יום (בראשית א, ה).

37

"כי יד על כס" נאמר לאחר המלחמה בעמלק; בדרוש לפורים על פסוק זה מוסבר ענינן של שלוש הידיים.

Exodus 17:16 שמות י"ז:ט"ז

וַיֹּאמֶר כִּי־יָד עַל־כִּסֵּי קוֹה מִלְחָמָה הַבְּעֵמֶלֶק מִדֹּר:

And he said: 'The hand upon the throne of the L-RD: the L-RD will have war with Amalek from generation to generation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 ערבים עלי ד"ס

על הפסוק "כי טובים דודיך מיין" אומרת כנסת ישראל: "ערבים עלי דברי דודיך מיין של תורה". המאמר מפרש את "עליי" כלשון מקיף, ולכן ברכות חז"ל ממשיכות אור מקיף.

Avodah Zarah 35a:6 עבודה זרה ל"ה א:ו

השיאו לְדָבָר אַחֵר וְכוּ. מאי "כי טובים דְּדִיךְ מִיִּי"? כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: אֲמַרְהָ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: רַבּוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, עֲרִיבִים עָלֵי דְבָרֵי דוֹדִיךְ יוֹתֵר מִיֵּינָהּ שֶׁל תוֹרָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

42 וכמ"ש במ"א (בפ' שמות)

הפסקה שם מסבירה שהברכות על המצוות הן מדרכנן ונעלות מהמצוות עצמן: המצווה ממשיכה את האור הפנימי אל הכלים, והברכה ממשיכה את המקיף. היא מפרשת גם את "עובר לעשייתן" בדומה ל"עובר לסוחר", ואת "ערבים עלי" — ולא "ליי" — כלשון מקיף.

הערת קה"ת

בתר"א נג, ב.

43 כל המצות מברך . . לישנא דאקדומי הוא

דינו של שמואל שיש לברך על כל מצווה "עובר לעשייתן", ולאחריו הוכחת הגמרא ש"עובר" פירושו "לפני". המאמר שואל מדוע נבחרה מילה זו, ומפרש אותה כמקיף שעל גבי המעשה.

Pesachim 7b:9-10 פסחים ז' ב:ט-י

דְּכוּלֵּי עֲלָמָא מִיָּהּ, מַעֲקָרָא בְּעֵינָן לְבְרוּכִי, מְנַלֵּן? דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל הַמִּצְוֹת מְבָרַךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיתָן. מאי מְשַׁמַּע דְּהָא "עוֹבֵר"? לִישְׁנָא דְּאֶקְדוּמִי הוּא? אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַיְיָהּ, דְּאָמַר קָרָא: "וַיִּרְץ אַחֲרַיִם עַד דְּרַךְ הַכֶּכֶר וַיַּעֲבֹר אֶת הַכּוֹשִׁי". אֲבֵי אָמַר, מִהֲקָא: "וְהוּא עֹבֵר לִפְנֵיהֶם". וְאִצְעִית אִמָּא מִהֲקָא: "וַיַּעֲבֹר מִלִּפְנֵיהֶם" וְהִי בְּרִאשֹׁם.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים ז, ב.

44 ויעבור ה' על פניו

"ויעבור ה' על פניו" — גילוי שלוש עשרה המידות למשה; מובא כדוגמה נוספת לשימוש ב"עובר" לתיאור גילוי מקיף.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פָּנָיו וַיִּקָּרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

45 נחלה עבר על נפשנו

"הנחל עבר על נפשנו" — דוגמה ל"עבר" במשמעות של חלף מעל וכיסה.

Psalms 124:4 תהילים קכ"ד:ד

אִזֵּי הַיָּם: שִׁטְפוּנוּ נַחֲלָה עָבַר עַל-נַפְשָׁנוּ:

Then the waters had overwhelmed us, the stream had gone over our soul

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קכד, ד.

46 סד"ה להבין . . מי אל כמוך

לקראת סוף המאמר מסביר אדמו"ר הזקן שהמשכה וירושה הבאות רק בבחינת מקיף, בלי להיכנס לפנימיות הלב, הן בבחינת "המים הזדונוים עברו על נפשנו".

הערת קה"ת

לקו"ת דרושים לר"ה סב, ב.

47 עובר לסוחר

האידרא רבא מיישמת את הפסוק על אברהם "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר" על ארבע מאות העולמות שהצדיקים יורשים בעולם הבא, מזיו הלבון העליון. הטקסט מצטט זאת כדי להראות ש"על" הוא לשון של דבר המקיף ומתעלה מעבר.

Zohar, Idra Rabba 3:14-6:25 ספר הזוהר, האדרא רבא ג':יד-ו:כ"ה

48 מלשון סחור סחור

אור התורה מצטט שם את הקול ברמה: התרגום של "מסביב" הוא "סחור", וזהו "עובר לסוחר" — בחינת המקיפים העליונים.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר-ו א' ע'תתקסט ושם "בס' קול ברמה שם דתרגום סביב סחור וזהו עובר לסוחר שהוא בחי' מקיפים עליונים".

49 וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". החיבוק מבחוץ הוא ההמשכה הראשונה, המעוררת את התגובה מלמטה.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי וַיְמִינִי תַּחְבֶּקֵנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

50 שאשה מזרעת תחלה

דברי הגמרא שכאשר האשה מזרעת תחילה, היא יולדת זכר. המאמר מיישם זאת על המענה העליון שבא בעקבות אתערותא דלתתא.

Berakhot 60a:14 ברכות ס' א:י"ד

ומי מהני רחמי? והאמר רב יצחק בריה דרב אמי: איש מזריע תחלה — יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה — יולדת זכר. שנאמר: "אשה כי תזריע וילדה זכר!" הלא במאי עסקינן — כגון שהזריעו שניהם בבת אחת.

But is it of any avail to pray [during the first forty days that it should be a male child]? For lo, R. Isaac b. R. Ammi has said : If it is the man who first emits seed his wife bears a daughter ; but if the woman first emits seed she gives birth to a son ; as it is said, "If a woman emits seed and bare a male child" (Lev. xii. 2)! With what are we here dealing ? For instance, if ... they both emit seed

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ס, א. וש"נ.

51 הוא עשנו

"דעו כי הוי' הוא אלקים; הוא עשנו". לשון הגוף השלישי "הוא" מובאת כאן כביטוי לבחינה שלמעלה מפנייה ישירה.

Psalms 100:3 תהילים ק':ג

דעו כי־הוֹיָה הוא אֱלֹקִים הוֹא־עָשָׂנוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ עֲמוֹ וְצֹאן מְרֻעִיתוֹ:
Know ye that the L-RD He is G-d; it is He that hath made us,
and we are His, His people, and the flock of His pasture

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים ק, ג.

52 וכמ"ש בענין עלי באר

שם "שירו לה" הוא ההתעוררות מלמעלה הנמשכת תחילה כדי לעורר את העלאת מ"ן, וכך מתאפשר "עלי באר"; באר מים חיים נובעת מהמזלות העליונים של שלוש עשרה מידות הרחמים.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת חקת סד, סע"ב.

53 עלי באר

שירת הבאר: "עלי באר, ענו לה". בלקוטי תורה על חוקת מוסבר ש"ענו לה" היא האתערות דלעילא, המעוררת תחילה את העלאת מ"ן, "עלי באר".

Numbers 21:17 במדבר כ"א:יז

אֲזַ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָּאֵר עֲנִי־לָהּ:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 שארז"ל ויתר הקב"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ירוש' פ"א דחגיגה ה"ז, שם איי "על מאסם בתורה", יעו"ש. וכ"ה ריש פתיחתא דאיכ"ר. [כ].

55 ויתר הקב"ה כו' ולא ויתר על ביטול תורה

בתלמוד הירושלמי נאמר שהקב"ה העלים עין מעבודה זרה, מגילוי עריות ומשפיות דמים בישראל, אך לא העלים עין מכך שדחו את התורה. המאמר מסביר זאת באמצעות ההשוואה בין התורה לאיברים הפנימיים, שהחיים תלויים בהם.

Jerusalem Talmud Chagigah 1:7 תלמוד ירושלמי חגיגה א:ז

56 וכל הלומד . . נוח לו שנתהפכה שלייתו

רבי יוחנן אומר שמי שלומד שלא על מנת לעשות, מוטב היה לו שנתהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאוויר העולם. הדברים מובאים כדי להציג את הצד שממנו המצוות נעלות מן הלימוד.

Vayikra Rabbah 35:7 ויקרא רבה ל"ה:ז

הערת קה"ת

ירוש' ברכות א, ב. ויק"ר לה, ז. ראה גם אדר"נ פכ"ט.

57 וכמ"ש באגה"ק

ההערה מציינת את העמוד בנתיא שבו נדון הנוסח "הוא וחיהו חד, הוא וגרמוהו חד" בעניין האורות והכלים, שהטקסט מביא כדי להצביע על

שורשם הגבוה יותר של הכלים.

הערת קה"ת

דף קלא, א.

58 כברייתו של עולם

"כמו כבריאת העולם: תחילה חושך ואחר כך אור". המאמר רואה בחושך שקדם לאור את שורש הכלים.

Shabbat 77b:8 שבת ע"ז ב:ח

... אָמַר לָקָה. אָמַר לָקָה: מַאי טַעְמָא עֵינִי מְסַגֵּן בְּרִישָׁא וְהָדָר אִימְרִי? אָמַר לָקָה כְּבָרִיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, דְּבָרִישָׁא חֲשׂוּכָא וְהָדָר נְהוּרָא. מַאי טַעְמָא הָנִי מְכַסֵּינִי וְהָנִי מְגַלֵּינִי? הָנִי דְּמַפְסִינִי מִינִיָּהּ — מְכַסֵּינִי, וְהָנִי דְּלֹא מְכַסֵּינִי מִינִיָּהּ — מְגַלֵּינִי. מַאי טַעְמָא גְּמָלָא זוּטָר גְּנוּבָתִּיהָ? מִשּׁוּם דְּאָכַל כִּיסִּי. מַאי טַעְמָא תוּרָא אָרִיקָא גְּנוּבָתִּיהָ? מִשּׁוּם דְּדִיר בְּאִגְמִי, וּבְעֵי לְכַרְכּוּשִׁי בְּקִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת עז, ב.

59 וקבל היהודים

"וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות" — פתיחת הביאור שהטקסט מפנה אליו בנושא זה.

Esther 9:23 אסתר ט':כ"ג

וְקִבַּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר־הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מֶרְדֳּכַי אֲלֵיהֶם:

And the Jews took upon them to do as they had begun, and
as Mordecai had written unto them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 שתוק כך עלה במחשבה

תשובת ה' למשה, ששאל מדוע היה צורך שמיתתו של רבי עקיבא תהיה כך: "שתוק! כך עלה במחשבה לפניי". הדברים מבטאים רצון שטעמו אינו מתגלה, בחינת גלגלתא.

Menachot 29b:5 מנחות כ"ט ב:ה'

חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפני אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר לאחריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה זו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב. ראה גם לעיל פי' שלח מה, ב.

61 שמונה נסיכי אדם

"שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם" — הנושא של המאמר בפרשת מקץ, שהטקסט מפנה אליו.

Micah 5:4 מיכה ה:ד

וְהָיָה זֶה שְׁלֹם אֲשׁוּר כִּי־יָבֹא בְּאֶרְצָנוּ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאֶרְמְנוֹתֵינוּ וְהִקְמֵנוּ עָלָיו שִׁבְעָה רָעִים וְשְׁמֹנֶה נְסִיכֵי אֲדָם:

And this shall be peace: When the Assyrian shall come into
our land, And when he shall tread in our palaces, Then shall
we raise against him seven shepherds, And eight princes
among men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 בפע"ח שכ"ב פ"ה

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

צי"ל ע"ח שי מוחין דצלם שהוא שכ"ג וספ"ב, כנלע"ד. [כ]. ובדפוס שקלאוו תק"ס הוא [בע"ח] כמו שנשמך בפנים.

63 כי ביום הזה יכפר

"כי ביום הזה יכפר עליכם" — הפסוק מן המאמר בפרשת אחרי, שאליו מתייחס הטקסט.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי-בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטָהֵר אֶתְכֶם מִכָּל טִמְאַתֵּיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

64 התורה היא מזון . . מהמצות נעשים לבושים

הערת קה"ת מפנה Zohar II, 210a למילים האלה.

Zohar II, 210a זח"ב ר"י, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב ר"י, א. ע"ח שי מ"ד, פ"ג.

פסוקה 10

65 חסד ואמת נפגשו

"חסד ואמת נפגשו". המדרש שהמאמר מצטט מפרש כאן את "אמת" כמשה, ולכן כתיבתו של משה היא חותם האמת.

Psalms 85:11 תהילים פ"ה:יא

חֶסֶד-וָאֱמֶת נִפְגְּשׁוּ צְדָק וְשָׁלוֹם נִשְׁקָו:

Mercy and truth are met together; Righteousness and peace have kissed each other

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

66 המשנה מכשירה גט שעליו כתוב "הסופר כתב ועד אחד". המאמר מפרש את "כתב" כאן כחתימה.

Mishnah Gittin 9:8 משנה גיטין ט:ח

גֵּט שֶׁכָּתְבוּ עֲבָרִית וְעָדִיו יוֹנִית, יוֹנִית וְעָדִיו עֲבָרִית, עַד אֶחָד עֲבָרִי וְעַד אֶחָד יוֹנִי, כְּתָב סוֹפֵר וְעַד, כָּשֶׁר. אִישׁ פְּלוֹנִי עַד, כָּשֶׁר. בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי עַד, כָּשֶׁר. אִישׁ פְּלוֹנִי בֶּן אִישׁ פְּלוֹנִי, וְלֹא כְּתָב עַד, כָּשֶׁר. וְכֹה הָיוּ נִמְצִי הַדַּעַת שְׁבִירוּשָׁלַיִם עוֹשִׂין. כְּתָב הַנִּיכְתוֹ וְהַנִּיכְתָּה, כָּשֶׁר. גֵּט מַעֲשָׂה, בְּיִשְׂרָאֵל, כָּשֶׁר. וּבְגוֹלָם, פָּסוּל. וּבְגוֹלָם, חוֹבְטִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ עֲשֵׂה מַה שִׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָהּ, וְכָשֶׁר:

a bill of divorce that was written in Hebrew [With regard to] and its witnesses [signed] in Greek, or was written in Greek and its witnesses [signed] in Hebrew, or one witness in Hebrew and one witness in Greek, or the scribe [also signed it with] one witness, it is valid. [If the witness signed] "So-and-so, a witness" it is valid. I[If he signed] "So-and-so, son of So-and-so, but he did not write, "a witness," it is valid. And thus was it customary for the pure, pious ones of ... Jerusalem

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain)

67 שבמשנה סוף גיטין

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פד, ב. כ.].

68 ופי' בגמרא חתם סופר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם פח, א.

69 חתם סופר

הגמרא מפרשת את דברי המשנה "הסופר כתב" כ"הסופר חתם". זהו ההסבר שהמאמר מצטט לכך ש"כתיבה" פירושה חתימה וחזותם.

Gittin 88a:10-12 גיטין פ"ח א:י"ב-י"ב

גֵּט שֶׁכָּתְבוּ עֲבָרִית וְכֹי כְּתָב סוֹפֵר וְעַד כָּשֶׁר. אֲמַר רַבִּי יְרֵמְיָה: "חֲתָם סוֹפֵר" שְׁנִינוּ. אֲמַר רַב חֲסֵדָא: הָא מְנִי - רַבִּי יוֹסִי הִיא. הִיא כְּתוּבָת חֲתָנִים דְּאֵתָאִי לְקַמְיָה דְּרַבִּי אֲבָהוּ, דִּהּוּ יְדְעִי לְקָה לְטוֹפְסָא, וְלִחְתִּימָת יְדָא דְּחַד סֵהָדָא. סָבַר לְאַכְשׁוּרָהּ, אֲמַר לְקָה רַבִּי יְרֵמְיָה: "חֲתָם סוֹפֵר" שְׁנִינוּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

70 פירוש חתמו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שם ג, ב. כא, ב.

71 פירוש חתמו

הגמרא מפרשת את "וכתב לה" שבפסוק העוסק בגט כחתימה, לפי שיטת רבי מאיר, הסובר שעדי חתימה הם שפועלים את הגירושין.

Gittin 21b גיטין כ"א ב

72 אתפשט ונפיק לל"ב שבבבלין

באידרא רבא נאמר: משום שהקרום שעל גבי המוח הוסר, המוח מתפשט ויוצא לל"ב נתיבות, "כמו שכתוב: 'ונהר יוצא מעדן'". זוהי חכמה גלויה, בניגוד לחכמה הנסתרת.

Zohar, Idra Rabba 3:14-6:25 ספר הזהר, האדרא רבא ג':י"ד-י"ז:כ"ה

73 ונהר יוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". האידרא מפרשת את הנהר כחכמה המתפשטת לל"ב נתיבות.

Genesis 2:10 בראשית ב:י

וְנָהָר יֹצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת-הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֵד וְהָיָה לְאַרְבַּעָה רְאשִׁים:

And a river went out of Eden to water the garden; and from thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י.

74 תשובת ה' למשה: "שתוק! כך עלה במחשבה לפניי". המאמר מסביר שזהו טעם נסתר כל כך, עד שהוא נראה כרצון שאין לו טעם.

Menachot 29b:5 מנחות כ"ט ב:ה'

חזר ובא לפני הקב"ה אמר לפניו רבונו של עולם יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה ע"י אמר לו שתוק כך עלה במחשבה לפניי אמר לפניו רבונו של עולם הראיתני תורתו הראני שכרו אמר לו חזור [לאחורך] חזר

לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

75 בביאור ע"פ אם בחקותי

בביאור ההוא נאמר שנשמות ישראל "עלו במחשבה", כלומר במחשבה הסתומה של אריך אנפין, הגבוהה הרבה מן המחשבה העילאה, שהיא בינה, "וזה יוצא מעדן"; יש שם גם הפניה לדיון המורחב שלו עצמו ב"שתוק, כך עלה במחשבה".

הערת קה"ת

לקו"ת פ' בחקותי מז, א.

76 ובדיה ענין ק"ש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לקו"ת ואתחנן יא, ג.

77 אורייתא מחכמה נפקת

דברי זוהר ש"התורה יוצאת מחכמה". זוהר ממקם את התורה שקיבל משה בחכמה דאצילות, למטה מן החכמה הנסתרת.

Zohar II, 121a זח"ב קכא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכא, א. וראה ג"כ שם פה, א.

78 מאד עמקו מחשבותיך

"כמה גדולים מעשיך, הוי'; מחשבותיך עמוקות מאוד." המאמר מסביר בהמשך שהכוונה לפער שבין המדות לבין מחשבתו של ה' עצמו.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו

מה־גְדֹלוֹ מַעֲשֶׂיךָ ה' מֵאֵד עֲמֻקוֹ מַחְשְׁבֹתֶיךָ:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very deep.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

79 אחר עשרים שנה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה מסי' סופרים פי"ד הי"ז. טושי"ע חו"מ סלי"א סעי' א-ב.

80 בע"ח סוף שכ"ד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שער דרושי הצלם.

81 למכור בנכסי אביו עד שיהיה בן עשרים שנה

רב נחמן בשם שמואל: אדם רשאי למכור בנכסי אביו רק מגיל עשרים. עץ חיים מסביר את הגיל הזה בכך שאז נכנסים המקיפים של אבא — אותו שלב שבו הוקן מתמלא.

Bava Batra 156a:3-4 בבא בתרא קנ"ו א:ג-ד

אמר רב נחמן אמר שמואל: בודקין לקדושים, לגרושים, ולחליצה, ולמיואנין. ולמכור בנכסי אביו — עד שיהא בן עשרים. וכן דבדקנא לקדושים, לגרושים, למה לי? לא נצרכא אלא ליבום — דתנן: בן תשע שנים ויום אחד שקבא על יבמתו — קנאה. ואין נותן גט עד שיגדל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

82 ובהרמב"ם

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

הלי מכירה פ"ט הי"ג.

83 בפע"ח ש"י פ"ו

שם, על "מבן עשרים שנה ומעלה", מביא אדמו"ר הזקן את הסבר עץ חיים שלפיו בגיל עשרים נכנסים באדם המקיפים דאבא, וקושר זאת לבחינות רצון שלמעלה מן השכל, עד "בטל רצונך", בחינת הגולגולת ו"בכל מאודך".

הערת קה"ת

ראה לעיל פ' במדבר ב, א. אוה"ת בראשית-ז דף תשפ, ב. המשך מים רבים — תרל"ו פמ"ד. וראה במאמרי אדה"א ויקרא-ב ע' תקכה.

84 דלא מכל אלין מדות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אל").

85 דלא מכל אלין מדות איהו כלל

מתפילתו של אליהו שבהקדמה לתיקוני זוהר: ה' חכם, אך לא בחכמה ידועה, ו"אינו מאחת המדות הללו כלל". הדברים מובאים כדי להראות שהמדות יכולות לנבוע מאין סוף רק באמצעות צמצום גדול.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תיקוני זוהר י"ז ב:ה-ו

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיע' דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

86 הערת קה"ת מפנה לבבא בתרא קנ"ו ב

Bava Batra 156b בבא בתרא קנ"ו ב

פסקה 11

87 זכור רחמין ה'

"זכור את רחמך, הוי', ואת חסדיך, כי מעולם המה". המאמר מפרש את המילה "מעולם" במשמעות "מן העולם": רחמים קיימים רק ביחס לעולם.

Psalms 25:6 תהילים כ"ה:ו

זְכֹר־רַחֲמֶיךָ ה' וְחַסְדֶּיךָ כִּי מְעוֹלָם הֵמָּה:

Remember, O L-RD, Thy compassions and Thy mercies; For they have been from of old.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים כה, ו.

פסקה 12

88 כולא קמי' כלא חשיב

הזוהר על יראת ה': הוא גדול ומושל על הכול, "והכול נחשב לפניו כאין". המאמר מביא זאת כדי להראות שכל הנבראים בטלים לפניו, גם כעת.

Zohar I, 11b זח"א י"א, ב

הערת קה"ת

זח"א י"א, ב.

פסקה 13

94 ואמת

"הוי, הוי, אל רחום וחנון, ארך אפיים ורב חסד ואמת." "ואמת" היא המידה השביעית מבין שלוש עשרה המידות, והיא מקבילה לתיקון השביעי של הזקן.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֶל רָחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: "The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 על דרך שהקשה בזהר

ההערה מפנה לפירוש הצמח צדק על הזהר, בעניין שאלת הזהר על האות המכונה "אמת".

הערת קה"ת

ראה ביאורו להצ"צ ח"א ע' שיד. אוה"ת פ' מסעי (כרך ו) ע' איתתקעג מפרש הקושיא "וכך צ"ל כאן בענין הי"ג ת"ד למה תיקון השביעי דייקא נקי ואמת".

96 תיקונא שביעאה פסיק שיערא ואתחזין תרין תפוחין

באידרא רבא נאמר: "תיקון שביעי: השיער נעצר, ושני תפוחים נראים... ובזכותם העולם מתקיים, כמו שכתוב: 'באור פני מלך חיים'."

Zohar, Idra Rabba 10:73-11:89 ספר הזהר, האדרא רבא י"ע:ג-י"א:פ"ט

97 באור פני מלך חיים

"באור פני מלך חיים" — פסוק שהאידרא מיישמת על התיקון השביעי, הפנים החשופות שבהן מאיר אור החכמה הנסתרת.

Proverbs 16:15 משלי ט"ז:ט"ו

בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים וְרָצוֹנוֹ קָעַב מִלְקוֹשׁ:

In the light of the king's countenance is life; And his favour .is as a cloud of the latter rain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי טז, טו.

98 כתב הרמב"ם

ההערה מפנה לסעיף א' במאמר זה משנת תרס"ט, בקשר לדברי הרמב"ם המצוטטים כאן.

הערת קה"ת

ריש ה' יסוה"ת (פ"א, ה"ד) עד תי' כמותו, [שבשו"ה אין] ומתי' שכל הנמצאים וכי' עד אחד מהם [שבשו"ה מהם] הוא מלעיל מזה (בה"ג). ומדויק היטיב שכי' אדמו"ר בלשונו הזהב עכ"ד ולא עכ"ל, והמבין יבין. [כ]. ראה ד"ה כל המרחם — תש"ט סעיף א.

89 חכים ולא בחכ' ידיעא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
ת"ז שם.

90 חכים ולא בחכמה ידיעא

תפילת אליהו בהקדמה לתיקוני זוהר: "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה". המאמר מפרש זאת כחכמה הנסתרת, כפי שהוא בעצמותו.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד'

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיתא. צדק מלכותא קדישא. מאזני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

91 קדש מלה בגרמיה

הזהר על המועדים: "קודש הוא דבר בפני עצמו, והשאר באים ממנו". המאמר מפרש זאת כבחינה שאין לה כל יחס לעולמות.

Zohar, Emor 24:111-25:123 ספר הזהר, אמור כ"ד:ק"א-כ"ה:קכ"ג

R. Hiya said 'It is because work may be done on them. For that reason they are not called holy, and what is not called holy is called ordinary. Hence the Companions have laid down that we should say at the close of Sabbath, "who divideth between holy and profane", the separation consisting in the fact that holiness is something apart, and the rest issue from it. Hence these are for work. And there is a time when these too are to be kept, namely, when they are invited, from

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

92 זכור רחמין

"זכור רחמין, הוי... כי מעולם המה". זכירה שייכת רק לדבר רחוק, ולכן הפסוק מלמד על ריחוק המדות מעצמותו.

Psalms 25:6 תהילים כ"ה:ו'

זְכֹר־רַחֲמֶיךָ ה' וְחַסְדֶּיךָ כִּי מְעוֹלָם הָמָּה:

Remember, O L-RD, Thy compassions and Thy mercies; For they have been from of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 מה גדלו מעשיך

"מה גדלו מעשיך, הוי"; עמקו מחשבותיך מאד". המעשים נובעים מן המדות, ואילו מחשבתו נעלית מהן באותה מידה שהמוח נעלה מן השערה.

Psalms 92:6 תהילים צ"ב:ו'

מַה־גְּדֹלוֹ מַעֲשֶׂיךָ ה' מָאֵד עֲמָקוֹ מַחְשְׁבֹתֶיךָ:

How great are Thy works, O L-RD! Thy thoughts are very .deep

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים צב, ו.

פסקה 14

103 צהבו פניו של ר' אבהו

מלבד המקורות התלמודיים, ההערה מפנה לשני מקומות מוקדמים יותר בלקוטי תורה שבהם מובא המאמר.

Shabbat 8a שבת ח' א

הערת קה"ת

ראה ירושי שבת ח, א. שקלים פ"ג, ה"ב. ירושי פ"י דפסחים ה"א. ועי' בבלי פסחים (ק"ג, ב) דרב ספרא. ובחולין (ז, ב) של רבי. ועי' זבחים (יט, ב). מנחות (יח, א. סח, ב), יעו"ש. ועי' לעיל ד"ה אלה פקודי פ"ב (ג, ע"ב). ובפי צו (ט, א). [כ].

104 תוספתא חדתא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

וכ"ה בנדרים בירושלמי ובויק"ר "תוספתא עתיקא".

105 חכמת אדם תאיר פניו

"חכמתו של אדם מאירה את פניו". המאמר מפרש זאת כפשוטו: אור החכמה עצמו ניכר בפנים.

Ecclesiastes 8:1 קהלת ח':א

מי כִּהְיֶה חָכֵם וְיִדְעַ פֶּשֶׁר דְּכָר חֻכְמַת אָדָם תֵּאִיר פָּנָיו וְעַז פָּנָיו לִשְׂנֹא:

Who is as the wise man? and who knoweth the interpretation of a thing? A man's wisdom maketh his face to shine, And the boldness of his face is changed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

קהלת ח, א.

106 חכמת אדם תאיר פניו

פניו של רבי אבהו האירו לאחר שלמד תוספתא, ורבי יוחנן אמר עליו: "חכמתו של אדם מאירה את פניו". זהו הסיפור שהמאמר מביא כדי להסביר את הוזהר של התיקון השביעי.

Jerusalem Talmud Shabbat 8:6-7 תלמוד ירושלמי שבת ח':ו-ז

משנה: עֲצָם כְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּרוּדָה רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כְּדִי לַעֲשׂוֹת חָף. וְכוּכִית כְּדִי לְגִרּוּד כֹּה רֹאשׁ הַפֶּכֶד. צְרוּר אָבֹן כְּדִי לְזִרְק בְּעוֹף רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר כְּדִי לְזִרְק בְּבִהֶמָּה: הַלְכָה: ו. עֲצָם כְּדִי לַעֲשׂוֹת תְּרוּדָה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר. כְּדִי לַעֲשׂוֹת חָף. מֵהוּ חָף. סָרְגִיד. תַּמָּן תַּנִּינָן. גִּישְׁלוּ חֲפִין. טָמֵא מִפְּנֵי נְקִבִּים. נִסְתַּתְּמוּ נְקִבִּים. טָמֵא מִפְּנֵי חֲפִים. מִחֻלְפָּה שִׁישְׁתִּיָּה דְרַבִּי יְהוּדָה. תַּמָּן הוּא עֲבָד חָף כְּלוֹשׁ וְהָכָא הוּא עֲבָד חָף סָרְגִיד. וְכוּכִית כְּדִי לְגִרּוּד כֹּה רֹאשׁ הַפֶּכֶד. ...

MISHNAH: Bone to fill a spoon; Rabbi Jehudah says to make a tooth of a key. Glass to scrape the head of the weaver's beam. A pebble to throw at a bird; Rabbi Eliezer ben Jacob says, to throw at an animal. HALAKHAH: 6. "Bone to fill a spoonful; Rabbi Jehudah says to make a tooth of a key." A key. There, we have stated:14:8. The argument? חָף? What is the same as explained in Note 102. "If the teeth were taken, it is impure because of the holes ... en, it is impure because of the holes

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

99 הוא שהנביא אומר וה' אלקים אמת

הרמב"ם אומר: הוא לבדו הוא האמת, ואין דבר אחר אמת כמוהו, שהרי הכול תלוי בו. המאמר מכנה זאת "קרוב ל"משמעות האמת שלו עצמו".

Mishneh Torah, Foundations of the Torah 1:4 הלכות יסודי התורה א"ד

הוא שֶׁהַנְּבִיא אָמַר (ירמיה י') "וְה' אֱלֹקִים אֱמֶת". הוא לְבַדּוֹ הָאֱמֶת וְאֵין לְאַחַר אֱמֶת כְּאֱמֶתוֹ. וְהוּא שֶׁהַתּוֹרָה אֹמֶרֶת (דברים ד לה) "אֵין עוֹד מִלְּבַדּוֹ". כְּלוּמָר אֵין שֶׁם מְצוּי אֱמֶת מִלְּבַדּוֹ כְּמוֹתוֹ:

This is as the prophet says: "But the L-rd G-d is the true G-d" (Jer. 10.10); He alone is the Truth, and no other being possesses a truth similar to His Truth, even as the Torah says: "There is none other like unto Him" (Deut. 4.35), meaning, there is no other true being, besides Him, like unto Him

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

100 וה' אלקים אמת

"והו' אלקים אמת" — הפסוק שעליו מבסס הרמב"ם את דבריו.

Jeremiah 10:10 ירמיהו י"י:

וְה' אֱלֹקִים אֱמֶת הוּא־אֱלֹקִים חַיִּים וְיִמְלֹךְ עוֹלָם מִקְּצֵפוֹ תִּרְעַשׂ הָאָרֶץ וְלֹא־יָכֻלוּ גּוֹיִם וָעֻמּוֹ:

But the L-RD G-d is the true G-d, He is the living G-d, and the everlasting King; At His wrath the earth trembleth, And the nations are not able to abide His indignation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 הוזהר מכנה את האות ו' "אות אמת" ושואל: "אם תאמר, האם שאר האותיות אינן אמת?" המאמר שואל שאלה מקבילה על התיקון השביעי.

Zohar, Vayikra 1:5 ספר הוזהר, ויקרא א"ה:

102 על הפסוק "לטוסתי ברכבי פרעה" אומר המדרש שחותמו של הקב"ה אמת, המורכבת מהאות אל"ף, הראשונה, מ"ם, האמצעית, ות"ו, האחרונה, כמו בפסוק "אני ראשון ואני אחרון".

Shir HaShirim Rabbah 1:9:1 שיר השירים רבה א':ט"א

לְסִסְתִּי בְּרִכְבִּי פְרָעָה, דָּרַשׁ רַבִּי פִּפְּס (איוב כג, יג): וְהוּא בְּאֶחָד וְיָמִי שִׁיבְנוּ. דָּן יַחֲדִי לְכָל בָּאֵי עוֹלָם וְאֵין לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי מִי שְׁאֵמַר וְהִנֵּה הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא דִּיךְ פִּפְּס שְׁלֹא לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי מִי שְׁאֵמַר וְהִנֵּה הָעוֹלָם, לִפִּי שֶׁהִכָּל בְּאֱמֶת וְהִכָּל בְּדִין, שֶׁכֵּן כְּתִיב (ישעיה ו, א): וְאַרְאֶה אֶת ה' יֹשֵׁב עַל כֶּסֶּא רָם וְנֹשֵׂא. אָמַר רַבִּי סִימּוֹן כֶּסֶּא שְׁמִפְרִישׁ בֵּין מִיתָה לְחַיִּים, (מלכים א כב, יט): וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם עוֹמְדִים עָלָיו מִיָּמִינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ, וְכִי יֵשׁ שְׁמָאל לְמַעְלָה, וְהִלָּא ...

To a mare in Pharaoh's chariots I have likened you, my "love" (Song of Songs 1:9). "To a mare in Pharaoh's chariots," Rabbi Papis expounded: "He is of one mind, and who can respond to Him?" (Job 23:13). He alone judges all creatures, and one may not challenge the words of the One who spoke and the world came into being. Rabbi Akiva said to him: 'Enough, Papis, one may not challenge the words of the One who spoke and the world came into being, because every- ... thing is true and

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

107 חכמת אדם תאיר פניו

הגמרא מספרת על פניו המאירות של רבי יהודה ומסבירה זאת באמצעות אותו פסוק, כפי שמציין הטקסט.

Nedarim 49b:9 נדרים מ"ט ב:ט'

אמר הוה מטרונתא לרבי יהודה: מורה ורני? אמר לה: הימנותא בידא דהוה איתתא, אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה פסי דפסקא, וחורגני צידעי מן הפסח עד העצרת, אלא: "חכמת אדם תאיר פניו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

108 באור פני מלך חיים

"באור פני המלך יש חיים", מוסבר כאן כוונה הנובע מהחכמה הנסתרת עצמה.

Proverbs 16:15 משלי ט"ז:טו

באור פני מלך חיים ורצונו קצב מלקוש:

In the light of the king's countenance is life; And his favour is as a cloud of the latter rain.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

109 כי באור פניו נתת לנו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת שים שלום.

110 תורת אמת היתה בפיהו

"תורת אמת היתה בפיו", נאמר על לוי הכהן. הפסוק מובא כדי להראות שהתורה, הנובעת מאור הפנים הזה, נקראת אמת.

Malachi 2:6 מלאכי ב':ו'

תורת אמת היתה בפיהו ועולה לאנמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון:

The law of truth was in his mouth, And unrighteousness was not found in his lips; He walked with Me in peace and uprightness, And did turn many away from iniquity.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ב, ו.

111 אמת קנה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

משלי (כג, כג).

112 אמת קנה

"קנה אמת ואל תמכור אותה", פסוק נוסף שהטקסט מביא כדי להראות שהתורה היא אמת.

Proverbs 23:23 משלי כ"ג:כ"ג

אמת קנה ואל תמכר חכמה ומוסר ובינה:

Buy the truth, and sell it not; also wisdom, and instruction, and understanding.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 15

113 "כמו עץ תפוח בין עצי היער, כן דודי בין הבחורים". רבי חיים ויטאל מפרש שהעצים הם שערות הזקן, והתפוח הוא התיקון השביעי.

Song of Songs 2:3 שיר השירים ב':ג'

כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצל חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי:

As an apple-tree among the trees of the wood, So is my beloved among the sons. Under its shadow I delighted to sit, And its fruit was sweet to my taste.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 16

114 מדבר — ומראה וריח

ההערה מפנה למגן אבות, בתחילת פרשת תולדות, לקטע זה על בחינות הצומח והמדבר ועל טעם התפוח, מראהו וריחו.

הערת קה"ת

עי מג"א [מגן אבות ברדיטשוב תרס"ב] ר"פ תולדות. [כ].

115 להצהיל פנים משמן

"יין ישמח לבב אנוש, להצהיל פנים משמן". השמן נדרש כחכמה הנסתרת המאירה את הפנים.

Psalms 104:15 תהילים ק"ד:ט"ו

יין ישמח לבב אנוש להצהיל פנים משמן ולחם לבב אנוש יסעד:

And wine that maketh glad the heart of man, Making the face brighter than oil, And bread that stayeth man's heart.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, טו.

116 שמן משחת קודש

שמן המשחה הקדוש של המשכן, שהכתוב מזהה עם החכמה הנסתרת.

Exodus 30:25 שמות ל':כ"ה

ועשית אתו שמן משחת קודש רקח מרקחת מעשה רקח שמן משחת קודש יהיה:

And thou shalt make it a holy anointing oil, a perfume compounded after the art of the perfumer; it shall be a holy anointing oil.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ל, כה.

117 שהוא ח"ס

ההערה מביאה את המילון הקבלי הזה, ואת פירוש יין נשמר שם, לעניין שמן משחת קודש כחכמה הסתומה.

הערת קה"ת

מא"א את קי"ט ובי"ג שם. וראה הערת כ"ק אדמו"ר בספר המאמרים ה"תש"ח ע" 163.

118 בדי"ה בכ"ה בכסלו

זהו מאמר החנוכה שהטקסט מצטט. הקטע באותו עמוד עוסק בקרבן התמיד, שהעלה את הנפש הבהמית לשורשה ב"פני שור" שבמרכבה, ובתפילה, שבאה במקום הקרבנות ומעלה את הנפש הבהמית שבאדם.

הערת קה"ת

be like a watered garden, And like a spring of water, whose waters fail not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נח, יא. ושם וכמוצא. [כ].

125 אל תכזב בשפחתך

תשובתה של השונמית להבטחת אלישע שייוולד לה בן. המאמר קורא את דבריה כבקשה שנשמת הילד תבוא ממקור שאינו פוסק.

II Kings 4:16 מלכים ב ד':ט"ז

וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּעֵת חַיָּה אֶת חֲכֵקֶת בִּן וַתֹּאמֶר אֶל־אֲדָנִי אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶל־תִּכְזֹּב בְּשִׁפְחָתְךָ:

And he said: 'At this season, when the time cometh round, thou shalt embrace a son.' And she said: 'Nay, my lord, thou 'man of G-d, do not lie unto thy handmaid

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלכים-ב ד, טז.

126 בזהר בשלח

שם נאמר שלכן השונמית הייתה נשמה מן הצד הנקבי, שאין בו כיום משום שהוא מקום המשתנה; לכן מים המכזבים אינם ראויים למי חטאת, הזקוקים למים חיים, ו"אני הו"י לא שנית"י הוא עצם האמת.

הערת קה"ת

ראה לעיל פי' מטות פג, ד.

127 דכל אמת תליא בעתיקא

ההערה מפנה לפירוש זה על תהלים, לפרק קיט פסוק פט, בעניין "כל אמת תליא בעתיקא".

הערת קה"ת

ראה יהל אור קיט, פט.

128 דלית שמאלא בהאי עתיקא

אדרא רבא: "אין שמאל בהאי עתיקא טמירא, כולא ימינא". לכן אין בעתיקא דבר המעכב את השפע.

Zohar III, 129a זח"ג קכט, א

הערת קה"ת

זח"ג קכט, א. [רפט, ב. — כ]. ראה תו"ח וירא קיד, א.

129 מקור מים חיים

"אותי עזבו מקור מים חיים". מים חיים נובעים תמיד, וכך גם האמת.

Jeremiah 2:13 ירמיהו ב':י"ג

כִּי־שָׁתִים רָעוֹת עָשָׂה עָמִי אֲתִי עָזְבוּ מְקוֹר מַיִם חַיִּים לְחַצֵּב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נִשְׁכָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יִכְלּוּ הַמַּיִם:

For My people have committed two evils: They have forsaken Me, the fountain of living waters, and hewed them out cisterns, broken cisterns, That can hold no water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ"י ב, יג.

תו"א כט, ג. ובשערי אורה שער חנוכה יד, א. ראה אה"ת נ"ך-א ע' תריב.

119 "עטרת תפארת שיבה, בדרך צדקה תמצא". הכתוב מפרש את התפארת כזיו הפנים, הנמשך באמצעות הצדקה.

Proverbs 16:31 משלי ט"ז:ל"א

עֲטֹרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמְצָא:

The hoary head is a crown of glory, It is found in the way of righteousness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

120 כובע ישועה

"וילבש צדקה כשריון, וכובע ישועה בראשו". הכובע ממשיך את זיו הפנים.

Isaiah 59:17 ישעיהו נ"ט:י"ז

וַיִּלְבֹּשׁ צְדָקָה כְּשָׁרְיוֹן וְכֹבֵעַ יְשׁוּעָה בְּרֹאשׁוֹ וַיִּלְבֹּשׁ בְּגָדֵי נָקָם תִּלְבָּשֶׁת וַיַּעַט כַּמְעִיל קִנְיָהּ:

And He put on righteousness as a coat of mail, And a helmet of salvation upon His head, And He put on garments of vengeance for clothing, And was clad with zeal as a cloak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נט, יז.

121 באג"ה סד"ה וילבש צדקה

ההערה מזהה את האיגרת "וילבש צדקה כשריון" כאיגרת הקודש ג ומציינת את העמוד שלה.

הערת קה"ת

סי' ג' (קד, א).

122 בכיור ע"פ שוש אשיש

הביאור מפרש את "שוש אשיש בהוי" כהמשכת תענוג עליון מן הרצון למלכות באמצעות הוי", עשר ספירות דאצילות; ואת "תגל נפשי באלק"י" — כשופר, בחינת אלקים, גבורות וצמצומים.

הערת קה"ת

לקו"ת פי' נצבים מט, ד.

123 כי הלבישני בגדי ישע

"שוש אשיש בהוי"... כי הלבישני בגדי ישע" — הפסוק של ההסבר שאליו מתייחס הכתוב.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:י'

שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בְּהִי תִגַּל נַפְשִׁי בְּאַלְקֵי כִי הִלְבִּישְׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כְּחָתָן וְכַהֵן פָּאֵר וְכַפְלָה תַּעֲדָה כְּלִיָּהּ:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

124 מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו

"כמעין מים אשר לא יכזבו מימיו". האמת היא נביעה שאינה פוסקת.

Isaiah 58:11 ישעיהו נ"ח:י"א

וְנָחַךְ ה' תָּמִיד וְהִשְׁבִּיעַ בְּצִחְצֻחוֹת נִפְשֶׁךְ וְעֲצָמֹתֶיךָ יִחְלִיץ וְהִיִּיתָ כְּגֹן רֶחֶוּ וְכִמְוָצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא־יִכְזְבוּ מִיָּמָיו:

And the L-RD will guide thee continually, And satisfy thy soul in drought, And make strong thy bones; And thou shalt

130 כל מקום שנאמר לי

"כל מקום שנאמר בו 'לי' אינו זו, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא". הטקסט מבטא את אותו רעיון במילים "אין לו הפסק לעולם".

Vayikra Rabbah 2:2 ויקרא רבה ב'ב'

131 וכמ"ש במ"א בענין וארשתיך לי לעולם

שם מצרפים את "כל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם" לדברי שמואל לשאול: מלכות דוד נמשכת מן הבחינה שלמעלה מ"אדם", שבה "לית שמאלא בהאי עתיקא", ולכן אי אפשר להסירה; ואילו מלכות שאול באה מבחינת "אדם", שבה יש ימין ושמאל ושינויים.

הערת קה"ת

לעיל פי במדבר ט, ג.

132 וארשתיך לי לעולם

"וארשתיך לי לעולם" — דוגמה לכך ש"לי" מבטא דבר שאינו פוסק.

Hosea 2:21 הושע ב'כ"א

וְאַרְשִׁיתִי לִי לְעוֹלָם וְאַרְשִׁיתִי לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְרַחֲמִים:

And I will betroth thee unto Me for ever; Yea, I will betroth thee unto Me in righteousness, and in justice, And in lovingkindness, and in compassion

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

133 אהבת עולם אהבתנו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת ק"ש של שחרית.

134 כי לא אדם הוא להנחם

דברי שמואל לשאול: "כי לא אדם הוא להנחם". הבחינה שלמעלה מ"אדם" אינה משתנה.

I Samuel 15:29 שמואל א ט"ו כ"ט

וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר וְלֹא יִנָּחַם כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם:

And also the Glory of Israel will not lie nor repent; for He is not a man, that He should repent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל א טו, כט.

135 אני ה' לא שנית

"כי אני הו' לא שנית". ה"אמת" של "קול ברמה" היא מה שאינו משתנה לעולם.

Malachi 3:6 מלאכי ג'ו'

כִּי אֲנִי ה' לֹא שֹׁנֵיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יִעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, ו.

136 בפ"ח דמס' פרה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מ"ט.

137 כ"מ שנא לי אין לו הפסק

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ויק"ר פ"ב סי' ב. ובקה"ר פ"ו. ועי' בלקה טוב ר"פ תרומה. ושם בתנחומא ובילקוט. ועי' ספרי בהעלותך פצ"ב [יא, טז] "קיים לעולם ולעולמי עולמים". ועי' במדרש שמואל פי"ט, יעו"ש. [כ].

138

המשנה פוסקת ש"מים המכזבים", כלומר מקורות שחדלים לעיתים לנבוע, פסולים למי חטאת. הם היפוכו של אמת.

Mishnah Parah 8 משנה פרה ח'

139

על הפסוק "אשת חיל עטרת בעלה" מביא הזוהר את הביטוי "עטרת תפארת", אותו ביטוי שבו משתמש כאן הכתוב.

Zohar, Tazria 1:2-3:11 ספר זוהר, תזריע א'ב:ג:י"א

She "seeks him but finds him not", for it is not his way to unite with her save in his temple. She "calls him and he answers not", for She dwells among other peoples, and only his sons hear his voice. R. Isaac interpreted thus: "I make plaint to him of my bed, that he may unite with me to glad-den and bless me", for, as we have learnt, from the union of the King with the Community of Israel many righteous ones ... obtain a holy inheritance and many

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

140

הערת קה"ת מפנה לזוהר, Beshalach 1:9-20 למילים האלה.

Zohar, Beshalach 1:9-20 ספר זוהר, בשלח א'ט:כ'

פסקה 17

141 דלא מכל אלין מדות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ו בהק' (פתח אלי'). [כ].

142 דלא מכל אלין מדות איהו כלל

תפילתו של אליהו: ה' "אינו כלל באף אחת מן המדות האלה". המאמר מזהה זאת עם החכמה הנעלמת, בחינת האמת.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב'ה:ז'

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולאן משפט ידיע' דאיהו רחמי ולאן מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

143 וכמ"ש הרמב"ם שכל הנמצאים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

הלי יסוה"ת פ"א, ה"א.

144 שכל הנמצאים לא נמצאו אלא מאמתת המצאו

הרמב"ם: כל מה שקיים בשמים ובארץ, קיים רק מכוח האמת של מציאותו. לכן האמת היא המקור עצמו של כל המציאות והטוב.

Mishneh Torah, Foundations of the Torah 1:1 משנה תורה,

And Abraham answered and said: 'Behold now, I have taken upon me to speak unto the L-rd, who am but dust and ashes
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 18

150 זכור את יום השבת

”זכור את יום השבת לקדשו” — הפסוק מן המאמר בפרשת יתרו שאליו מתייחס הטקסט.

Exodus 20:8 שמות כ"ח:

זְכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ:

.Remember the sabbath day, to keep it holy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

151 אין לך עשב

רבי שמעון: ”אין לך עשב שאין לו מזל בשמים שמכה בו ואומר לו: גדלי”. הטקסט מביא זאת כדי להסביר כיצד המדות התחתונות משתלשלות ממדות אצילות.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י"ו:

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגוי. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חייה ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtar] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

Zohar I, 251a זח"א רנא, א

הערת קה"ת

ראה ב"ר פ"י, ו. זח"א רנא, א.

152 ה' יחתו מריביו

משירת חנה: "הוי, מריביו יחתו" — הפסוק מן הביאור שאליו מתייחס הטקסט על המדות שלמעלה מאצילות.

I Samuel 2:10 שמואל א ב"י:

Havayah יחתו מריביו עלו בשמים ירעם Havayah ידיו אפסיאָרץ ויתן עז למלכו וירם קרן משיחו:

They that strive with the L-RD shall be broken to pieces; Against them will He thunder in heaven; The L-RD will judge the ends of the earth; And He will give strength unto His king. And exalt the horn of His anointed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הלכות יסודי התורה א"א:

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון. והוא ממציא כל נמצא. וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצא:

The foundation of foundations and firmest pillar of all wisdom is, To know that there is a First Being, that He caused all beings to be, and that all beings from heaven and earth, and from between them, could not be save for the truth of His Own Being

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

145 ולא יכזבו מימי

”אשר מימי לא יכזבו”, מובא כאן בהקשר של האמת כשפע שאינו פוסק לעולם.

Isaiah 58:11 ישעיהו נ"ח:י"א

וְנָתַן ה' תִּמְדָּה וְהִשְׁבִּיעַ בְּצִדְקָתוֹ וּנְפֶשֶׁךָ וְעַצְמוֹתֶיךָ יִחְלִיץ וְהָיִיתָ כְּגֹן רֶגֶל וּכְמוֹצֵא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יִכְזָבוּ מִיָּמָיו:

And the L-RD will guide thee continually, And satisfy thy soul in drought, And make strong thy bones; And thou shalt be like a watered garden, And like a spring of water, whose waters fail not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

146 וכל טיבו לא פסיק

האידרא רבא על ה"תפוחין" המאירים של הפנים: או כל העולמות שמחים ומאירים, "וכל הטוב אינו נפסק".

Zohar, Idra Rabba 15:134-17:147 ספר הזוהר, האדרא רבא ט"ו:קל"ד-י"ז:קמ"ז

147 באור פני מלך חיים

”באור פני מלך חיים: טוב שמגיע מן הפנים, ולא באמצעות התעוררות המדות.

Proverbs 16:15 משלי ט"ז:ט"ו

בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ קֶעֶב מְלָקוֹשׁ:

In the light of the king's countenance is life; And his favour is as a cloud of the latter rain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

148 לא שניתי

”כי אני הוי' לא שניתי” — הגדרת האמת כדבר שאינו נע ולא משתנה לעולם.

Malachi 3:6 מלאכי ג'ו:

כִּי אֲנִי ה' לֹא שִׁנִּיתִי וְאַתֶּם בְּנֵי־יַעֲקֹב לֹא כִלִּיתֶם:

For I the L-RD change not; and ye, O sons of Jacob, are not consumed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

149 ואנכי עפר ואפר

דבריו של אברהם בעת שהתחנן על סדום, שהמגיד מבאר באיגרת הקודש המצוטטת כאן.

Genesis 18:27 בראשית י"ח:כ"ז

וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא הוֹאֵלְתִּי לְדָבָר אֶל־אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֶר וְאַפֶּר:

And whereof from of old men have not heard, nor perceived
by the ear, neither hath the eye seen a G-d beside Thee, who
.worketh for him that waiteth for Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישעיי סד, ג.

פסוקה 20

160 והכל הולך אחר החיתום

הכלל שבמשנה לגבי ברכות, "הכול הולך אחר החתימה", שהמאמר
משתמש בו ביחס לחותם שמעניק לכל דבר את תוקפו.

Berakhot 12a:15-17 ברכות י"ב א:ט"ו-י"ז

כִּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: הַכֵּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּם. שְׁאֵנִי הָתָם דְּקָאֵמַר "כְּרוּךְ יוֹצֵר
הַמְּאוֹרוֹת". הַנִּיחָא לְרַב דְּאָמַר כָּל בְּרָכָה שְׁאִין בֵּה הִזְכְּרַת הַשֵּׁם אֵינָה
בְּרָכָה — שְׁפִיר. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כָּל בְּרָכָה שְׁאִין בֵּה מְלָכוּת אֵינָה
בְּרָכָה, מַאי אֵיכָא לְמִימַר?

The general rule in this matter is, therefore, that it depends
upon the conclusion of the benediction. But it is different
here, because he has said "Blessed art Thou, O L-rd, Creator
of the luminaries." That is quite right according to Rab who
declares that a benediction which does not contain the
Divine Name is no benediction. But, according to R.
Johanan who holds that a benediction which does not con-
tain a reference to the Divine Kingship is no benediction,
?what is there to say

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A.
Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת
ברכות יב, א.

161 באור פני מלך חיים

"באור פני מלך חיים" — הסיבה לכך שחותם החיים והפרנסה נובע מאור
הפנים.

Proverbs 16:15 משלי ט"ז:ט"ו

בְּאוֹר־פְּנֵי־מֶלֶךְ חַיִּים וְרִצּוֹנוֹ קֶעֶב מְלָקוֹשׁ:

In the light of the king's countenance is life; And his favour
.is as a cloud of the latter rain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 21

162 תתן אמת ליעקב

"תיתן אמת ליעקב, חסד לאברהם". יעקב הוא ז"א, שבו מתגלה האמת.

Micah 7:20 מיכה ז:כ'

תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּינוּ מִיְמֵי קֶדֶם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As
.Thou hast sworn unto our fathers from the days of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
מיכה ז, כ.

163 אסתכלותא דז"א בפנים דא"א

ההערה מפנה שם להגהה בעניין הסתכלות ז"א בפנים של אריך אנפין.

הערת קה"ת

153 הטוב כי לא כלו רחמיך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ברכת מודים.

154 דחסד דעתיק הוא חסד דקשוט

אדרא רבא: "חסד זה של עתיק העתיקים הוא חסד של אמת" — חסד שאינו
למען חיי הגוף אלא למען חיי הנשמה.

Zohar, Idra Rabba 15:134-17:147 ספר הזהר, האדרא רבא ט"ו:קל"ד-
י"ז:קמ"ז

155 שתיתקון ואמת . למעלה מהמדות

ההערה מציינת שהביאור הזה — שהתיקון "ואמת" נמצא למעלה מן המדות
ובכל זאת מאיר בהן — מובא באור התורה על ויקרא.

הערת קה"ת

מובא באוה"ת ויקרא-ב ע' תרכו.

156 חסד ואמת נפגשו

"חסד ואמת נפגשו" — כאן הכוונה היא לתיקון של אמת המאיר במדות
החסד.

Psalms 85:11 תהילים פ"ה:י"א

חֶסֶד־וָאֱמֶת נִפְגְּשׁוּ צֶדֶק וְשָׁלוֹם וְנָשְׁקוּ:

Mercy and truth are met together; Righteousness and peace
.have kissed each other

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
תהלים פה, יא.

157 כתפוח בעצי היער

"כתפוח בעצי היער" — התיקון השביעי מבין שערות הזקן, שאורו מגיע
לכולן.

Song of Songs 2:3 שיר השירים ב':ג'

כְּתַפְּחוֹת בְּעֵצֵי הַיַּעַר כֵּן דֹּדִי בֵּין הַנָּהָם בְּצִלּוֹ חֲמִדְתִּי וְיִשְׁכַּבְתִּי וּפְרִיּוֹ מִתּוֹק
לְחֵכִי:

As an apple-tree among the trees of the wood, So is my
beloved among the sons. Under its shadow I delighted to sit,
.And its fruit was sweet to my taste

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 19

158 חותמו של הקב"ה אמת

זהו המאמר העיקרי, הקורא את "אלה מסעי" כעליות מלמטה למעלה
ומבאר את "ויכתוב משה" באמצעות האמירה "חותמו של הקדוש ברוך הוא
אמת"; בהערה נאמר שהמקורות לאמירה מובאים שם.

הערת קה"ת

נסמן לעיל צא, ד.

159 ועין לא ראתה

"עין לא ראתה, אלקים זולתך" — מובא כאן ביחס למה שעדיין נסתר, ולכן
עדיין אינו ידוע כאמת.

Isaiah 64:3 ישעיהו ס"ד:ג'

וּמַעֲוָלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עֵינַי לֹא־רָאִיתָה אֱלֹקִים וְזִלְתָּה יַעֲשֶׂה
לְמַחְכְּהֵי־לִי:

ראה ההגהה בס' פלח הרמון שמות ע' שסב.

164 נהירין אנפיהי

האדרא: כשהקדוש ברוך הוא מתעורר להתענג עם הצדיקים, פני עתיק יומין מאירים בפני ז"א, וזוהי עת רצון.

Zohar, Idra Rabba 28:199-29:209 ספר הזהר, האדרא רבא כ"ח:קצ"ט-כ"ט:ר"ט

165 נהירין אנפיהי דז"א

האדרא רבא: "משני תפוחי פניו היפים מאיר פני ז"א".

Zohar, Idra Rabba 10:73-11:89 ספר הזהר, האדרא רבא י"ז:ג-י"א:פ"ט

166 בגין דאשגח

האדרא: בעת צרה מתפשטים פני ז"א ומתארכים, "משום שהוא מכיט בפני עתיק העתיקים ומרחם על העולם".

Zohar, Idra Rabba 24:177-25:188 ספר הזהר, האדרא רבא כ"ד:קע"ז-כ"ה:קפ"ח

167 ועיין בע"ח סוף שער א"א

אור התורה מציין במדויק את ההפניה בעץ חיים: "סוף פרק ט"ו, דהיינו בעת הסתכלותו במצח דאריך אנפיה".

הערת קה"ת

"ספס"ו דהיינו כשמסתכל במצחא דא"א" — אוה"ת במדבר-ו ע' איתתקעו.

168 א-ל רחום

שלוש עשרה המידות שאמר משה: "ה', רחום וחנון... ואמת", שאותן המשיך בז"א.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו.

פסוקה 22

169 עיניך יונים

"את יפה, רעייתי; עינייך יונים". היונים מביטות זו בזו, כשמלכות מקבלת את אור הפנים של ז"א.

Song of Songs 1:15 שיר השירים א':ט"ו

הִנֵּךְ יָפָה רַעֲיָתִי הִנֵּךְ יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים:

Behold, thou art fair, my love; behold, thou art fair; Thine eyes are as doves

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, טו.

170 יאר ה' פניו אליך

ברכת כהנים: "יאר הוי' פניו אליך", המתפרשת כאור הפנים העליונות

המאיר אל התחתונות.

Numbers 6:25 במדבר ו':כ"ה

יָאֵר הַיְיָ אֱלֹהֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ:

The L-RD make His face to shine upon thee, and be gracious unto thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר ו, כה.

171 יאר ה' פניו אליך

אדרא רבא: הפנים החיצוניות מאירות לעיתים ולעיתים אינן מאירות; לכן נאמר "יאר הוי' פניו", והן מאירות כאשר ה"תפוחים" העליונים מתגלים.

Zohar, Idra Rabba 15:134-17:147 ספר הזהר, האדרא רבא ט"ו:קל"ד-י"ז:קמ"ז

172 פנים בפנים דבר

"פנים בפנים דיבר הוי' עמכם בהר", ורמ"ז מפרש זאת כפני אריך אנפין המלוכשים בפני ז"א.

Deuteronomy 5:4 דברים ה':ד

פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:

The L-RD spoke with you face to face in the mount out of the —midst of the fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

173 ובוהר ואתחנן (דרס"א א') . . כפי הרמ"ז

ההערה מפנה לאור התורה על נשא, לעניין הזוהר הזה ופירוש הרמ"ז עליו.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' נשא ע' ערה.

174 תתן אמת ליעקב

"תיתן אמת ליעקב" — כאן מדובר בחותם האמת הנמשך אל מלכות.

Micah 7:20 מיכה ז':כ'

תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁפָּעַתָּ לְאַבְרָהָם מִיָּמֵי קֶדֶם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

175 ועיין בפע"ח שער יוהכ"פ

ההערה מפנה לאותו מקום באור התורה, לעניין ההפניה לפרי עץ חיים על יום הכיפורים.

הערת קה"ת

ראה באוה"ת שם.

176 בפע"ח שער תפלת ר"ה

ההערה אומרת שנוסח הדברים בפרי עץ חיים על תפילות ראש השנה מועתק שם.

הערת קה"ת

באוה"ת במדבר-ו ע' איתתקעח נעתק הלשון.

177 ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם

"ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם", המתפרש כמשה הממשיך למעלה ממקור הנשמות.

Numbers 33:2 במדבר ל"ג:ב'

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

183 חכמה עילאה נקי אמת

ההערה מציינת מקומות אלה באור התורה לעניין כינויה של חכמה עילאה "אמת".

הערת קה"ת

ראה אוה"ת תצוה ע' א'תשמו. יתרו ע' תתצד.

184 וכמ"ש בסש"ב פלי"ה בהג"ה

ההערה מפנה לאוסף זה של פירושים על התניא, בהגהה זו.

הערת קה"ת

ראה שם בליקוט פירושים לתניא.

185 והיה לכם לציצית

הפסוק מן המאמר שהטקסט מצטט בעניין המשכת הביטול מן החכמה העליונה.

Numbers 15:39 במדבר ט"ו:ל"ט

וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֹת ה' וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תִתְּרוּ אַחֲרָי לְכַבֵּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אֲתֶם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם:

And it shall be unto you for a fringe, that ye may look upon it, and remember all the commandments of the L-RD, and do them; and that ye go not about after your own heart and your own eyes, after which ye use to go astray

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

186 מוצא מים אשר לא יכזבו מימיו

"מעין מים אשר לא יכזבו מימיו" — שורש הנשמות כאמת שאינה פוסקת.

Isaiah 58:11 ישעיהו נ"ח:י"א

וְנָחָה ה' תְּמִיד וְהִשְׁפִּיעַ בְּצִנְחָתוֹ נֶפֶשׁ וְעֲצָמָתֶיךָ יַחְלִיצֶנּוּ וְהָיִיתָ כְּגֵן רִנָּה וּכְמוֹצָא מִים אֲשֶׁר לֹא־יִכְזָבוּ מִיָּמָיו:

And the L-RD will guide thee continually, And satisfy thy soul in drought, And make strong thy bones; And thou shalt be like a watered garden, And like a spring of water, whose waters fail not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

187 אותי עזבו מקור מ"ח

"אותי עזבו מקור מים חיים": ה' עצמו הוא מקור החיים.

Jeremiah 2:13 ירמיהו ב':י"ג

כִּי־שָׁתִים רְעוֹת עָשָׂה עָמִי אֹתִי עָזְבוּ מִקְּוֵי מַיִם חַיִּים לְחֻצֵּב לָהֶם בְּאֵרוֹת בְּאֵרֹת נִשְׁפָּרִים אֲשֶׁר לֹא־יִכְלֹוּ הַמַּיִם:

For My people have committed two evils: They have forsaken Me, the fountain of living waters, and hewed them out cisterns, broken cisterns, That can hold no water

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' ב, יג.

188 בזהר שלח קס"ג ב'

באור התורה מוסבר שהמילים "תתן אמת ליעקב" כוללות זכר ונקבה ביחד, ומובא ציון לזוהר על בשלח. עוד נאמר שהציונים לזוהר על פסוקים רבים בעבודה זו נלקחו מן הספר בית אהרן.

הערת קה"ת

"פ"י תתן אמת ליעקב כלל דכר ונקב' כחדא כו' ומשם יובן ג"כ מ"ש בזה"ב נו, ב" — אוה"ת במדבר-ו ע' איתתקע, ושם בע' איתתקעט אחר המ"מ מציין: "(אמת ניתן לכתוב שהמראה מקומות בזהר על כמה פסוקים שנזכרו

And Moses wrote their goings forth, stage by stage, by the commandment of the L-RD; and these are their stages at their goings forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

178 משה הוא שושבינא דמלכא

המאמר העיקרי מכנה את משה שושבינא דמלכא, הממשיך את האין סוף אל תוך העולמות, כשם שמלך אינו הולך בעצמו. הוא מסביר שמה המשיך את האור כדי לתת לנשמות כוח לעלות, שכן בתחילה לא יכלו לעלות בכוחות עצמן; הדבר נמשל לברכה על המצוות.

הערת קה"ת

נסמן לעיל צא, ד.

179 הזוהר על ואתחנן מפרש את "פנים בפנים דיבר" במתן תורה, כשכל הקולות היו נוכחים; זהו פירוש הרמ"ז שהטקסט מצטט.

Zohar, Vaetchanan 4:17-5:27 ספר זוהר, ואתחנן ד':י"ז-ה':כ"ז

GO THOU NEAR AND HEAR, ETC. When the Law was given to Israel, all the Voices were present and the Holy One, blessed be He, was sitting on His throne, and one was seen within another, and the utterance of each came forth from the one above it, wherefore it is said, "The L-rd spake to you face to face in the mount out of the midst of the fire" (Deut. 5, 4), which means that the utterance came forth from the ... midst of fire and flame, which thrust it

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסקה 23**180 בכל מאדך**

"בכל מאדך" — האהבה שאין לה גבול, שבאמצעותה הנשמות עולות.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':ה'

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

181 ואנכי תרגלתי לאפרים

"ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על זרועותי": אב מתכוף כדי להרים את ילדו — ההמשכה שמאפשרת את העלייה.

Hosea 11:3 הושע י"א:ג'

וְאֲנִי תִרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחָם עַל־זְרֹעוֹתַי וְלֹא יָדְעוּ כִּי רָפֵאתִים:

And I, I taught Ephraim to walk, Taking them by their arms; But they knew not that I healed them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

הושע יא, ג.

182 בדי"ה קדש ישראל בפי פינחס

במאמר מוסבר שעל ידי תורה וצדקה עולה שורש כנסת ישראל אל הרצון הפנימי של ה', ושמי שהוא "ישראל", כלומר, מנצח במאבק עם הנפש הבחמית, הוא "קדוש לה" ועולה אל הרצון הפנימי של אין סוף.

הערת קה"ת

לעיל פ, ב.

195 | הערת קה"ת מפנה ל:Leviticus 12:2 למילים האלה.

Leviticus 12:2 ויקרא י"ב:ב'

דְּבַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שְׁבַע יָמִים כִּימֵי נִדָּת דּוֹתָהּ תִּטְמָא:

Speak unto the children of Israel, saying: If a woman be delivered, and bear a man-child, then she shall be unclean seven days; as in the days of the impurity of her sickness shall she be unclean

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 24

196 | כתבם על לוח לבך

"כתבם על לוח לבך" — נקרא כחותם האמת שנחקק באדם באמצעות התורה.

Proverbs 3:3 משלי ג':ג'

חֶסֶד וְאֱמֶת אֶל־עֵצְבֶךָ קִשְׁרָם עַל־גְּרוֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל־לִוְחַ לִבְךָ:

Let not kindness and truth forsake thee; Bind them about thy neck, write them upon the table of thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג', ג', ז, ג'.

197 | כתבם על לוח לבך

אותן מילים, שנאמרו על "מצוותי", כפי שמצוין גם בהערת קה"ת.

Proverbs 7:3 משלי ז':ג'

קִשְׁרָם עַל־אֶצְבָּעֶיךָ כְּתָבָם עַל־לִוְחַ לִבְךָ:

Bind them upon thy fingers, Write them upon the table of thy heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

198 | חתום תורה בלמודי

"צור תעודה חתום תורה בלימודי" — הפסוק מן המאמר על הברכות שהטקסט מצטט.

Isaiah 8:16 ישעיהו ח':ט"ז

צור תְּעוּדָה חֲתוּם תּוֹרָה בְּלִמּוּדֵי:

Bind up the testimony, seal the instruction among My disciples

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

199 | רני ושמחי בת

"רני ושמחי בת ציון" — פתיחת המאמר בפרשת מקץ שהטקסט מצטט.

Zechariah 2:14 זכריה ב':י"ד

רְנִי וְשִׂמְחִי בַת־צִיּוֹן כִּי הִנְנִי־בָא וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְךָ נְאֻם־ה'

Sing and rejoice, O daughter of Zion; for, lo, I come, and I will dwell in the midst of thee, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

200 | תתן אמת ליעקב

"תתן אמת ליעקב ... אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם" — כפי שמתבאר במאמר שהטקסט מצטט.

Micah 7:20 מיכה ז':כ'

תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְתָּיו מִיָּמֵי קֶדֶם:

בחיבור זה נלקח מספר בית אהרן שמראה על כל פסוק מקום שזוכר בזהר בדף פלוני עמוד פלוני כוי עיין עליו). וראה גם באוה"ת פי מסעי ע' אשעה.

189 | אמת כלול דו"נ כחדא

הווהר על שלח: "תתן אמת ליעקב", הכוללת זכר ונקבה יחד — שלמות הכול.

Zohar, Sh'lach 13:119-128 ספר הזהר, שלח לך י"ג:ק"ט-קכ"ח

190 | ע"פ ואלה המשפטים

זהו מאמר תורה אור על "ואלה המשפטים", שהטקסט מצטט בעניין המשכת דעת על ידי משה לנשמות ישראל.

הערת קה"ת

תו"א פ' משפטים.

191 | הפסוק מן המאמר בתורה אור שהטקסט מצטט בעניין המשכת הדעת על ידי משה.

Exodus 21:1 שמות כ"א:א'

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם:

Now these are the ordinances which thou shalt set before them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

192 | כי תקנה עבד עברי

"אם תקנה עבד עברי" — קרא את המילה "עברי" במובן של "מהעבר האחר", כלומר מן המקור שמעבר.

Exodus 21:2 שמות כ"א:ב'

כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׁבַעַת יֵצֵא לְחֶפְשִׁי חֲנָם:

If thou buy a Hebrew servant, six years he shall serve; and in the seventh he shall go out free for nothing

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

193 | בעבר הנהר ישבו

"בעבר הנהר ישבו אבותיכם" — ה"מעבר" שממנו יוצאות הנשמות.

Joshua 24:2 יהושע כ"ד:ב'

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל־כָּל־הָעָם כֹּה־אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַנָּהָר יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תֵּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וְאַבְי נְחוֹר וַיַּעֲבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

And Joshua said unto all the people: 'Thus saith the L-RD, the G-d of Israel: Your fathers dwelt of old time beyond the River, even Terah, the father of Abraham, and the father of Nahor; and they served other gods

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יהושע כד, ב.

194 | ואמת ה' לעולם

"ואמת הוי לעולם" — האמת הנמשכת למטה.

Psalms 117:2 תהילים קי"ז:ב'

כִּי־גָבַר עֲלֵינוּ חֶסֶדוֹ וְאֱמֶת־Havayah לְעוֹלָם הַלְלוּ־הָ:

For His mercy is great toward us; And the truth of the L-RD endureth for ever. Hallelujah

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיז, ב.

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As
 .Thou hast sworn unto our fathers from the days of old
 Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

201 ואלה מסעיהם למוצאיהם

החלק השני של הפסוק, הנקרא כעלייה מן המסעות בחזרה אל המקור.

Numbers 33:2 במדבר ל"ג:ב'

וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי ה' וְאֵלֶּה מַסְעֵיהֶם
 לְמוֹצְאֵיהֶם:

And Moses wrote their goings forth, stage by stage, by the
 commandment of the L-RD; and these are their stages at
 .their goings forth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

202 יונתי בחגוי

"יונתי בחגוי הסלע" — הפסוק מן הביאור שאליו הטקסט מפנה.

Song of Songs 2:14 שיר השירים ב':יד

יוֹנָתִי בַּחֲגֹי הַסֵּלַע בְּסִתְרֵי הַמְּדִרְגָּה הָרְאִינִי אֶת־מְרְאִיךָ הַשְּׁמִיעֵנִי אֶת־
 קוֹלְךָ בִּי־קוֹלְךָ עָרֵב וּמְרְאִיךָ נֶאֱוָה:

O my dove, that art in the clefts of the rock, in the covert of
 the cliff, Let me see thy countenance, let me hear thy voice;
 '.For sweet is thy voice, and thy countenance is comely

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Eighteen Treatises from the Mishnah (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/ (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/likkutei-torah/masei/5/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק